clb brussel

Samen voor groei

Jaarverslag

2020-2021

Inhoud

VOORWOORD 5

INRICHTENDE MACHT EN KOEPEL 6

WERKINGSGEBIED CLB N-BRUSSEL 7

PERSONEEL CLB N-BRUSSEL 9

ORGANISATIESTRUCTUUR CLB N-BRUSSEL 17

KERNWAARDEN CLB N-BRUSSEL 19

LEERLINGENKENMERKEN CLB N-BRUSSEL 20

COVID-19 22

VERSTERKEN VAN HET SCHOOLTEAM 35

- Beeldvorming 35
- Signaalfunctie en Consultatieve leerlingenbegeleiding 36

CONTACT MET HET CLB 43

VRAAGGESTUURDE WERKING 44

- Leren en studeren 46
- Psychisch en sociaal functioneren 49
- Preventieve gezondheidszorg 58
- Onderwijsloopbaan 59

CONTACTMOMENTEN EN VACCINATIES 66

OVERSTAP NAAR SCHOOL OP MAAT 69

INTERNE KWALITEITSZORG 71

NETOVERSTIJGENDE SAMENWERKING 73

BLIK OP DE TOEKOMST 77

Voorwoord

DRIE-TWEE-EEN START

September 2020, het schooljaar waarin we, na een voorbereiding van 3 schooljaren –eindelijk- effectief van start gaan met onze vernieuwde werking. Voor het eerst in jaren voelt 1 september nog dat tikkeltje meer aan als een eerste schooldag uit onze kleutertijd. Eentje met een mengeling van twijfel, nieuwsgierigheid, gezonde spanning en goesting om erin te vliegen. Zowel voor de anciens als de nieuwkomers is vandaag een dag om veel te ontdekken: nieuwe teamsamenstellingen, nieuwe rollen als onthaler en begeleider. Onze kerntaken blijven gelukkig dezelfde en geven een stevige houvast. Maar het is voor iedereen zoeken, ontdekken en leren kennen. Ook voor de 90 scholen waarmee we werken verandert er veel. De start kent kinderziektes, de interne evaluaties en directietafels in het midden van het schooljaar houden ons een eerste spiegel voor, we sturen bij waar nodig. Maar we laten vooral voldoende tijd en ruimte om te groeien en ontwikkelen.

Op vlak van COVID-19 wordt het alweer een woelig jaar. De impact van de pandemie blijft voelbaar in het onderwijs. Schakelen wordt het toverwoord. Niet alleen voor het CLB, zeker ook voor de scholen, de leerlingen en hun ouders. We verwelkomen een hele equipe aan contacttracers, maar op bepaalde momenten blijkt dat niet voldoende. Alle CLB'ers moeten bijspringen, agenda's worden overhoop gegooid en in bepaalde periodes werken we volgens prioriteiten om iedere dag, 7 op 7, een permanentie te voorzien voor de scholen.

Maar aan het einde van het schooljaar kunnen we vaststellen dat we ook dit schooljaar meer dan de helft van de 24600 leerlingen hebben bereikt en dat 17% van de leerlingen een vraaggestuurd contact hadden met ons CLB. In Brussel zelfs bijna 19%. De cijfers bevestigen dat we als centrum, ondanks de moeilijke omstandigheden van afstand en de bijkomende taak van het contactonderzoek, onze opdracht waar konden maken en in verbinding bleven met onze leerlingen, ouders en scholen. Als centrum hebben we niet ingeboet tegenover voorgaande jaren en daar kunnen we best trots op zijn.

Ik wil dit voorwoord gebruiken om alle CLB'ers uitdrukkelijk te bedanken voor de geleverde inspanningen, de creativiteit, flexibiliteit en veerkracht die ze getoond hebben in tijden die allesbehalve vanzelfsprekend waren. Eén voor één hebben ze waargemaakt wat jullie in dit jaarverslag lezen.

Heel erg bedankt ook aan iedereen die heeft meegewerkt aan dit jaarverslag: onze kwaliteitscoördinatoren, met de grafische ondersteuning vanuit onze inrichtende macht, de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Duik mee in dit jaarverslag, in ons verhaal van schooljaar 2020-2021.

Veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,

Sarah Trossaert
Directeur CLB N-Brussel

Inrichtende macht en koepel

brussel

INRICHTENDE MACHT

OVSG

De koepel van steden en gemeenten

clb brussel

100

CLB-medewerkers binnen CLB N-Brussel

Werkingsgebied

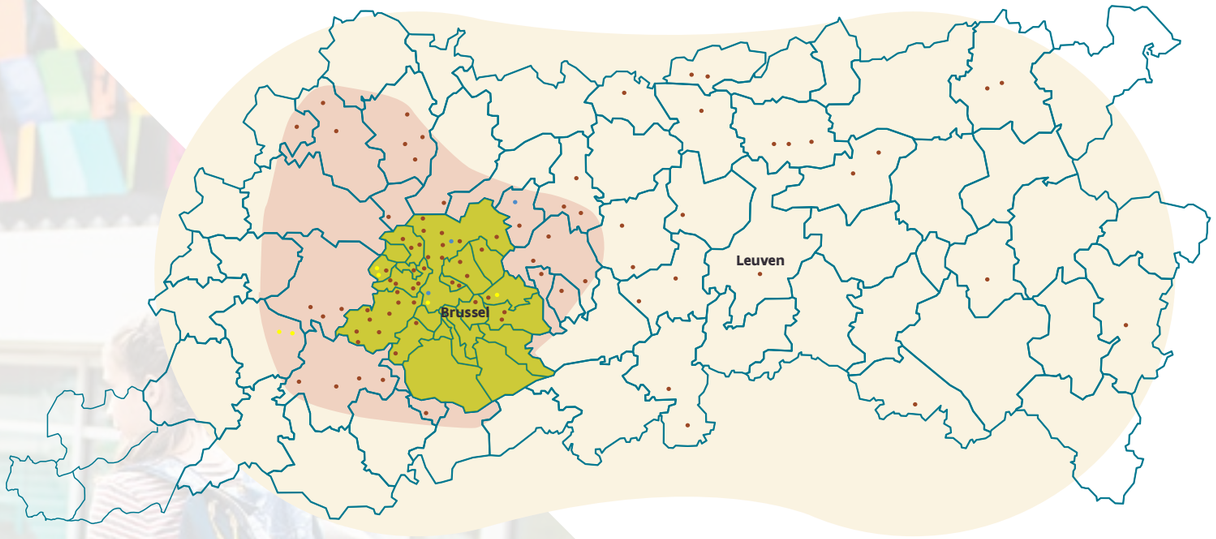

- Basisonderwijs
- Secundair onderwijs
- Buitengewoon onderwijs
- Brussel
- De rand
- Vlaams-Brabant

24.602
leerlingen[1]

90
scholen

42 **Brussel**	81 **Basisonderwijs**
26 **Vlaams-Brabant**	3 **Secundair onderwijs**
22 **De rand**	3 **Buitengewoon basis onderwijs**
	3 **Buitengewoon secundair onderwijs**

[1]Dit getal komt uit het centrumportret, cijfer van vorig jaar was een gemiddelde uit het Leerlingdossier van de CLB's (LARS)

22.956 (93,3%) leerlingen
in **81 scholen** gewoon basisonderwijs

409 (1,7%) leerlingen
in **3 scholen** buitengewoon basisonderwijs

842 (3,4%) leerlingen
in **3 scholen** gewoon secundair onderwijs

155 (0,6%) leerlingen
in **1 school** deeltijds beroepssecundair onderwijs

240 (1,0%) leerlingen
in **3 scholen** buitengewoon secundair onderwijs

Personeel CLB N-Brussel

²Totaal aantal personeelsleden die in het schooljaar 2020-2021 werden aangesteld d.w.z. dat alle vervangende personeelsleden ook in dit cijfer werden opgenomen.

TEWERKSTELLINGSPERCENTAGE

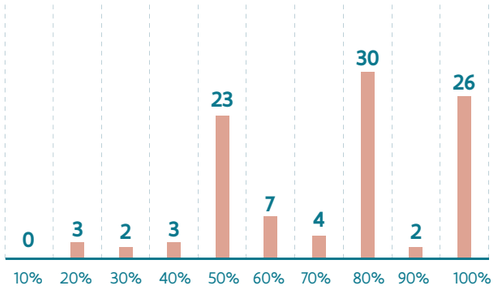

DIENSTJAREN

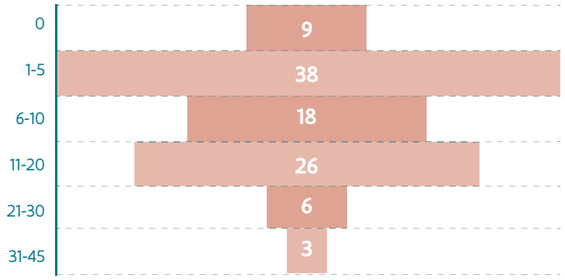

FUNCTIE

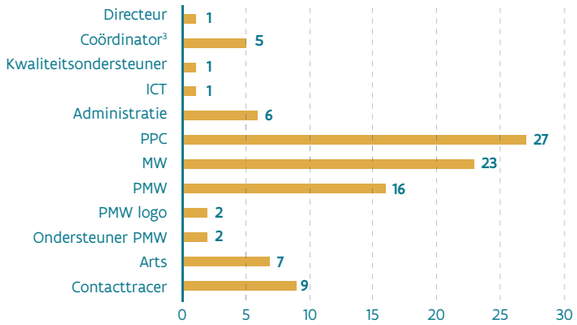

22
nieuwe medewerkers[4]

4
geboortes

2
collega's gingen met pensioen

[3]Coördinatoren: 1 netoverstijgende coördinator en 4 coördinatoren van CLB N-Brussel
[4]Nieuwe aanstellingen, vervangingen ziekte of zwangerschap, contacttracing,...

Voorstelling van de teams

TEAM
Brussel Zuidrand

TEAM
Brussel Noordrand

TEAM
Brussel Centraal

TEAM
Vlaams-Brabant

TEAM
Secundair en buiten-gewoon onderwijs

TEAM
Kwaliteit

DIRECTIETEAM

Secretariaat in de focus

De scholen, leerlingen, ouders en netwerkpartners kennen vaak de CLB-medewerkers die in de scholen komen. Maar achter de schermen werken er elke dag nog CLB'ers die van onschatbare waarde zijn, namelijk de medewerkers van het secretariaat en ICT. Zij zorgen er mee voor dat het centrum blijft draaien.

Daarom willen we hen graag in dit jaarverslag in de focus zetten en bedanken voor hun dagelijkse inzet!

Hoe werkt het secretariaat van CLB N-Brussel?

Wij zijn met 5 fijne collega's in ons team secretariaat: Rita, Evelien, Karen, Veronique en Veerle.
Elke werkdag is het onthaal in de Technologiestraat in Sint-Agatha-Berchem geopend van 8.30 tot 16.30 uur. De ene week wordt het onthaal bemand door ons CLB en de andere week door het GO! CLB Brussel. In onze onthaalweek zit elk van ons één dag aan de balie, de andere week beantwoorden we om de beurt de telefoonlijn van ons centrum.
In de vakantie wordt er een permanentie voorzien.

Wat is jullie belangrijkste opdracht en op welke manier voeren jullie deze uit?

Als visitekaartje van het centrum proberen we een laagdrempelig aanspreekpunt te zijn voor externen en voor collega's. We vinden het heel belangrijk dat iedereen zich welkom voelt op ons centrum.
We onthalen en verhelderen de vraag op een vriendelijke en geduldige manier en formuleren zelf een antwoord of verwijzen hen verder naar de medewerker of dienst die hen het meest passende antwoord kan geven. Bij een algemene vraag van ouders of leerlingen brengen we hen in contact met een CLB-medewerker die op het centrum aanwezig is. Bij meer specifieke vragen bezorgen we hen het GSM-nummer van de onthaler of begeleider van de school. Ook ouders of leerlingen die niet aangesloten zijn bij één van onze scholen en ons CLB proberen we steeds zo goed mogelijk verder te helpen.
Bijna de helft van de mensen die ons bellen of aanspreken zijn anderstalig. We motiveren hen om Nederlands te praten en stellen hen gerust dat we hen begrijpen. Als het niet lukt, helpen we hen natuurlijk (zo goed mogelijk) verder in het Frans of Engels.
De vragen die binnenkomen zijn heel uiteenlopend. Er belt bijvoorbeeld een ouder die op zoek is naar een school voor zijn kind of zich zorgen maakt over zijn kind. Of een netwerkpartner, een ander CLB of een ouder die een bepaalde CLB-medewerker zoekt. Ook crisismeldingen komen soms bij ons terecht: de infogegevens m.b.t. verontrustingen en besmettelijke ziekten moeten correct en snel bij de juiste persoon terechtkomen.
Voor ouders en collega's zijn we ook vaak een luisterend oor. We nemen de tijd voor mensen die even hun verhaal kwijt willen of die het even niet meer zien zitten. Ze zijn dankbaar dat we dan gewoon willen luisteren. Dit geeft voldoening maar vraagt wel de nodige energie. We proberen niet teveel verhalen mee naar huis te nemen.

Wat doen jullie daarnaast nog allemaal?

Ons takenpakket is eigenlijk heel divers. Er zijn dagdagelijkse zaken die door elk van ons gebeuren: zoals koffiezetten op het gelijkvloers (heel belangrijk voor sommige collega's!), de verwarming regelen, materiaal aanvullen, bestellingen doen, leveringen ontvangen, post sorteren, de mensen bijstaan bij kopiëren en het zoeken naar materiaal, administratief ondersteunen van de teams op vraag van directieteam, het centrum afsluiten,...
Tijdens de covidpandemie hebben we ook geholpen om de covidlijn te bemannen. We waren het eerste aanspreekpunt voor alle vragen en meldingen.
Elke collega heeft daarnaast ook zijn eigen verantwoordelijkheden.
Rita: *Ik ben verantwoordelijk voor het personeelsbeheer. Ik meld al de nieuwe personeelsleden aan bij het departement Onderwijs. Ik verzamel hiervoor de nodige documenten en registreer al de gegevens in Informat. Daarna geef ik al de gegevens door aan de VGC, het werkstation en Agodi. De nieuwe medewerkers krijgen elk een onthaalmap.*
Verder volg ik ook al de documenten op betreffende verlofsystemen, hospitalisatieverzekering, arbeidsongeval, sociaal fonds, abonnementenbeheer trein, eveneens de documenten voor TADD en benoemingen, drukwerk van folders, enveloppen enz..

Karen: *Ik doe de boekhouding. Ik bekijk welke facturen er zijn binnengekomen en of er nieuwe bestelbonnen dienen gemaakt te worden. Daarnaast vraag ik de LARS-dossiers op of verstuur ze. Nieuwe personeelsleden en leerlingen worden ook toegevoegd aan LARS (leerlingendossier van de CLB's).*
Het busvervoer voor de systematische contactmomenten wordt ook door mij geregeld.
Tot slot begeleid ik ook de jongeren die een administratieve stage volgen op ons centrum.

Evelien: *Ik maak de verlofplanning op van het personeel en regel alle zaken i.v.m. de jaarkalender: vergaderingen inplannen, uitnodigingen maken, locaties regelen,...*
Ik ben ook het aanspreekpunt voor de medewerkers i.v.m. het uitlenen van het testmateriaal en i.v.m. de netoverstijgende mediatheek.
Daarnaast ondersteun ik bij BIDOC (bibliotheek-uitleensysteem) en LARS.

Veerle: *Samen met Veronique hou ik de website van ons centrum up-to-date* (www.clbnbrussel.be).
Daarnaast zorg ik ervoor dat er elk schooljaar teamaffiches zijn met de foto's van de medewerkers zodat ouders en leerkrachten weten welke CLB-medewerkers op hun school komen. Ook de teamstickers die in de agenda van de leerlingen geplakt worden, de onderleggers met een visuele voorstelling van de CLB-werking voor de ouders van de 1ste kleuterklas en de etiketten voor de vaccinaties worden door mij voorzien.
Verder ondersteun ik mijn collega's waar nodig bij het klasseren van personeelsdocumenten, LARS, BIDOC, mediatheek,...

Veronique: *Ik maak en volg de tijdsregistratie op van de personeelsleden. Ook de website en de onderwijskiezer volg ik mee op.*

Over welke capaciteiten moet je beschikken als secretariaatsmedewerker?

We voelen ons soms creatieve duizendpoten die flexibel moeten kunnen werken. We passen ons aan naargelang de opdracht en de tijd die beschikbaar is.
Veel taken en vragen komen ad hoc op ons af en vaak springen we van de éne taak naar de andere en nemen ondertussen ook telefoons op of onthalen mensen.
Daarnaast is het belangrijk dat we oplossingsgericht kunnen denken, initiatief nemen, zelfstandig en onder tijdsdruk kunnen werken. Ordelijk en overzichtelijk werken en goed overweg kunnen met informatica is ook altijd handig.
Het is belangrijk dat we ons steeds vriendelijk en empathisch opstellen maar toch met de nodige discretie werken.
En tot slot zijn we allemaal teamplayers die voor elkaar inspringen wanneer we niet tijdig rondkomen met onze opdrachten zodat we meestal wel onze deadlines halen. We hebben het geluk om te werken op een plek waar begrip en respect is.

Hoe organiseren jullie dit samen?

We proberen om minstens tweewekelijks te vergaderen, nu tijdens COVID-19 gebeurt dit helaas via Teams.
We gebruiken hiervoor een sjabloon dat we telkens opnieuw overlopen en waarin de belangrijkste punten worden aangehaald:
Wie is bezig met wat? Lukt dit (alleen)? Wat is er de komende we(e)ken op til en wat moet hiervoor worden gedaan? Hoe verdelen we dit en lukt dit met de huidige, vaste taken? Op deze manier proberen we het overzicht te behouden en de kwaliteit van ons werk te verbeteren.

Minstens 1 keer per trimester vergaderen we met de directie om de verwachtingen en de opdrachten te bespreken en eventueel bij te sturen waar nodig.

Op welke manier heeft COVID-19 een invloed op jullie werk?

We hebben mee de drukke covidlijn bemand waar we de eerste registratie van de meldingen en vragen deden.

We zien elkaar minder fysiek en werken meer alleen. We proberen ook vaak met elkaar op Teams af te spreken. Soms staat deze wel een hele dag open en is er op deze manier steeds contact. Het vervangt de fysieke contacten absoluut niet, maar het zorgt er wel voor dat je je minder geïsoleerd voelt.

Ook de leuke activiteiten zoals de nieuwjaarsreceptie of teambuildingsmomenten waarop je je collega's op een andere manier leert kennen zijn helaas al een tijdje weggevallen. Hopelijk kan dit volgend schooljaar weer.

We kijken hier alvast naar uit!

ICT in de focus

Als ICT-verantwoordelijke binnen CLB-N Brussel sta ik ten dienste van alle medewerkers. Ik behoor niet meteen tot één welbepaald team, maar ben een centraal aanspreekpunt voor iedereen m.b.t informatica en communicatiemiddelen. Op deze manier leer je gauw alle medewerkers bij naam kennen.

In de eerste plaats waak ik erover dat het ICT materiaal goed werkt zodat de communicatie niet in het gedrang komt. De aankoop, integratie, opvolging van licenties, beheren van materiaal, instructies over het gebruik, reparaties horen daarbij.

Het aanmaken en opvolgen van gebruikersaccounts, de opvolging van Sharepointgroepen, Teamsgroepen enz. is een tweede luik.

Een derde luik behelst dan de software zelf: licenties aankopen, met de software leren werken, instructies uitschrijven, accounts beheren binnen apps,...

Van begin af aan kon ik ook meegroeien als sitebeheerder van Sharepoint. Hier krijg ik met tal van aspecten te maken waarin de opbouw, het beheer, automatisatie en beveiliging ervan een grote rol spelen.

Vanuit de hele organisatie krijg ik kleine en grotere ad hoc vragen. Op sommige domeinen ondersteun ik het secretariaats-, kwaliteits- en directieteam. Soms word ik betrokken bij specifieke vragen vanuit deze teams om mee te denken en doelgericht naar oplossingen te zoeken binnen de huidige technologie, al dan niet in samenwerking met derden of collega's van GO! CLB Brussel of de VGC.

CLB N-Brussel staat steeds open voor het integreren van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën op de werkvloer. De ruimte die ik krijg om hierin te groeien, zorgt voor een boeiende en gevarieerde functie!

Nieuwe directeur CLB N-Brussel

NABIJHEID
BETROKKENHEID
VERBINDING

Directeur vertelt over haar eerste jaar als directeur

In voorbereiding van dit jaarverslag wordt mij gevraagd om iets neer te schrijven over mijn eerste jaar als directeur van ons CLB. Geen makkelijke opdracht! In alle drukte even stilstaan en terugblikken op het voorbije jaar. Eén jaar al! Het was een jaar dat razendsnel voorbij is gegaan en waar covid onvermijdelijk op alles zijn stempel heeft gedrukt. Het was geen vanzelfsprekend schooljaar voor ons CLB. De nieuwe werking daagt ons uit om opnieuw evenwicht te vinden. De pandemie bemoeilijkt het proces op vele manieren. U leest er meer dan eens over in ons jaarverslag. Wat heb ik dan specifiek onthouden aan mijn eerste jaar als directeur?

Dat ik dacht er in oktober klaar voor te zijn. Het was een nieuwe functie maar wel in een omgeving en met mensen die ik goed kende, want ik was al meer dan 10 jaar aan de slag in ons CLB. Als ik nu terugblik denk ik vooral dat ik na een schooljaar nog geen volledig beeld heb gekregen op deze veelzijdig job. Er wordt genetwerkt, er wordt nagedacht, gebrainstormd en bijgestuurd. Er worden plannen gemaakt, die worden omgegooid door wat er zich die dag aanbiedt. Ik steek het op de pandemie maar misschien is dat gewoon wat de job van een directeur inhoudt? Geen twee dagen zijn dezelfde!

En toch kijk ik met een warm gevoel terug op het afgelopen jaar. Want als ik terugblik zie ik vooral de mooie dingen die 2020-2021 me gebracht heeft: de vele fijne ontmoetingen met collega's, scholen en partners. De enorme collegialiteit en het samen-verhaal waaraan we gebouwd hebben.

Ik kijk vooral terug op de nabijheid die ik heb gevoeld, ondanks de verplichte afstand die we vaak moesten bewaren. En als ik dan even naar de toekomst mag kijken, dan hoop ik dat we vooral dat kunnen meenemen uit deze woelige periode: nabijheid, betrokkenheid, verbinding. Ik ben alvast benieuwd naar alles wat de toekomst ons nog brengt en heb er het volste vertrouwen in dat ik samen met mijn team verder kan blijven groeien en bouwen aan een sterk CLB. En ik hoop vooral dat de nabije toekomst ook échte ontmoetingen met onze scholen mogelijk maakt en ik op die manier al onze scholen ook stilaan kan leren kennen.

Sarah Trossaert

Organisatiestructuur CLB N-Brussel

Organigram CLB N-Brussel

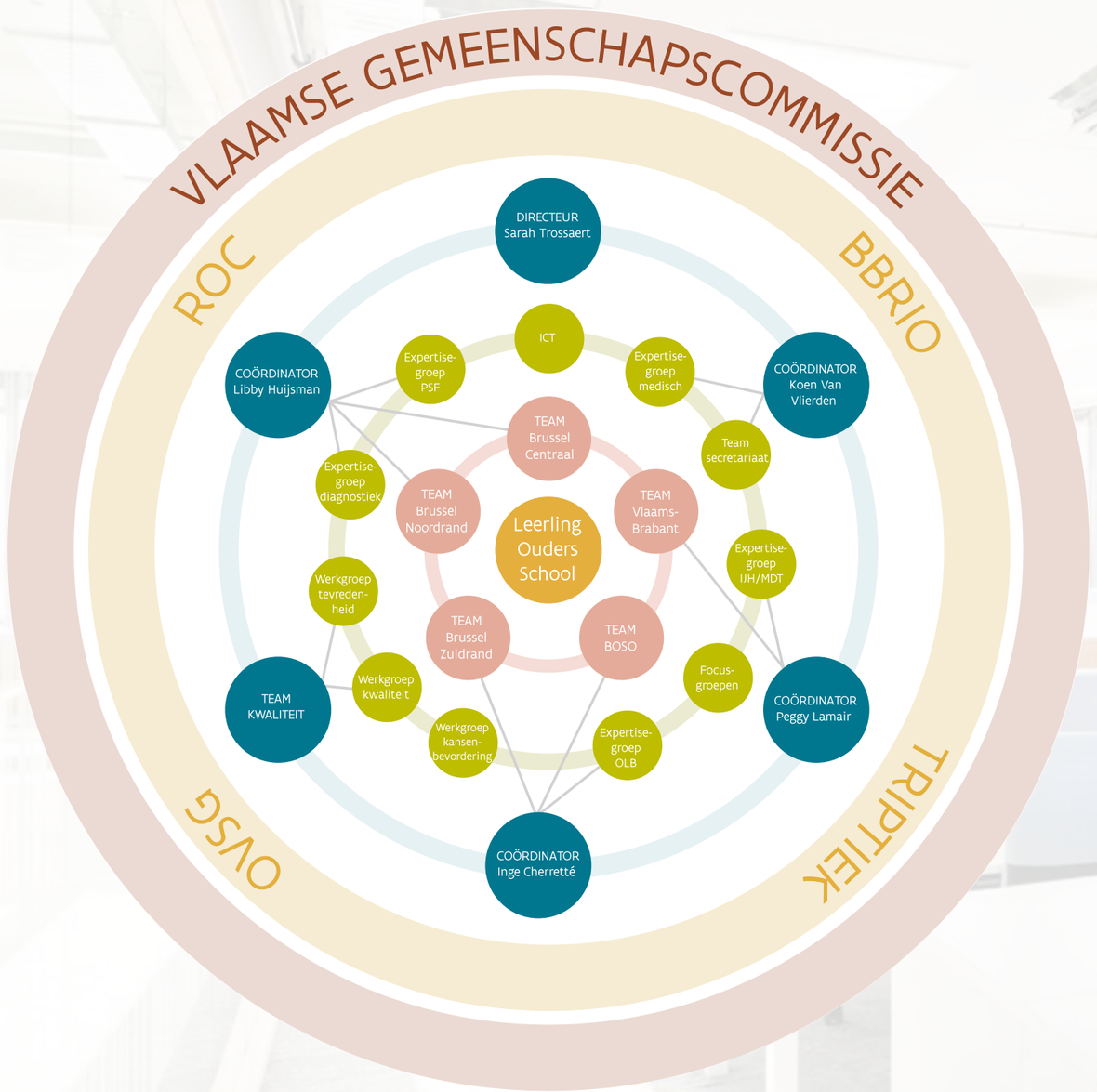

BBRIO: Brabants en Brussels internettenoverleg van de CLB's
Triptiek: netoverstijgende samenwerking tussen de 3 Brusselse CLB's
OVSG: koepel van steden en gemeenten
ROC: Regionaal Ondersteuningscentrum samen met GO! CLB Brussel

Teamwerking CLB N-Brussel

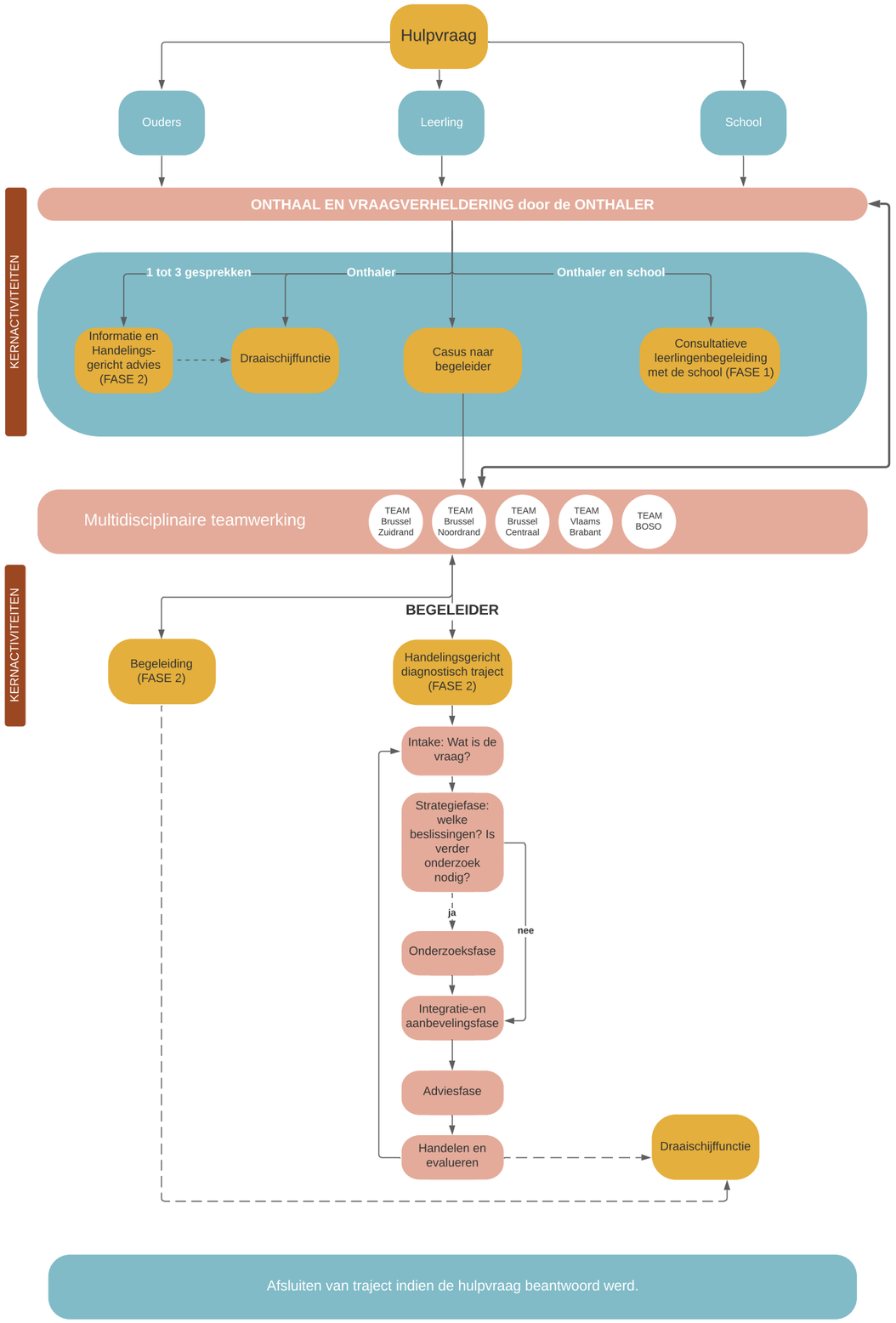

Kernwaarden CLB N-Brussel

Leerlingenkenmerken CLB N-Brussel

HET SOCIAAL PROFIEL VAN EEN SCHOOL WORDT BEPAALD DOOR VIER LEERLINGENKENMERKEN[5]:

- Een leerling scoort op de indicator "**taal**" als de taal die de leerling in het gezin spreekt niet de onderwijstaal is. De taal die de leerling in het gezin spreekt is niet de onderwijstaal, indien de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met drie gezinsleden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid de onderwijstaal spreekt. Broers en zussen worden als één gezinslid beschouwd.
- Een leerling scoort op de indicator "**opleidingsniveau van de moeder**" als de moeder niet in het bezit is van een diploma of getuigschrift van het hoger secundair onderwijs (ASO, TSO, KSO, BSO, A2, B2, HSTL of een diploma van de 4e graad BSO).
- Een leerling scoort op de indicator "**schooltoeslag**" als hij een schooltoeslag (selectieve participatietoeslag) kreeg in het Groeipakket.
- De leerlingen worden onderverdeeld volgens de **buurt** waarin ze wonen. Leerlingen die in een buurt wonen met veel schoolse vertraging, wegen zwaarder door in de berekening van de werkingsmiddelen van de scholen ongeacht de buurt waar die gevestigd zijn. Op basis van deze indicator willen we 25% van de leerlingen extra financiering toekennen. Het gaat om de 25% leerlingen die in de buurten met de hoogste percentage schoolse vertraging wonen. Om deze indicator te berekenen, vertrekken we van het aantal 15-jarigen van de zes afgelopen schooljaren in een bepaalde buurt. We gaan na welke van deze leerlingen schoolse vertraging hebben. Twee of meer jaar vertraging geldt als de norm omdat één jaar zittenblijven niet meteen door iedereen als schoolse vertraging wordt beschouwd. Leerlingen die behoren tot de trekkende bevolking en thuislozen scoren altijd op deze indicator.

LEERLINGENKENMERKEN CLB N-BRUSSEL[6]

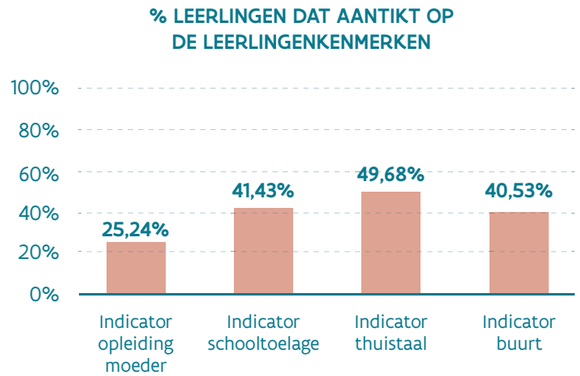

Leerlingenkenmerken per regio

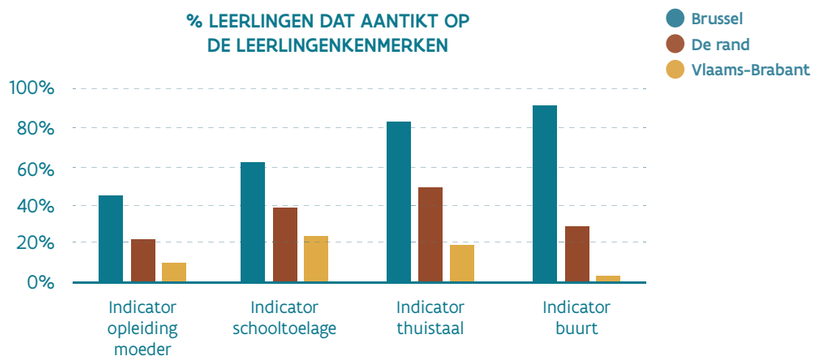

[5]Bron: Agodi FAQ Leerlingenkenmerken
[6]Bron: gegevens gegenereerd uit AGODI (https://www.agodi.be/cijfermateriaal-leerlingenkenmerken 20-21)
Leerlingen uit het buitengewoon onderwijs zijn niet opgenomen in de cijfers.

ONDERWIJSKANSARMOEDE-INDICATOR (OKI)

De onderwijskansarmoede-indicator (OKI) maakt een samenvatting van deze vier risicofactoren en kan berekend worden op niveau van de leerling, op niveau van de school, op niveau van de gemeente.
De OKI wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen ("aantikken"), gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4.

1.6
De gemiddelde OKI voor CLB N-Brussel[8]

OKI per regio[9]

2,8
OKI Brussel

1,4
OKI De rand

0,6
OKI Vlaams-Brabant

Een leerling in Brussel tikt gemiddeld op bijna 3 van de 4 leerlingenkenmerken aan.

Schoolse achterstand[10]

Gemiddeld
13%
van de leerlingen heeft een schoolse achterstand.

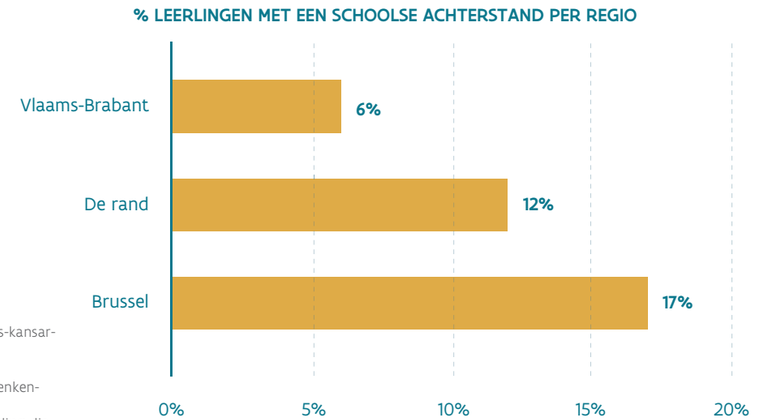

[7]https://vorigeversie.gemeente-stadsmonitor.be/oki-onderwijs-kansarmoede-indicator
[8]Bron: dataloep CLB N-Brussel
[9]Data = eigen berekening op basis van de data m.b.t. leerlingenkenmerken afkomstig van AGODI 20-21.
[10]Bron: Centrumportret 2020-2021: Schoolse achterstand= leerling die in relatie tot zijn geboortejaar nog niet in het verwachte leerjaar zit.

COVID-19

Contacttracing

MAATREGELEN COVID-19 IN DE MAATSCHAPPIJ TIJDENS SCHOOLJAAR 2020-2021

September 2020

Scholen mogen beginnen in code geel.
Mondmaskerplicht in het secundair onderwijs. Sociale bubbel blijft beperkt tot 5 personen of 10 contacten waarbij de veiligheidsafstand wordt gerespecteerd.

2 november 2020

Enkel outdoor sport voor jongeren.
Pret-en dierenparken en indoorruimtes sluiten. Verlenging van de herfstvakantie met 1 week tot 15/11.
Minstens 50% afstandsonderwijs voor jongeren van de 2de en 3de graad.

27 januari 2021

Niet-essentiële reizen naar het buitenland zijn verboden.

8 maart 2021

Buiten samenkomen met 10 pers mag.
Aanbeveling van 1 naschoolse activiteit per kind/jongere.
Georganiseerde buitenactiviteiten voor jongeren mogelijk met max 10 pers.
Georganiseerde buitenactiviteiten voor kinderen met max 10 pers binnen of 25 buiten.

27 maart 2021

Buiten samenkomen beperkt tot 4 personen.
Lagere en secundaire scholen toe in de week voor de paasvakantie. (29/3 tot 4/4)
Vraag aan ouders om hun kinderen niet naar school of kinderopvang te laten gaan in de week voor de paasvakantie.
Jeugdkampen en buitenschoolse activiteiten beperkt tot 10 pers en zonder overnachting

9 juni 2021

Ieder gezin kan 4 pers binnen ontvangen.
Telewerk blijft verplicht met 1 terugkeermoment per week.
Cultuur-en sportevenementen kunnen doorgaan met max 200 pers binnen.
Jeugdactiviteiten tot 50 pers zonder overnachting.
Sporten tot 50 pers binnen en tot 100 pers buiten.

9 oktober 2020

3 nauwe contacten per maand
Privé-bijeenkomsten thuis, op cafe , restaurant en buiten: max 4 personen, respecteren afstand en indien nodig mondmasker (>12j)

19 oktober 2020

1 knuffelcontact per gezin

1 december 2020

Heropening van musea en zwembaden
Heropening van niet-essentiële winkels

Februari 2021

Vakantieparken, campings en dierenparken weer open.

15 maart 2021

Schooluitstappen toegelaten
Iets meer contactonderwijs 2de en 3de graad

April 2021

Herstart onderwijs.
Buitenontmoetingen met 10 pers ipv 4 pers.

18 juni 2021

Sociale contacten kunnen tot 8 personen binnen. Het samenscholingsverbod vervalt. Evenementen tot 2000 personen mits Covid Safe ticket.

Gebaseerd op tijdslijn COVID-19-maatregelen uit Rapport De impact van COVID-19 maatregelen op kinderen en jongeren, KeKi, 2021.

MAATREGELEN COVID-19 IN DE SCHOLEN TIJDENS SCHOOLJAAR 2020-2021

september 2020

Pandemiefase geel → Contactonderzoek CLB op school

5 oktober 2020

Kleuterklas
- Kleuter positief → Kleuterklas en kleuterjuf LRC
- Kleuterjuf positief → Kleuterklas HRC

Lagere school
- Leerling positief → Klas LRC
- Leerkracht positief ? → >15 min <1,5 m zonder mondmasker: klas HRC

Secundair
- Contactonderzoek LRC en HRC
- >15 min < 1,5 m en 1 van de 2 zonder mondmasker

HRC >6j → Quarantaine → 7 dagen en testen
LRC en HRC → Verhoogde waakzaamheid → 14 dagen
Cluster vanaf 2 gelinkte gevallen

19 oktober 2020

HRC → Quarantaine → 10 dagen en testen
Asymptomatische leerlingen **niet meer** getest

20 november 2020

Asymptomatische leerlingen terug getest
Kleuterjuf terug getest indien index >1

23 januari 2021

Isolatie wordt 10 dagen ipv 7 dagen
Identificeren van HRC in de lagere school → >15 min < 1,5 m en 1 van de 2 zonder mondmasker
1 besmette ll: 5de en 6de lj mondmasker

2 februari 2021

Kleuters getest indien HRC op school, niet in gezin

21 maart 2021

5de en 6de lj mondmasker

19 april 2021

PCR-test laten uitvoeren → herstelcertificaat 3 maanden

23 mei 2021

herstelcertificaat : 90 dagen

HRC: hoogrisicocontacten
LRC: laagrisicocontacten

OPDRACHT VAN HET CLB IN HET KADER VAN COVID-19

ROL CLB BIJ COVID-19 BESMETTING OP SCHOOL :

- Contacttracing binnen de school : CLB brengt laag- en hoogrisicocontacten in kaart. Hoogrisicocontacten worden opgebeld en geïnformeerd door een CLB-medewerker.
- Avond- en weekendpermanenties

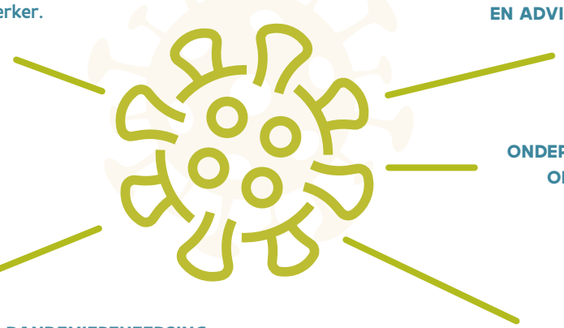

SCHOLEN EN OUDERS INFORMEREN EN ADVISEREN IVM COVID-19

ONDERSTEUNEN VAN SCHOLEN BIJ OPMAAK RISICOANALYSE

REGULIERE OPDRACHT CLB BLIJFT BEHOUDEN (met indien nodig prioritering)

ROL CLB IN DE LOKALE PANDEMIEBEHEERSING (overleg mSPOC, deelname aan crisiscellen met de gemeenten, ...)

Dagboek van medisch coördinator

September 2020

Na een schooljaar waarin de scholen gesloten werden en het ganse land had stilgelegen is er opnieuw hoop en goede moed. De covidcijfers zijn goed, de zomer was anders maar mooi geweest.

We zijn er als centrum klaar voor. We hebben een uitgebreid plan om de vaccinaties en contactmomenten in te halen, een veiligheidsplan, procedures en brieven van de VWVJ, een Whatsapp-groep van medewerkers die na de uren mee willen bellen én een permanentiekalender om aan de slag te gaan met de contacttracing, 7/7 en 18/24.

Na een traject van drie jaar gaan we bovendien aan de slag met onze vernieuwde teamwerking. Spannend, bovenop alle Covid-ellende. De nieuwe teams gaan van start, coronaproof. Wie had kunnen denken dat de teams elkaar voor lange tijd niet meer fysiek zouden zien?

We hebben al wat ervaring met 'schakelen'. En schakelen zouden we, snel en veel.

Want daar komt het: de tweede coronagolf. We voelen hem komen. De gsm van de artsen en verpleegkundigen staat niet stil, ook op vrije dagen en in het weekend staan artsen en directieteam de scholen bij. Er zijn veel besmettingen én bezorgde directies en ouders. Het is niet meer houdbaar.
Een verpleegkundige komt met het idee van een covidlijn, wat uiteindelijk een constante zal worden in onze huidige contacttracing.
De procedures veranderen continu: niet testen, 1 test, 2 testen, hoogrisico voor die groep, laagrisico voor die leerlingen met of zonder mondmasker, 14 dagen quarantaine, 10 dagen quarantaine,... PCR-, snel- en zelftesten zullen gedurende het schooljaar de revue passeren.

We schakelen en sturen bij.

Oktober 2020

De cijfers stijgen snel en de artsen en verpleegkundigen worden allemaal ingeschakeld om het aantal meldingen te verwerken. Het is onzeker of we alle vooropgestelde contactmomenten zullen kunnen waarmaken.
We krijgen extra middelen van de overheid, waardoor we versterking kunnen inschakelen. Ook vanuit onze inrichtende macht krijgen we hulp. Twee medewerkers van de VGC komen ons enthousiast ondersteunen op de covidlijn.

We schakelen en sturen bij.

De technologie evolueert gelukkig ook mee, waardoor we in ons leerlingendossier codes kunnen aanmaken voor de hoog risicocontacten van een positief geteste leerling/leerkracht.

Ondertussen is er ook goed nieuws : CLB N-Brussel heeft een nieuwe directeur! Het directieteam is weer voltallig. Om laagdrempelig beschikbaar te blijven voor onze scholen, verdelen het directieteam en de artsen de avond- en weekendpermanenties. Maar ondertussen blijven de cijfers stijgen en is de tweede golf een feit.

We schakelen en sturen bij.

November 2020

Het centrum neemt Cristina aan. Zij zal de vaste contacttracer worden van ons centrum. Scholen krijgen een afkoelingsweek, een beetje rust. Maar voor onze CLB-medewerkers blijft het zoeken hoe de reguliere werking niet in het gedrang komt door COVID-19, die alles lijkt te overheersen. Prioriteiten stellen wordt belangrijk.

We schakelen en sturen bij.

December 2020

De cijfers zijn beter. Maar COVID-19 blijft aanwezig. De verpleegkundigen kunnen geen leerlingen van het vierde leerjaar zien, deze contactmomenten worden geannuleerd. Het is nog onzeker of de contactmomenten van het 6de leerjaar kunnen doorgaan. Tussen contactmomenten en vaccinaties door werkt iedereen mee aan de opvolging van de covid-meldingen.

Kerst en oudjaar worden in eigen bubbel gevierd.
We hopen dat de cijfers in het nieuwe jaar zullen zakken en dat de vaccins er zijn. Behoren we als CLB tot de eerste groep die gevaccineerd zal worden?

We schakelen en sturen bij.

Januari 2021

De cijfers blijven gelukkig stabiel, ondanks varianten die voor de nodige onduidelijk zorgen. Met de hulp van alle medewerkers van het centrum en de nodige permanenties, krijgen we de contracttracing rond.
Iedereen wil ervoor blijven gaan en er als CLB zijn voor de leerlingen. Over de teams heen worden helpende handen uitgewisseld. Er heerst een grote collegialiteit!

De 1ste kleuters en 6de leerjaren komen op contactmoment, maar helaas niet op de manier waarop we het zouden willen. In de normale werking hebben de onthalers of begeleiders van het CLB tijdens het contactmoment van het 6de leerjaar een kort gesprek rond welbevinden en studiekeuze. Door COVID-19 kunnen ze dit niet opnemen, dus heeft de verpleegkundige hier extra aandacht voor.
Bij de 1ste kleuterklassen vallen de oudergesprekken weg. Weer wat minder preventief werken, wat zo belangrijk is voor een CLB.

We schakelen en sturen bij.

Ondertussen gaat ook het overleg rond sneltesten in het onderwijs verder. Veel onduidelijkheid en veel bedenkingen, maar JUST DO IT!

Het directieteam en de artsen blijven de avond- en weekendpermanenties opnemen. Maar dit begint te wegen. We doen een oproep naar alle CLB-medewerkers om mee de permanenties 's avonds en in het weekend op te nemen. Een eerste buffer voor de artsen en directieteam. Grote collegialiteit heerst opnieuw!

We schakelen en sturen bij.

Februari 2021

Ondertussen worden steeds meer externe mensen aangenomen om het Covid- team te bemannen. Het covidteam wordt bijgestaan door de artsen en verpleegkundigen.
Contacttracers zitten nog vaak tot ver na de openingsuren in een online Teamsvergadering om alle meldingen rond te krijgen. Hun bureau is thuis, collega's zien ze via een scherm.

Eindelijk krijgen we nieuws: als eerstelijnshulpverleners zullen de CLB-medewerkers gevaccineerd worden. Joepie! We zijn blij met deze beslissing, want buiten de digitale overlegmomenten gaan de CLB-medewerkers nog dagelijks naar de scholen voor vaccinaties, contactmomenten, gesprekken met leerlingen en ouders, onderzoek, observaties, etc. Uiteindelijk blijkt dat alleen de artsen en de paramedisch werkers prioritair gevaccineerd worden. De psychologen, orthopedagogen en maatschappelijk werkers moeten nog geduld uitoefenen.

Maar we gaan door met schakelen en bijsturen.

Maart 2021

De cijfers beginnen weer lichtjes te stijgen, er komt toch geen derde golf? Voorlopig lukt de contracttracing met de inzet van het covidteam, een arts, dagelijks 2 verpleegkundigen en 4 maatschappelijk werkers en/of psycho-pedagogisch consulenten die paraat staan om te bellen naar ouders van hoog risicocontacten. Maar zelfs dit blijkt niet elke dag voldoende! Wanneer hele klassen moeten opgebeld worden, zijn er elke keer opnieuw enthousiaste collega's die wel even een handje willen helpen.

De paaspauze komt eraan… hopen dat de cijfers hierdoor terug dalen. Want zo'n golf als de tweede zie we echt niet meer zitten.
Na de paaspauze versterken nog enkele nieuwe medewerkers het covidteam. De procedures worden nogmaals aangepast. Twee contacttracers nemen de weekend-permanentie op zich. Directie en artsen zijn van achterwacht.

We schakelen en sturen bij.

De artsen en verpleegkundigen kregen ondertussen hun eerste prik. Maar het wringt toch bij de andere CLB-medewerkers, want bij andere organisaties in de eerstelijnshulpverlening kregen alle medewerkers al een prik. Maar onze psychologen, orthopedagogen en maatschappelijk werkers moeten wachten. Ook de leerkrachten die dagelijks contacten hebben krijgen nog geen prik.

We schakelen en sturen bij.

April 2021

1 april, onze nieuwe website gaat online. "Samen voor groei", een nieuwe slogan waar we als CLB voor staan.

Na de paaspauze blijven de cijfers stabiel, niet schitterend, maar er is hoop. Het huidige covidteam draait vlot, al zijn er wat kleine hindernissen, maar al bij al hebben we het onder controle. De verpleegkundigen kunnen uit de covidpermanenties gehaald worden en zich weer volledig richten op de reguliere werking. Ook in het weekend blijven we tracen.

Artsen worden ingeschakeld bij crisisoverleg of overleg met de mSPOC, die advies geeft bij clusters en varianten, steeds in samenspraak met het Agentschap Zorg en Gezondheid.

Vanaf mei krijgen de CLB's en de scholen zelftesten ter beschikking.

We schakelen en sturen bij.

Mei 2021

De cijfers dalen lichtjes, maar het covidteam blijft hard verder werken (de dagelijkse besmettingen opvolgen, contacten met directies, ouders, …) .
Ondanks de veeleisende bijkomende taak die COVID-19 met zich meebrengt, hebben we onze rol als CLB bewezen en waren we meer dan ooit toegankelijk voor directies en ouders.

Ondertussen wordt ook de teamwerking geëvalueerd en verder bijgestuurd. De nieuwe teamwerking en COVID-19 hebben ervoor gezorgd dat er een grote collegialiteit heerst. Collega's zijn er voor elkaar, zaken worden overgenomen, wie het even niet meer ziet zitten wordt bijgestaan door een collega.

We schakelen en sturen bij.

Juni 2021

De zelftesten voor de medewerkers zijn eindelijk ter beschikking en we kijken vooruit naar een nieuw schooljaar, een schooljaar zonder COVID-19. We krijgen van de overheid extra middelen om in te zetten op het welzijn van de leerlingen, maar wat de rol van het CLB zal zijn in de contacttracing of het vaccineren is nog niet duidelijk. Hopelijk moeten we dit in de vakantie niet vernemen via de media.
We schakelen en sturen bij.

Ondertussen dalen de cijfers spectaculair, met af en toe een deltavariant die een cluster veroorzaakt.
De netoverstijgende vormingsweek voor het begin van het schooljaar staat klaar, ik heb mijn eerste vaccin gekregen en de personeels-puzzel voor volgend schooljaar is af.

Zou het kunnen…? Is er hoop dat we volgend jaar starten zonder afstand, zonder mond-maskers, zonder ontsmetting, zonder contact-tracing, zodat we onze reguliere werking weer kunnen opnemen?

Nog twee maanden… we zullen zien… .
Wat we alvast weten is dat we flexibel zijn en top medewerkers hebben!

We schakelen over naar vakantiemodus.

Caroline Morissens
Medisch coördinator

Op 1 januari 2022 heeft Caroline ons centrum verlaten om een nieuwe uitdaging aan te gaan. Wij willen Caroline bij deze bedanken voor haar jarenlange enthousiasme en inzet voor het centrum! Zij wordt vervangen door Koen Van Vlierden als nieuwe medisch coördinator.

CIJFERGEGEVENS COVID-19

Totaal aantal COVID-19 besmettingen per maand

In schooljaar 2020 – 2021 werden onze scholen geconfronteerd met een totaal van 1510 besmettingen, waar zowel leerlingen en schoolpersoneel onder vallen. Ter illustratie geven we u graag een verhouding van de 4 voornaamste groepen, zijnde personeel van de school en leerlingen opgesplitst volgens kleuter, lager en secundair onderwijs.

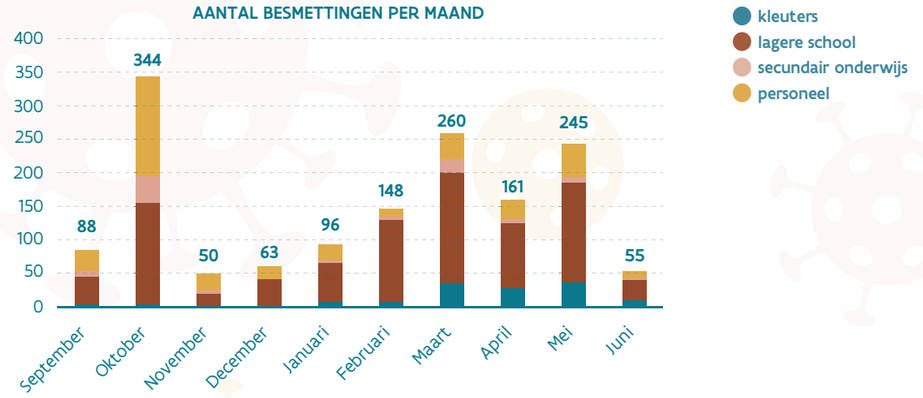

Deze gegevens kunnen echter niet gelezen worden zonder de tijdlijn van de maatregelen in de scholen. Zo wordt er geen rekening gehouden met sluitingen van scholen door vakanties of verlening van vakanties. Bijkomend heeft ook de teststrategie in de brede maatschappij een invloed op het aantal besmettingen waarvan wij als CLB op de hoogte werden gebracht.

Wat betreft het aantal besmettingen verhoudingsgewijs, dient er ook rekening mee gehouden te worden dat de verhouding tussen kleuters, leerlingen lager onderwijs en leerlingen secundair onderwijs niet gelijk is. Als we de absolute aantallen afzetten t.o.v. de leerlingenpopulatie dan zien we dat 4,4% van de leerlingen in het basisonderwijs werd besmet en maar liefst 8% van de leerlingen van het secundair onderwijs.

Aantal leerlingen en leerkrachten in quarantaine

Om in te zetten op het inperken van de transmissie van het virus, werd er binnen het CLB sterk ingezet op contacttracing. Ons team van contacttracers heeft in totaal 6677 leerlingen en 589 personeelsleden van scholen geïdentificeerd als hoogrisicocontacten. Zij werden gevraagd, afhankelijk van de maatregelen, 7 tot 10 dagen thuis te blijven en zich af te zonderen van anderen.

Opnieuw heeft hier de sluiting van scholen en andere maatregelen een sterke impact op het aantal personen dat in quarantaine wordt geplaatst. Zo is er in november en december een opvallende daling merkbaar ten gevolge van vakantieperiodes.

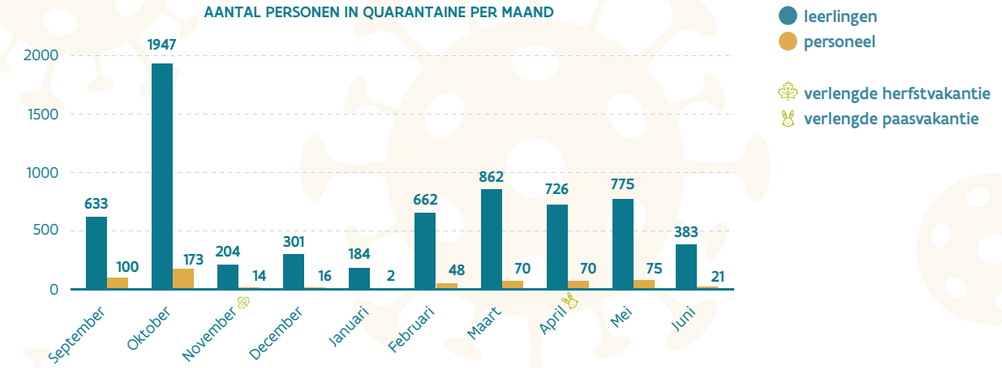

Aantal vragen/meldingen per week

Om af te ronden, geven we nog graag een vergelijking mee tussen het aantal besmettingen en het aantal vragen dat we kregen via de covidlijn. Dit geeft weer dat we als CLB niet enkel contacttracing deden, maar ook instonden om ouders en scholen te woord te staan bij vragen rond een potentieel risicocontact, de duur van quarantaine en elke andere vraag die gelinkt was aan COVID-19.

Door de snelle impact van COVID-19 hebben we intern veel moeten schakelen. Hierdoor zijn we pas sinds oktober gestart met het registratiedocument dat een overzicht geeft over de vragen en de besmettingen.

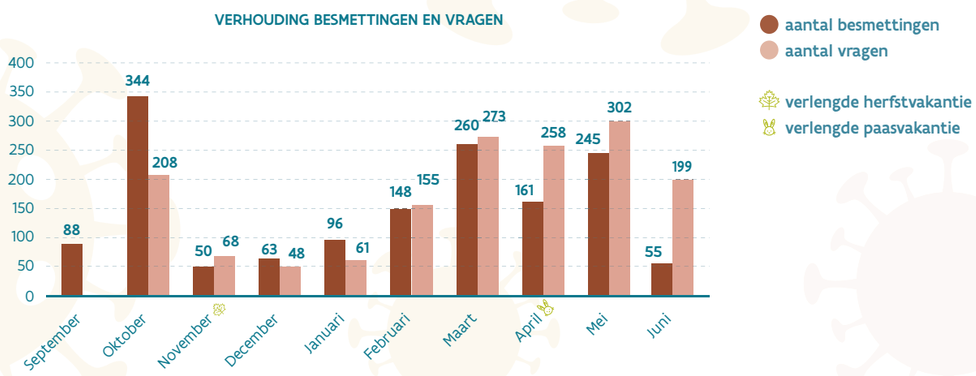

CLB-arts tijdens COVID-19

Collega Annelies aan het woord

Het is al een jaar geleden dat onze samenleving voor het eerst op slot ging. Van de allereerste lockdown, tot de heropening van de scholen, en de contacttracing. Collega Annelies Van Roy vertelt. (uit VGC Nieuwsbrief maart 2021)

Werking CLB

Annelies: *"We werken met verschillende disciplines binnen het CLB: artsen, verpleegkundigen, psychologen, maatschappelijk werkers en zelfs twee logopedisten. We zijn actief op verschillende domeinen. Preventieve gezondheidszorg is een belangrijk domein voor ons. Ook het psycho-sociaal welbevinden, in het algemeen en tijdens deze crisis is een belangrijk deel van ons werk. Daarnaast is er het studeren en de onderwijsloopbaan: de juiste studierichting kiezen om in verder te gaan."*

Breed beeld van de leerlingen

Annelies: *"Geen enkele andere organisatie heeft zo'n breed beeld van zoveel leerlingen als het CLB. We zijn ook heel laagdrempelig. Veel kinderen, zeker in het Brusselse, zouden zonder ons nooit een dokter, verpleegkundige of een psycholoog zien. Dankzij ons kan dat wel en bovendien helemaal gratis. Dat is voor veel kinderen een grote meerwaarde.*
Daarnaast worden ook alle vaccinaties bij ons aangeboden en ook die zijn gratis. Veel kinderen zouden die via geen enkele andere weg verkrijgen."

Rol van het CLB tijdens de corona-crisis

Annelies: *"Ik denk dat het duidelijk is geworden hoe belangrijk we zijn. Het CLB werkt heel nauw samen met de scholen en weet ook hoe de scholen werken en hoe infecties zich verspreiden. Wij spelen een belangrijke rol in het opsporen van infecties en in het voorkomen van de verspreiding ervan. Er is een mooie samenwerking tussen de ouders, de scholen en de overheidsinstanties. Ik zie niet wie anders die rol zou kunnen vervullen. Een huisarts of een arbeidsgeneesheer heeft daar veel minder voeten aan de grond."*

Gewaardeerd

Annelies: *"Ik voel mij nog meer gewaardeerd dan voorheen, door de scholen en de directies. Zij zien hoe waardevol ons werk is. Maar het is natuurlijk wel echt zwaar. We hadden al een fulltime bezigheid en dit komt er nu bij. Het is alle hens aan dek.*
Ook 's avonds en in het weekend blijft het doorlopen, dus het is wel pittig. Ik ga blij zijn als het jaar achter de rug is. Maar we worden wel echt geapprecieerd voor wat we doen.
We voelen ons ook heel nuttig als we kinderen die al maanden worden thuisgehouden dankzij ons werk opnieuw op school krijgen. Sommige ouders, vaak van kleuters, zijn bang voor infecties op school. Ze vrezen voor een onveilige omgeving. Wij spelen dan een belangrijke rol om die ouders gerust te stellen, hen uit te leggen welke maatregelen er allemaal worden genomen en hoe infecties gewoonlijk verlopen bij deze jonge kinderen."

Samen tegen corona

Annelies: *"In het begin van de crisis was de contact tracing enkel het werk van de CLB-artsen. We zijn met zes. Het werd snel duidelijk dat het wat veel werd. We deden alleen nog maar de contact tracing en geraakten niet meer rond met ons gewone werk.*
Ondertussen zijn we geëvolueerd naar een systeem waarin het hele centrum meedraait. Zelfs de maatschappelijk werkers en de psychologen hebben een speciale opleiding gekregen om ook aan contact tracing te kunnen doen. Ook de directie en de coördinatoren werken mee. We voelen ons gesteund. Het is een nauwe samenwerking geworden en we ervaren veel collegialiteit."

Positieve noot

Annelies: *"Een positief gevolg van deze crisis is dat we veel meer contact hebben met de directies van de scholen. Het is over het algemeen een heel fijn contact. De directies hebben het ook moeilijk, maar we kunnen elkaar echt helpen. We kennen elkaar beter nu. Dat is leuk. Dan merk je echt dat je werk geapprecieerd wordt."*

We zijn er als artsen, met veel energie en enthousiasme ingestapt: "Doeners in volle crisis".

Annelies Van Roy, CLB-arts

Collega Elke aan het woord

Onze samenwerking met de directies van de scholen werd intenser, we hadden ze soms dagelijks aan de lijn. Ik denk dat we ook nog nooit zoveel betekend hebben voor netwerkpartners als voorheen: crisisvergaderingen, gemeentebesturen, ELZ, het agentschap enz.
Maar ons enthousiasme werd gedurende deze lange crisis echter vaak op de proef gesteld. We werden overspoeld door aanpassingen, die soms niet afgetoetst werden aan de mensen op het terrein, waardoor we soms de veranderingen zondagavond op het nieuws hoorden. Onze reguliere werking viel met momenten zo goed als stil.
We kregen ook talrijke ouders aan de lijn, telkens met minder goed nieuws: 'Uw kind moet in quarantaine en getest worden', 'als uw kind positief test, dan moet u ook in quarantaine',... . Bij aanvang van de pandemie was dit een drama voor de ouders.
De vele avonden en weekenden en de niet-aflatende stress en werkdruk waren bij momenten heel zwaar. Gelukkig was de collegialiteit groot en werd er steeds opgevangen wat nodig was.
Mentaal en fysiek heeft deze hele crisis bij veel medewerkers zijn tol geëist. Het heeft lang geduurd en we zijn er nog steeds niet want net zoals in de ziekenhuizen is er omwille van COVID-19 veel uitgestelde CLB-zorg.

Elke Van Steenberge, CLB-arts

Een dag uit het leven van een contacttracer

Het begin van de werkdag als contacttracer is de samenkomst in een Teams-meeting. Het in orde brengen van de administratie en afwerken van meldingen van de dag voordien wordt door dit fantastische team gecombineerd met een korte ochtendbabbel met ieder zijn eigen gebruiken. Een tas koffie of een glas chocomelk kan niet ontbreken om met goede moed de dag te starten.

Om 9u wordt duidelijk hoe groot de uitdaging van vandaag zal zijn. Het overzicht van leerlingen en medewerkers met een positieve test wordt dan zichtbaar. Het is het begin van de dag waarop je je realiseert hoe sterk de impact van het COVID-19 virus is op de scholen, de leerlingen en de ouders.

Gedurende de werkdag blijven we als team contacttracers steeds voor elkaar beschikbaar in de Teams-meeting. Het is voor niemand gemakkelijk om dagelijks van thuis te werken, laat staan om een team op te bouwen zonder elkaar in het echt ontmoet te hebben. En toch was ik vanaf dag één een lid van dat team. Een team met een warm hart waar iedereen voor elkaar klaar staat, een team waar je écht op kan rekenen.

En zo'n team, dat is wat je nodig hebt om de woelige waters van de contacttracing te doorzwemmen. Je weet immers dat wanneer je belt naar een school, dit betekent dat er iemand een positieve test heeft afgelegd met de gevolgen zoals ze door de richtlijnen werden voorgeschreven.

Ouders, leerkrachten en directies zijn bekommerd om het welzijn van de anderen, de leerlingen en hun collega's.
Een dag als contacttracer was dan ook veel meer dan een boodschap geven. Je bent een luisterend oor voor de directies, leerkrachten en ouders. Een vraag verhelderen, de richtlijn uitleggen, scholen begeleiden naar een beslissing, maar vooral een steun zijn voor de scholen is de bron van energie om elke dag weer door te komen.

Het doet dan ook enorm deugd om bij een moeilijk telefoongesprek toch te horen dat de directie zo blij is dat je er bent. Een mailtje met "Bedankt voor deze samenwerking en jullie geduld" geeft telkens weer zo'n boost van energie.

Ondanks de moeilijke gesprekken, de emoties, de vele positieve noten aan de telefoon en al wat een job voor mij als contacttracer vormgeeft, ben ik dankbaar voor de samenwerking die het team contacttracers me geeft en het ongelooflijke draagvlak van de directies die steeds als brugfiguur functioneren tussen de uitvoering van de richtlijn en de ouders en leerkrachten.

Contacttracers Cristina en Koen

Directeur van een school aan het woord

"COVID was/is een hectische periode voor iedereen. Gelukkig konden we voor deze zaken terecht bij het CLB, artsen en andere medewerkers.

Het invoeren van de covidlijn heeft ons goed geholpen. Zo konden we snel contact leggen met het CLB bij besmettingen. De mensen van het callcenter waren altijd vriendelijk en behulpzaam.

Ze noteren alles zorgvuldig en geven dit dan door aan de medewerkers. Deze laatsten belden ons opnieuw op om ons dan verder te helpen. Ze probeerden een inschatting te maken of het om een hoog- of laagrisico ging. In functie daarvan kregen we dan een brief toegestuurd die we aan de ouders dienden te bezorgen. Ik kan alleen maar zeggen dat de samenwerking vlot verliep (en nog altijd verloopt) en dat de uitleg steeds correct en rechtlijnig en helder was/is.

Door de overrompeling kon het soms wat langer duren eer we opnieuw opgebeld werden, toch is dit begrijpelijk gezien de omvang van deze pandemie.

Ook konden/kunnen we steeds met vragen terecht bij onze CLB-arts. Zij stond altijd klaar om met onze bezorgdheden/vragen aan de slag te gaan."

Patrick Geukens
Directeur Fusieschool Wolvertem

AANDACHT VOOR WELZIJN VAN DE LEERLINGEN

CLB legt focus op welzijn en kwetsbare leerlingen

Tijdens en na de lockdown van maart 2020 en bij de heropstart in september 2020 heeft het CLB extra aandacht voor kwetsbare leerlingen en het welzijn van de leerlingen.

Op het zorgoverleg tussen school en CLB wordt de focus gelegd op die leerlingen die specifiek door COVID-19 bedreigd worden in hun (leer) ontwikkeling. De onderwijsbehoeften van de leerlingen worden in kaart gebracht en we bekijken samen met de school hoe we hier aan tegemoet kunnen komen.
Ook tijdens het najaar van 2020 blijft het zorgoverleg digitaal doorgaan. De vraaggestuurde werking heeft binnen ons CLB nooit stilgelegen. Er wordt door het CLB extra ingezet op leerlingen in een verontrustende opvoedingssituatie. De ouders worden regelmatig telefonisch gecontacteerd en opgevolgd. Ook bij afwezigheden hebben CLB-medewerkers aanklampend contact met ouders.

Als CLB blijven we inzetten op de bekendmaking van het CLB en haar rol binnen deze pandemie. Centrumspecifieke affiches worden opgehangen in de scholen, alsook stickers in de agenda's van de leerlingen met de contactgegevens van de CLB-medewerkers.
De CLB-medewerkers zetten meer dan ooit in op toegankelijkheid, laagdrempeligheid en bereikbaarheid. De medewerkers blijven naar de scholen gaan, zolang dat dit mogelijk is. Indien scholen CLB-medewerkers niet meer toelaten, blijven we actief inzetten op digitaal overleg.

Het CLB ontwikkelt tijdens de lockdown een draaiboek voor scholen rond psychosociale begeleiding. Er is vanuit de CLB-sector ook extra aandacht gegaan naar het digitale aanbod van de CLB's, zo werd de CLBch@t uitgebreid.

PMW 's en artsen hebben alles op alles gezet om zoveel mogelijk vaccinaties en contactmomenten rond te krijgen en ook hier aandacht te hebben voor het welzijn van de kinderen. Indien nodig werden de leerlingen doorverwezen naar collega's en werd een begeleiding opgestart.

Op de website **Gezond Leven** zijn er een aantal tips terug te vinden rond het mentaal welbevinden bij leerlingen.

https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-school/gezonde-school-in-tijden-van-corona-focus-op-mentaal-welbevinden

Leerling aan het woord: invloed van COVID-19

Corona heeft alles heel erg raar gemaakt!
Zowel op school als op internaat en thuis zijn er veel regels bijgekomen.
In de klas voel ik me echt minder veilig. Een mondmasker dragen vind ik dan ook belangrijk om het virus niet aan elkaar door te geven.
Op internaat wassen we heel vaak onze handen, voor en na het eten en nu zelfs nadat we in de zetel hebben gezeten. Mijn handen zijn er erg droog en ruw van geworden. Als je met iemand in contact bent geweest die corona heeft, moet je de hele tijd op je kamer blijven.
Vroeger nam ik rechtstreeks de trein van school naar de orthodontist. Nu blijf ik die dag thuis om een extra treinrit (en besmettingsgevaar) te vermijden en om op voorhand een PCR-test te kunnen laten doen in het ziekenhuis. Als deze negatief is, mag ik de dag nadien naar de orthodontist gaan.
In mijn gezin heeft er gelukkig nog niemand corona gehad. Mijn mama, zus en ik zijn vaak op weg met de bus of de trein en komen dus veel in contact met andere mensen. We hebben al een paar keer een HRC gehad maar zijn gelukkig nog niet besmet.
Mijn papa heeft medische problemen waardoor we thuis extra voorzichtig moeten zijn. We zijn allemaal gevaccineerd. Als we thuiskomen, moeten we eerst onze handen wassen, dan ons mondmasker afzetten en dan opnieuw onze handen wassen. Als we heel lang buiten geweest zijn, moeten we ook ons gezicht wassen. Elke keer als we hoesten, doen we een zelftest.
Wat ik erg jammer vind, is dat ik mijn beste vriendin ben kwijtgeraakt tijdens deze coronaperiode. We zijn uit elkaar gegroeid. In het begin waren er contactbubbels en koos ik voor mijn familie i.p.v. voor haar. Daar was ze erg boos om.
Ook gaan logeren in de vakantie bij mijn nonkel is al erg lang geleden en kan nu voorlopig niet meer.

Luna, 16 jaar

*beeld (C) Shutterstock

TEAMWERKING TIJDENS COVID-19

CLB N-Brussel houdt zich aan alle veiligheidsmaatregelen.

Vormingsweek in september gaat digitaal door.

Teamvergaderingen starten in september afwisselend fysiek-digitaal, maar vanaf oktober schakelen we terug naar voltijds digitaal overleg binnen de teams.

Werkgroepen en expertisegroepen gaan digitaal door.

We organiseren een digitale teambuilding: escaperoom.

We blijven schoolnabij en gaan zoveel als mogelijk fysiek naar scholen, gecombineerd met digitaal overleg.

Eerste “Dag van de CLB- medewerker”: CLB- medewerkers krijgen zonnebloemzaadjes

We blijven leerling- en oudernabij, afspraken met ouders gaan fysiek door indien mogelijk

Informele activiteiten op het centrum worden geannuleerd, maar indien de Covidmaatregelen het toelaten, geven we medewerkers de ruimte om elkaar op een veilige manier te ontmoeten (wandeldates).

Thuiswerk gecombineerd met veilige werkplekken op het centrum.

Het directieteam van CLB N-Brussel wil zijn appreciatie en dank uiten naar alle medewerkers van CLB N-Brussel die zich het afgelopen jaar elke dag opnieuw hebben ingezet voor de leerlingen en de scholen! Medewerkers hebben zich ingewerkt in de contacttracing om 's avonds en tijdens de weekends de permanentie te voorzien, dit allemaal via extra overuren. Daarnaast hebben ze zich blijvend ingezet om de reguliere werking van het CLB niet in gedrang te brengen!

Onze dank is groot en we zijn trots om te mogen samenwerken met zo een fantastisch team!

VERSTERKEN VAN HET SCHOOLTEAM

Als CLB hebben we de opdracht om binnen fase 0 en 1 de kern-activiteiten signaalfunctie en consultatieve leerlingenbegeleiding op te nemen.

We gaan als centrum de komende jaren verder aan de slag om deze kernactiviteiten op een kwaliteitsvolle manier te implementeren.

Raamwerk inspectie

11

KWALITEITSONTWIKKELING

K1. Visie en strategisch beleid
K2. Organisatiebeleid
K3. Beleid op het vlak van dienstverlening
K4. Systematische evaluatie van de kwaliteit
K5. Betrouwbare evaluatie van de kwaliteit
K6. Borgen en bijsturen

KERNPROCESSEN			ONDERSTEUNENDE PROCESSEN	
VRAAGGESTUURDE LEERLINGENBEGELEIDING OP DE VIER BEGELEIDINGSDOMEINEN	AANBODGESTUURDE LEERLINGENBEGELEIDING OP DE VIER BEGELEIDINGSDOMEINEN	VERSTERKEN VAN HET SCHOOLTEAM OP DE VIER BEGELEIDINGSDOMEINEN	SAMENWERKINGSBELEID	PERSONEELSBELEID EN PROFESSIONALISERING
B1. Onthaal en vraagverheldering B2. Handelingsgerichte diagnostiek B3. Handelingsgericht advies B4. Begeleiding B5. Draaischijffunctie	A1. Leerplichtopvolging A2. Begeleiding anderstalige nieuwkomers A3. Begeleiding buitengewoon onderwijs A4. Keuzeprocessen onderwijsloopbaan A5. Trajecten i.f.v. verplichte adviezen A6. Systematische contacten A7. Vaccinaties en profylactische maatregelen	**V1. Beeldvorming** **V2. Signaalfunctie** **V3. Consultatieve leerlingenbegeleiding**	S1. Samenwerking met scholen S2. Samenwerking met welzijns- en gezondheidsorganisaties S3. Samenwerking met organisaties i.f.v. specifieke doelgroepen S4. Samenwerking met andere CLB's	P1. Selectie en aanwerving P2. Coaching en beoordeling P3. Professionalisering P4. Aanvangsbegeleiding

WERKINGSPRINCIPES

W1. Multidisciplinariteit
W2. Proactiviteit
W3. Subsidiariteit
W4. Belang van de leerling
W5. Beroepsgeheim
W6. Laagdrempelige toegang
W7. Netoverstijgende samenwerking

De beeldvorming, signaalfunctie en consultatieve leerlingbegeleiding situeren zich in het kernproces "versterken van het schoolteam op de vier begeleidingsdomeinen".

Beeldvorming

Ontwikkelingsschaal Inspectie - V1. Beeldvorming

12

BENEDEN DE VERWACHTING	BENADERT DE VERWACHTING	VOLGENS DE VERWACHTING	OVERTIJGT DE VERWACHTING
De medewerkers kennen de contect en de leerlingen-populatie van de scholen die zij begeleiden onvol-doende. Hun zicht op de mogelijkheden en onder-steuningsnoden van het schoolteam binnen de vier begeleidingsdomeinen is weinig accuraat. De verzamelde gegevens zijn niet actueel, overzichtelijk en toegankelijk en daardoor worden ze nauwelijks ingezet om de leerlingenbegeleiding te versterken, op maat van de leerlingen en het schoolteam.	De medewerkers kennen deels de context en de leerlingenpopulatie van de scholen die zij begeleiden. Ze hebben doorgaans een globaal zicht op de mogelijkheden en de ondersteuningsnoden van het schoolteam binnen de vier begeleidingsdomeinen. De beeldvorming is niet altijd breed, accuraat, actueel, overzichtelijk of toegankelijk. Daardoor laten de medewerkers nog kansen liggen op de leerlingen-begeleiding te versterken, op maat van de leerlingen en het schoolteam.	De medewerkers kennen de context en de leerlingen-populatie van de scholen die zij begeleiden. Ze heb-ben en duidelijk zicht op de mogelijkheden en de ondersteuningsnoden van het schoolteam binnen de vier begeleidingsdomeinen. De verzamelde gegevens zijn accuraat, actueel, overzichtelijk en toegankelijk. Die beeldvorming is relevant voor de medewerkers om te bepalen hoe ze leerlingenbegeleiding kunnen versterken, op maat van de leerlingen en het schoolteam.	De medewerkers kennen de context en de leerlingen-populatie van de scholen die ze begeleiden. Ze heb-ben een duidelijk zicht op de mogelijkheden en de ondersteuningsnoden van het schoolteam binnen de vier begeleidingsdomeinen. De verzamelde gegevens zijn accuraat, actueel, overzichtelijk en toegankelijk. Die beeldvorming is relevant voor de medewerkers om te bepalen hoe ze de leerlingenbegeleiding kunnen versterken, op maat van de leerlingen en het schoolteam. De beeldvorming met het oog op het versterken van het schoolteam op het vlak van leerlingenbegeleiding, is een voorbeeld van goede praktijk.

CLB N-Brussel gaat tijdens de schooljaren 2020-2021 en 2021-2022 aan de slag met de beeldvorming. Met een goede beeldvorming hebben de CLB-teams een beter zicht op de context en de leerlingenpopulatie van de scholen die zij begeleiden, dit steeds met het oog op het verbeteren van de leerlingenbegeleiding.

We verzamelen en analyseren verschillende data en exploreren de mogelijkheden van het werken met een "schoolfoto". Deze schoolfoto kan vervolgens een zeer waardevol instrument zijn voor scholen en het CLB-team om hun begeleiding en samenwerking op elkaar af te stemmen.

[11]Onderwijsinspectie : https://onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus#a4
[12]Onderwijsinspectie : https://onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus#a4

Signaalfunctie en Consultatieve leerlingenbegeleiding

REFERENTIEKADER CLB-KWALITEIT (RclbK)

- **Het CLB zet zijn kernactiviteit signaal-functie in om de brede basiszorg van de school te versterken.**
  – Het centrum signaleert aan de school noden op basis van data of herhaalde individuele zorgvragen. Het heeft hierbij aandacht voor de knelpunten in het beleid van de leerlingenbegeleiding. Op die manier draagt het CLB bij tot het versterken van de brede basiszorg voor alle lerenden.

- **Het CLB adviseert het schoolteam in de verhoogde zorg door in te zetten op de kernactiviteit consultatieve leerlingen-begeleiding.**
  – In de verhoogde zorg adviseert het CLB het schoolteam via consultatieve leerlingenbegeleiding. Het advies is gericht op een planmatige en systematische aanpak van individuele lerenden met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften of van lerenden met gelijkaardige zorgbehoeften. Op die manier versterkt het CLB de leraren en de leerlingenbegeleiders in het plannen, uitvoeren en evalueren van passende maatregelen voor alle betrokkenen.

RclbK

- **Het CLB werkt op de vier begeleidings-domeinen (leren en studeren, onderwijs-loopbaan, psychisch en sociaal funtioneren en preventieve gezondheidszorg).**
  – Het CLB onthaalt zorgvragen van de lerenden en staat op de vier begeleidingsdomeinen in voor de individuele begeleiding van de lerenden. Daarnaast zet het centrum via de signaalfunctie en de consultatieve leerlingenbegeleiding in op het versterken van de leerlingenbegeleiding op school. Preventie, samenwerken en complementair werken met de interne leerlingenbegeleiders op de school en de pedagogische begeleidingsdienst van de school (PBD) zijn hierbij essentiële uitgangspunten. Het CLB neemt ook zijn opdrachten op het vlak van leerplichtopvolging, systematische contacten, vaccinaties en maatregelen om besmettelijke ziekten te voorkomen op.

- **Het CLB bereikt resultaten op het vlak van de schoolgerichte werking ten aanzien van leerlingenbegeleiding.**
  – Door in te zetten op de signaal-functie en de consultatieve leerlingen-begeleiding versterkt het CLB de leerlingenbegeleiding van de school op de vier begeleidingsdomeinen. Op die manier verhoogt het centrum het welbevinden van de lerenden. Dit draagt bij tot een tijdige en adequate toeleiding van zorgvragen door de school aan het centrum.

DECREET LEERLINGENBEGELEIDING

Signaalfunctie

- Signaalfunctie: indien het centrum noden vaststelt in de leerlingen-populatie of een probleem of onregelmatigheid vaststelt in het beleid op leerlingenbegeleiding brengt het centrum de school hiervan op de hoogte.
- Ter versterking van de brede basiszorg van de school zet het centrum de kernactiviteit signaalfunctie in.
- Leerlingen en ouders kunnen zich niet verzetten tegen het inzetten van de signaalfunctie.

Consultatieve leerlingenbegeleiding

- Consultatieve leerlingenbegeleiding: een centrum biedt ver-sterking aan de school bij problemen van individuele leerlingen of groepen van leerlingen;
- Ter versterking van de verhoogde zorg van de school zet het centrum de kernactiviteit consultatieve leerlingenbegeleiding in.
- Leerlingen en ouders kunnen zich niet verzetten tegen het inzetten van de consultatieve leerlingenbegeleiding door het centrum.

ONTWIKKELINGSSCHALEN INSPECTIE

Ontwikkelingsschaal Inspectie - V2. Signaalfunctie

BENEDEN DE VERWACHTING	BENADERT DE VERWACHTING	VOLGENS DE VERWACHTING	OVERTIJGT DE VERWACHTING
De medewerkers signaleren weinig tot geen noden aan de school met betrekking tot de schoolpopulatie of knelpunten in de leerlingenbegeleiding. Ze baseren zich hiervoor nauwelijks op data of herhaalde individuele zorgvragen. Daardoor versterken de medewerkers onvoldoende de brede basiszorg.	De medewerkers signaleren noden aan de school met betrekking tot de schoolpopulatie of knelpunten in de leerlingenbegeleiding, maar doen weinig consequent en doelgericht. Ze baseren zich hiervoor op herhaalde individuele zorgvragen. Daardoor laten de medewerkers kansen liggen om de brede basiszorg te versterken	De medewerkers signaleren aan de school consequent en doelgericht noden met betrekking tot de schoolpopulatie of knelpunten in de leerlingen-begeleiding. Ze baseren zich daarvoor op data of herhaalde individuele zorgvragen. Daardoor versterken de medewerkers consequent de brede basiszorg.	De medewerkers signaliseren aan de school consequent en doelgericht noden met betrekking tot schoolpopulatie of knelpunten in de leerlingen-begeleiding. Ze baseren zich daarvoor op data of herhaalde individuele zorgvragen. Daardoor versterken de medewerkers consequent de brede basiszorg. De wijze waarop de medewerkers de signaalfunctie opnemen, is een voorbeeld van goede praktijk.

[13]

Ontwikkelingsschaal Inspectie - V3. Consultatieve leerlingenbegeleiding

BENEDEN DE VERWACHTING	BENADERT DE VERWACHTING	VOLGENS DE VERWACHTING	OVERTIJGT DE VERWACHTING
De medewerkers ondersteunen het schoolteam weinig bij de aanpak van problemen bij individuele leerlingen of een groep van leerlingen. De mede-werkers nemen de consultatieve leerlingenbegeilding nauwelijks op naar aanleiding van een vraag van de school of op eigen initiatief bij terugkerende pro-blemen met leerlingen. Ze versterken de leraren nauwelijks bij de invulling en uitvoering van de verhoogde zorg op de vier begeleidingsdomeinen.	De medewerkers ondersteunen in beperkte mate het schoolteam bij de aanpak van problemen bij indivi-duele leerlingen of een groep van leerlingen. Ze nemen de consultatieve leerlingenbegeleiding weinig systematisch op naar aanleiding van een vraag van de school op eigen initiatief bij terugkerende pro-blemen met leerlingen. Daardoor laten de mede-werkers nog kansen liggen om de leraren bij de invulling en uitvoering van de verhoogde zorg op vier begeleidingsdomeinen te versterken.	De medewerkers ondersteunen het schoolteam bij de aanpak van problemen bij individuele leerlingen of bij een groep leerlingen. Ze nemen de consultatieve leerlingenbegeleiding systematisch op naar aanlei-ding van een vraag van de school en op eigen initi-atief bij terugkerende problemen met leerlingen. Daardoor versterken de medewerkers consequent de leraren bij de invulling en uitvoering van de ver-hoogde zorg op de vier begeleidingsdomeinen.	De medewerkers ondersteunen het schoolteam bij de aanpak van problemen bij individuele leerlingen of bij een groep van leerlingen. Ze nemen consultatieve leerlingenbegeleiding systematisch op naar aanlei-ding van een vraag van de school en op eigen initi-atief bij terugkerende problemen met leerlingen. Daardoor versterken de medewerkers consequent de leraren bij de invulling en uitvoering van de verhoog-de zorg op de vier begeleidingsdomeinen. De wijze waarop de medewerkers de consultatieve leerlingen-begeleiding opnemen, is een voorbeeld van goede praktijk.

[14]

AANDACHTSPUNTEN VOOR CLB N-BRUSSEL OM DE SIGNAALFUNCTIE EN CONSULTATIEVE LEERLINGENBEGELEIDING TE KUNNEN IMPLEMENTEREN:

Signaalfunctie

- **Samen verhaal :** je hebt als CLB een samenwerkingsverband met een school. Het is de bedoeling dat de school, samen met het CLB en andere schoolnabije partners (zoals de pedagogische begeleidingsdienst, het ondersteuningsnetwerk) een totaalbeeld vormt, een analyse maakt en op zoek gaat naar mogelijke antwoorden om de leerlingenbegeleiding op school te versterken. Door hier samen aan te werken, krijg je een effectievere leerlingenbegeleiding[15].
- Als CLB vertrekken we vanuit een **schoolnabije, constructieve en betrokken houding** ten aanzien van de school. Hierbij houden we rekening met de eigenheid van de school en met respect voor de regierol van de school m.b.t. de zorg op leerlingenbegeleiding.
- De school begrijpt wat de signaalfunctie van het CLB inhoudt. Deze info wordt neergeschreven in de **samenwerkingsafspraken** tussen beide partners: er worden duidelijke en concrete afspraken gemaakt tussen de school en de onthaler van het CLB over hoe ze de signaalfunctie samen willen invullen.

Consultatieve leerlingenbegeleiding

- Als CLB vertrekken we vanuit een **schoolnabije, constructieve en betrokken houding** ten aanzien van de school. Hierbij houden we rekening met de eigenheid van de school en met respect voor de regierol van de school m.b.t. de zorg op leerlingenbegeleiding.
- De school begrijpt wat consultatieve leerlingbegeleiding van het CLB inhoudt. Deze info wordt neergeschreven in de **samenwerkingsafspraken** tussen beide partners: er worden duidelijke en concrete afspraken gemaakt tussen de school en de onthaler van het CLB over hoe ze consultatieve leerlingbegeleiding samen willen invullen
- De aanpassing van de **onderwijsleersituatie** staat centraal, die een onrechtstreeks effect heeft op de leerling(en). De bespreking van de klascontext en de rol van de leerkracht staan hierbij in de focus. De leerkracht doet ertoe, het is belangrijk dat de **leerkracht** open staat voor advies en weet dat er ook gekeken wordt naar de interactie tussen leerkracht en leerling.
- De **regie** van de opvolging van de consultatieve leerlingbegeleiding ligt bij de school.
- **SAMEN-verhaal:** onthaler van het CLB en leerkracht/zoco gaan samen aan de slag, ze zijn gelijkwaardig en zoeken samen naar de gepaste aanpak.

Tijdens de komende schooljaren werkt CLB N-Brussel aan een visie, procedure, implementatie en verdere professionalisering van de signaalfunctie en consultatieve leerlingbegeleiding. De CLB-teams worden via intervisie en vorming verder geprofessionaliseerd in het toepassen van beide kernactiviteiten.

[13]Onderwijsinspectie : https://onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus#a4
[14]Onderwijsinspectie : https://onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus#a4
[15]Caleidoscoop

Consultatieve leerlingbegeleiding kan zowel op een zorgoverleg als in een individueel gesprek met de leerkracht gebeuren. De verschillende stappen worden doorlopen. Indien nodig kan er ook gebruik worden gemaakt van de reflecteerwijzer en het interactieschema, gebaseerd op de methodiek consultatieve leerlingenbegeleiding van W. Meijer.

VOORBEELD AAN DE HAND VAN DE REFLECTEERWIJZER

- **Stap 0: Introductie**
  Gesprek met de leerkracht aan de hand van de reflecteerwijzer : Wat houdt consultatieve leerlingbegeleiding in, wat kan hij/zij van ons verwachten en wat zijn zijn/haar verwachtingen
- **Stap 1 : Probleemidentificatie = keuze gespreksonderwerp bepalen**
  Eén van de kleuters in de klas is weinig betrokken in de klas. Zijn welbevinden is ok, maar bij instructies/kringgesprekken lijkt hij snel afgeleid. De leerkracht geeft verlengde instructie, maar ook dan blijft het moeilijk.
  Hulpvraag: wat kan ik als leerkracht nog extra doen om zijn concentratie te bevorderen en de betrokkenheid te verhogen?
- **Stap 2: Probleemanalyse = zoeken naar verandermogelijkheden**
  De leerkracht en de CLB-medewerker vullen samen het interactieschema in. Ze merken op dat er nog wat informatie ontbreekt. De CLB-medewerker gaat observeren om een zicht te krijgen op de afstemming tussen de noden van de leerling (taakbeleving, kennis,..) en het onderwijsaanbod (sturing, instructie, feedback,...).
  Gesprek 2: Na de klasobservatie heeft de CLB-medewerker het vermoeden dat het beperkte taalbegrip van de leerling een effect heeft op zijn betrokkenheid en concentratie.
- **Stap 3: kiezen van interventies = plannen en uitvoeren**
  Samen worden een aantal acties gekozen rond taalstimulatie en aanpak in de klas.
- **Stap 4: Uitvoering en evaluatie**
  De leerkracht en de CLB-medewerker plannen een gesprek in om de acties en effecten te evalueren.

KINDERMISHANDELING EN -VERWAARLOZING

clb brussel
Samen voor groei

LICHAMELIJKE MISHANDELING
Volwassene pleegt fysiek geweld naar kind/jongere
Slaan, schoppen, bijten,brandwonden toebrengen,krabben, vergiftigen,...

LICHAMELIJKE VERWAARLOZING
Volwassene geeft kind/jongere niet de nodige lichamelijke verzorging
Weinig of verkeerde aandacht voor kledij, voeding, slaap, veiligheid, medische verzorging,...

EMOTIONELE MISHANDELING
Negatieve houdingen van volwassene naar kind/jongere
Schreeuwen, uitschelden, kleineren, vernederen, bedreigen, chanteren, afwijzen, opsluiten, pesten, verwerpen, te hoge eisen stellen, beschuldigen,...

EMOTIONELE VERWAARLOZING
Volwassene schenkt onvoldoende/geen aandacht aan de emotionele noden van kind/jongere
Tekort aan liefde, aandacht, betrokkenheid, respect, interesse, onderwijs, veiligheid, communicatie,...

SEKSUEEL MISBRUIK
Kind/jongere wordt door een volwassene betrokken bij seksuele activiteiten die niet passen bij de leeftijd van het kind of de jongere en die kaderen in de behoeftebevrediging van de volwassene.
Begluren, aanraken, strelen, zoenen, tonen van pornografisch materiaal,... tot expliciete seksuele handelingen zoals penetratie...

SEKSUEEL GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG
Ongewenst seksueel contact tussen **minderjarigen**
Begluren, aanraken, strelen, zoenen, tonen van pornografisch materiaal, ... tot expliciete seksuele handelingen zoals penetratie...

Bron: https://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be

STAPPENPLAN VOOR DE SCHOOL

SIGNALEN BIJ LEERKRACHT EN ZORGTEAM

ONRECHTSTREEKSE SIGNALEN:
Vb. spijbelen, onverzorgd, moe, leerproblemen,concentratieproblemen, geen boterhammen mee op school,regelmatig buikpijn,hoofdpijn, angstig, weinig spontaan, allemansvriend, timide, gedragsproblemen, afwijkend spel... zonder een andere verklaarbare oorzaak.

- **Gesprek met leerling**
- **Gesprek met ouders**
- **Ondersteuning door CLB** *dmv consultatieve leerlingenbegeleiding*

niet geruststellend

DUIDELIJKE SIGNALEN:
Vb. je stelt vast of het kind vertelt dat hij wordt opgesloten, dat hij wordt aangeraakt aan de geslachtsdelen, dat hij wordt geslagen, niet-verantwoordelijke interactie tussen ouder en kind,...

Neem onmiddellijk contact met de onthaler/begeleider en stem af met het **CLB** wanneer de ouders betrokken worden.

FYSIEKE LETSELS:
blauwe plekken, brandwonden, kneuzingen, bijtwonden, genitale of anale tekenen, ...

Neem onmiddellijk contact met de **CLB**-arts en stem af met het **CLB** wanneer de ouders betrokken worden.

START FASE 2:
uitbreiding van zorg

DO'S

- Bespreek bij het **KLEINSTE VERMOEDEN** de signalen met de zorgcoördinator en het CLB!

- Spreek met de LEERLING over **CONCREET ZICHTBAAR GEDRAG** en uit je bezorgdheid!
  Vb. Ik merk dat je de laatste tijd vaak afwezig bent op de school. Ik maak me daar zorgen over.
- Bij een gesprek met de LEERLING ligt de focus op de **BELEVING VAN HET KIND** en niet op *'het te weten komen'* van de feiten.
- Geef info aan de LEERLING over :
  - *dat ze **niet de enigen** zijn die zoiets meemaken*
  - *het verschil tussen goede en **slechte geheimen***
  - ***angstgevoelens** (je bent bang, dat is normaal)*
  - ***schuldgevoelens** (ouders kunnen ook stoute dingen doen, dat is niet jouw schuld)*
  - ***wat kindermishandeling** juist is*
- Kinderen **BEPALEN ZELF** wat ze wel of niet willen zeggen. Het is ok om iets niet te weten...
- Spreek met de OUDERS vanuit een gemeenschappelijk doel: *we willen allemaal het **beste voor de leerling**.*

- Bespreek ook de **positieve dingen** met de OUDERS.
- Spreek met de OUDERS vanuit een **ongerustheid** en over **concreet zichtbaar gedrag**!
  Vb. We maken ons zorgen over Mats. Hij klaagt elke dag over buikpijn en weent vaak op de speelplaats. Hebben jullie een idee waar dit mee te maken heeft?
- Heb aandacht voor wat de boodschap bij ouders **oproept**.
  Vb. Ik merk dat deze uitspraken u erg boos maken, maar ik vind het belangrijk om dit met u te bespreken.We zijn niet 'tegen u', want we zien ook uw inzet maar het gaat om de bezorgdheid over uw kind.
- Zeg tegen ouders dat je zelf het **initiatief** hebt genomen om met het kind te praten omdat je ongerust bent naar aanleiding van een aantal signalen.

DONT'S

- **GEHEIMHOUDING** beloven aan de leerling.
- De leerling **DWINGEN** om te praten of suggestieve vragen stellen.

- **OORDELEN, INTERPRETATIES OF VERMOEDENS** uitspreken tegen ouders
  Vb. Uw kind is angstig, verdrietig,...
- Met ouders **PRATEN ZONDER DAT HET KIND OP DE HOOGTE IS**
- Ouders **OP HET MATJE ROEPEN OF VEROORDELEN**.
- Het **SLAAN VAN KINDEREN** met een andere culturele achtergrond **ACCEPTEREN**. Ga hier steeds over in gesprek met de OUDERS.

Professionele hulplijnen:

1712
BIJ VRAGEN OVER GEWELD
1712.be

CLBchat.be

nu praat ik erover
Nupraatikerover.be

VERTROUWENSCENTRUM KINDERMISHANDELING
www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be

CONTACT MET HET CLB[16]

71%

van alle leerlingen kwam tijdens het schooljaar 2020-2021 in contact met CLB N-Brussel[17]

EVOLUTIE

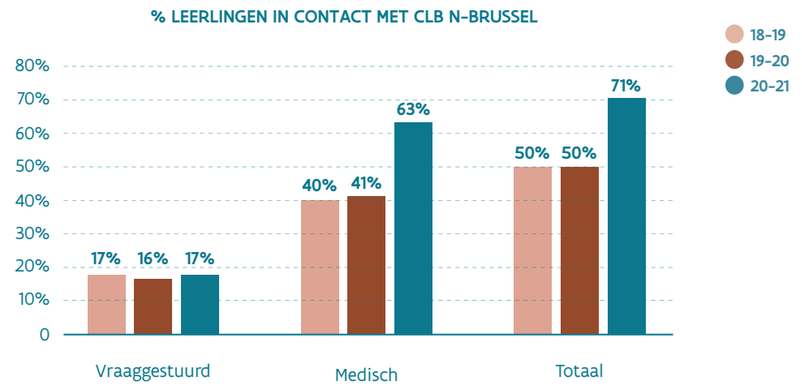

De stijging bij de medische activiteiten wordt vooral verklaard door de COVID-19 meldingen in Lars en het inhalen van systematische contactmomenten[18].

[16]De meeste cijfers zijn gegenereerd uit LARS, het elektronisch leerlingendossier van de CLB's. Er moet rekening gehouden worden met mogelijks verschillende manieren van registreren.
[17]Netoverstijgend (voor alle CLB's) is dit 64%
[18]Lars : het elektronisch leerlingendossier van de CLB's

VRAAGGESTUURDE WERKING

17%

van de leerlingen kwam vraaggestuurd in contact met CLB N-Brussel[19]

Verschil jongens-meisjes

11%

6%

Per regio

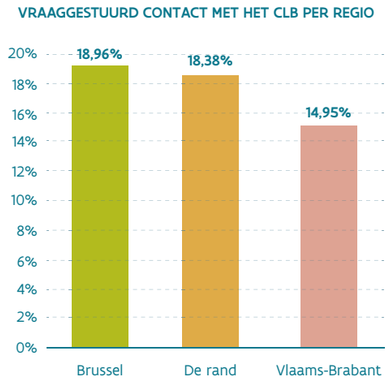

Per begeleidingsdomein

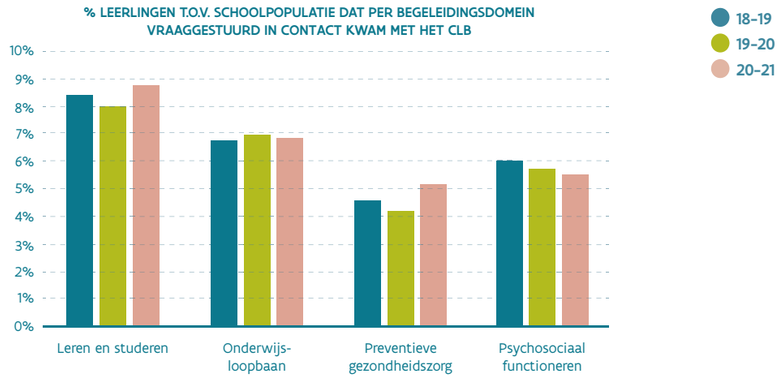

[19]Netoverstijgend (voor alle CLB's) is dit 22%

Aantal interventies per unieke leerling

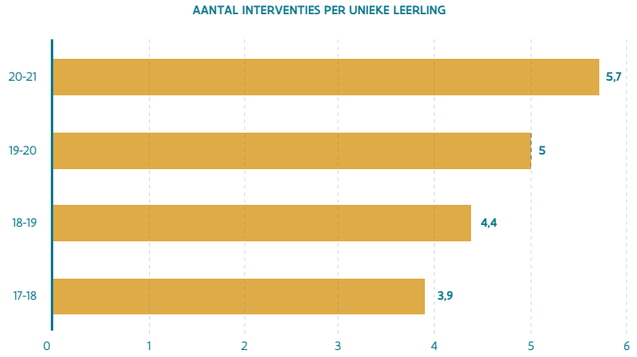

5,7

interventies per leerling

Per aangemelde leerling zijn er gemiddeld 5,7 acties/interventies van het CLB nodig.

De voorbije schooljaren zien we een duidelijke stijging in het aantal interventies per unieke leerling. Deze cijfers bevestigen het buikgevoel van de CLB-medewerkers dat de casussen steeds complexer worden en een hulpvraag steeds meer interventies vereist.

De vier begeleidingsdomeinen

Voor alle leerlingen die vraaggestuurd aangemeld worden, ligt het grootste % van de vragen binnen het domein leren en studeren, gevolgd door onderwijs-loopbaan.

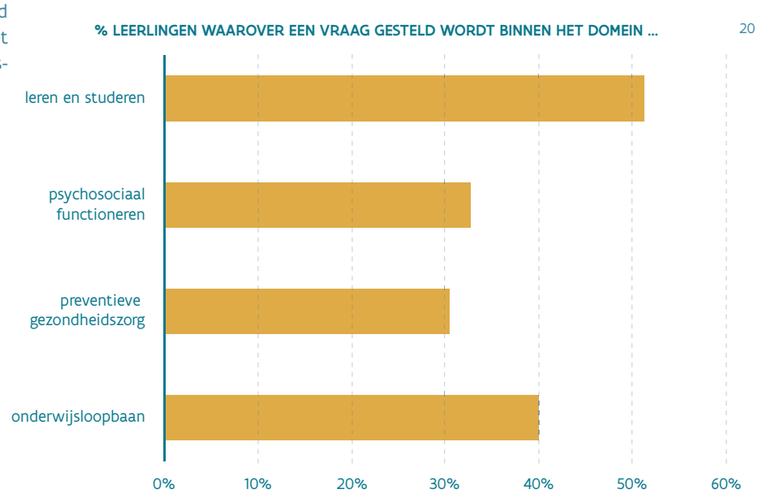

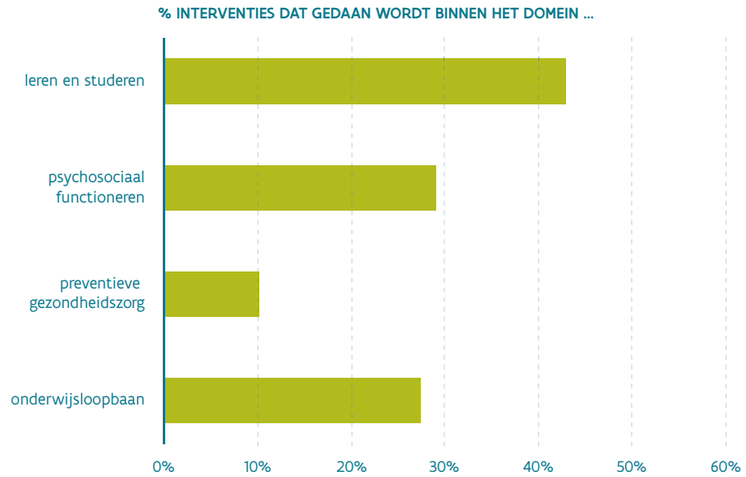

De meeste interventies gebeuren binnen leren en studeren, gevolgd door psychosociaal functioneren.

[20]De percentages kunnen niet opgeteld worden, aangezien een unieke leerling een vraag kan stellen binnen verschillende domeinen.

LEREN EN STUDEREN

9%

van het totaal aantal leerlingen[21] stelde een hulpvraag rond leren en studeren.

Per regio[22]

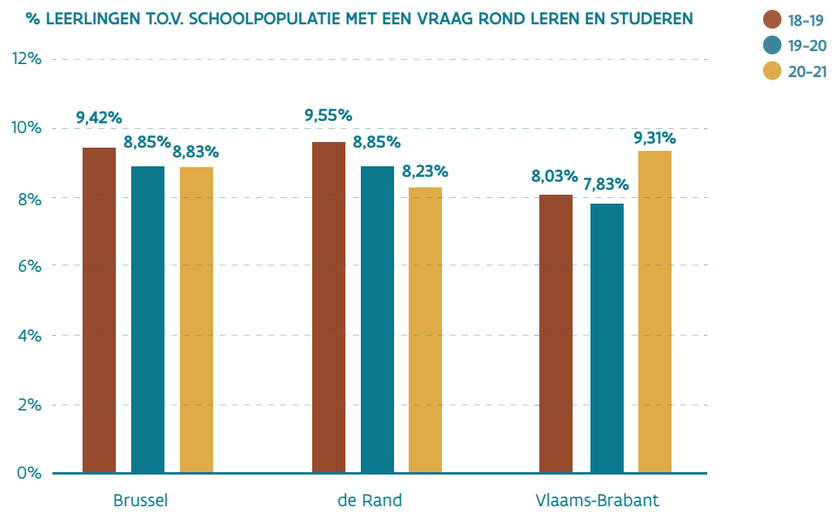

51% (gebaseerd op aantal leerlingen)

van alle vragen die aan het CLB gesteld worden, gaat over het domein leren en studeren.

LEREN EN COGNITIE: LEERLINGEN [23]

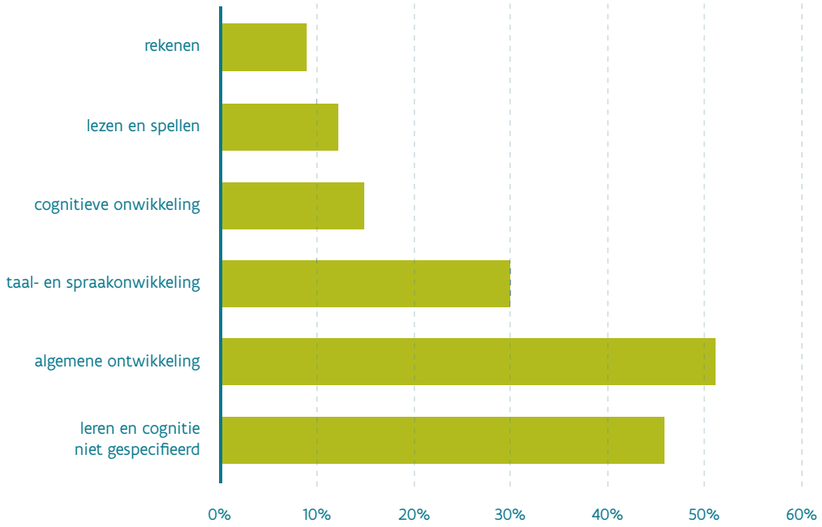

Binnen het domein leren en studeren worden vragen gesteld over leren en cognitie (**89%**) en over werkhouding en aandacht (**25%**).

Binnen leren en cognitie worden de meeste vragen gesteld over de algemene ontwikkeling, gevolgd door leren en cognitie niet gespecificeerd en spraak- en taalontwikkeling.

[21]Totaal aantal leerlingen : 24.602
[22]In het jaarverslag 2019-2020 zijn foutieve cijfers geslopen. Bovenstaande grafiek bevat een rechtzetting.
[23]De percentages kunnen niet opgeteld worden, aangezien een unieke leerling een vraag kan stellen voor bijvoorbeeld zowel rekenen als cognitieve ontwikkeling.

Algemene en cognitieve ontwikkeling

Bij leren en studeren wordt er vaak door de school een hulpvraag gesteld over de algemene ontwikkeling die zich situeert op verschillende ontwikkelingsdomeinen. In de loop van het traject wordt deze onthaalvraag verder verhelderd en meer verdiept.

Onder cognitieve ontwikkeling worden vragen geregistreerd die te maken hebben met intelligentie/begaafdheid (cognitief sterk of zwak functioneren).

Op Prodia zijn allerlei interessante materialen te vinden, zoals bijvoorbeeld Kennisclip “Signalen herkennen van leerlingen die cognitief sterk functioneren” en inspiratielijsten onderwijsbehoeften.
www.prodiagnostiek.be

Taal-en spraakontwikkeling en meertaligheid

INDICATOR THUISTAAL

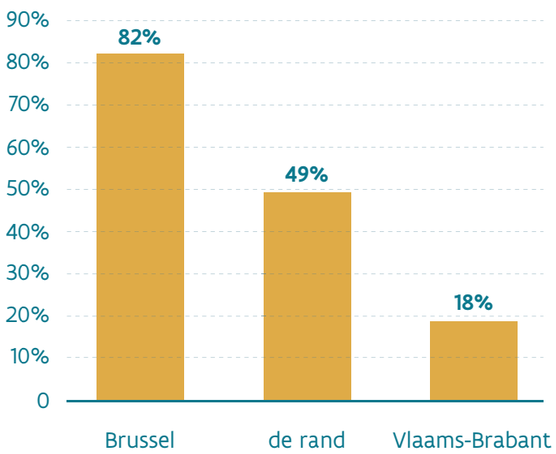

50%

van onze leerlingen uit het basis- en secundair onderwijs heeft een thuistaal anders dan de onderwijstaal[24].

In onze Brusselse scholen zien we dat 82% van de leerlingen een andere thuistaal heeft. Bij de scholen in de rand heeft bijna de helft van de leerlingen een andere thuistaal. In Vlaams-Brabant gaat het om 18% van de leerlingen.
Onze data tonen dan ook aan dat er in Brussel en in de rand voor meer leerlingen een vraag wordt gesteld m.b.t. taal-en spraakontwikkeling dan in Vlaams-Brabant.

[24]D.w.z. dat de taal die de leerling in het gezin spreekt, niet de onderwijstaal is indien de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met drie gezinsleden (de leerling niet mee-gerekend) met maximum 1 gezinslid de onderwijstaal spreekt. Broers en zussen worden als 1 gezinslid beschouwd.

Leerproblemen

Leerproblemen zijn een belangrijk thema binnen onze vraaggestuurde werking. De cijfers van rekenen en lezen/spellen zijn mogelijks een onderschatting doordat deze ook onder een ander thema geregistreerd worden (bijvoorbeeld algemene ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, etc.).

Daarnaast komen vragen rond leerproblemen eveneens aan bod binnen de consultatieve leerlingbegeleiding (deze worden niet geregistreerd in Lars en dus niet opgenomen in de cijfers).

Enkele tips van onze logopedisten :

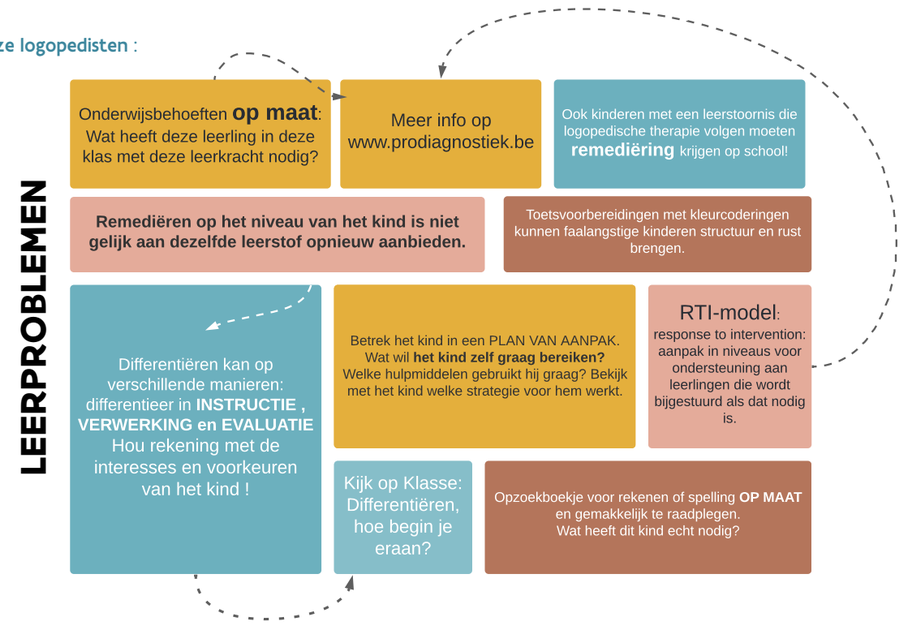

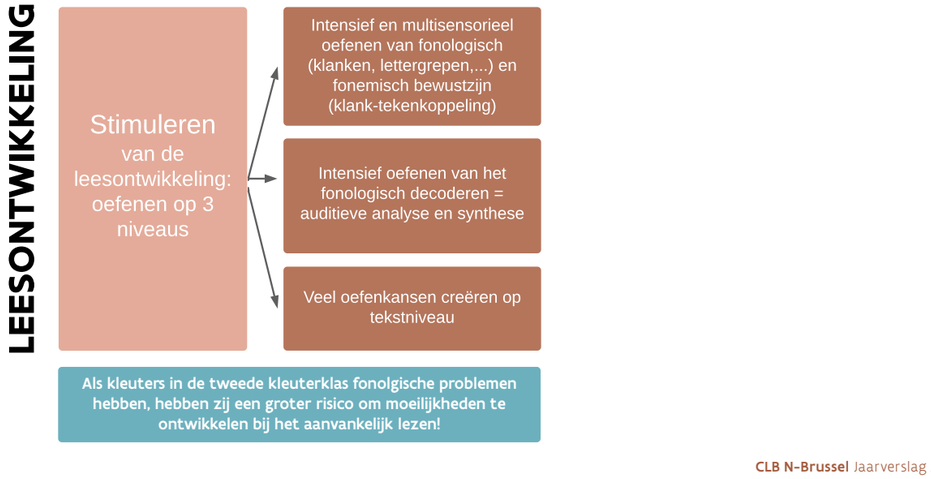

PSYCHISCH EN SOCIAAL FUNCTIONEREN

Netoverstijgend slaan de CLB's alarm[25].
Het CLB is uitstekend geplaatst om in te zetten op preventie en vroegdetectie van psychologische problemen bij kinderen en jongeren. Door vroeg in te zetten wordt erger voorkomen. Door de coronacrisis, maar ook door de enorme wachtlijsten, geraakt die belangrijke opdracht steeds meer in de verdrukking. Men doet wat men kan om de ergste problemen op te vangen, maar veel te veel jongeren blijven in de kou staan. Cijfers tonen aan dat jongeren te lang blijven rondlopen met hun problemen, totdat de situatie dusdanig is verslechterd dat er nood is aan gespecialiseerde hulp. Daar kan men vervolgens door de ellenlange wachttijden niet terecht.

6%

van het totaal aantal leerlingen[26] stelde een hulpvraag rond psychisch en sociaal functioneren.

In onze cijfers zien we voorlopig nog geen algemene stijging in de vragen rond psychosociaal functioneren. De CLB-medewerkers botsen echter wel op de wachtlijsten en het niet vinden van de gepaste hulpverlening voor de leerling.

33%

van alle vraaggestuurde vragen die aan het CLB gesteld worden (gebaseerd op het aantal leerlingen), gaan over het domein psychisch en sociaal functioneren.

Binnen het domein psychisch en sociaal functioneren worden de meeste vragen gesteld over sociale ontwikkeling, gevolgd door emotionele ontwikkeling en problemen thuis.

PSYCHISCH EN SOCIAAL FUNCTIONEREN *

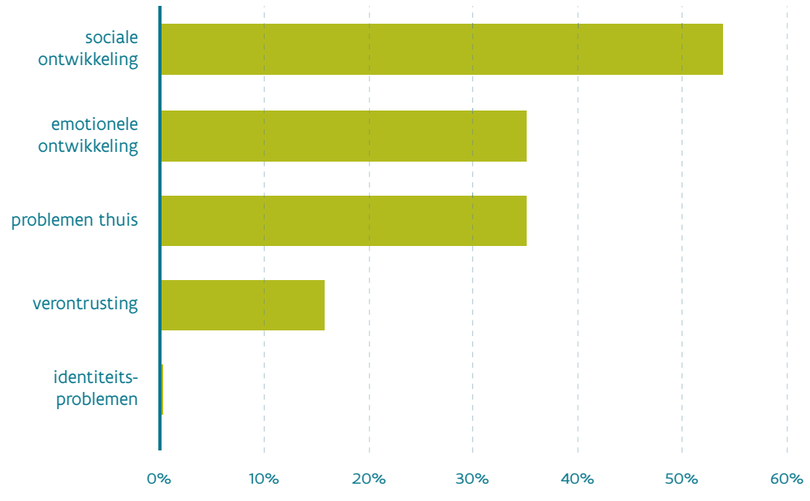

*De percentages kunnen niet opgeteld worden, aangezien een unieke leerling een vraag kan stellen over verschillende onderwerpen.
[25]Persbericht ISC 17/11/2021: CLB's maken zich grote zorgen bij ontplofte wachttijden voor jeugdhulp. "We hebben niet alleen een crisis van het ziekenhuissysteem, maar nog veel meer een jeugdhulpscrisis"
[26]Totaal aantal leerlingen : 24.602

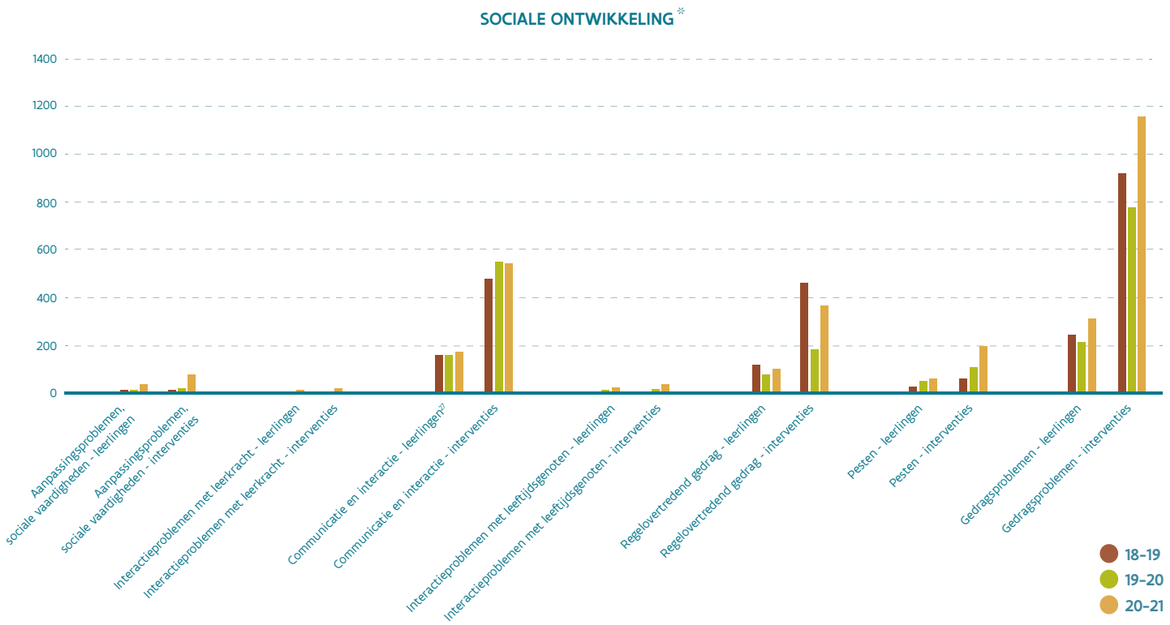

Pesten

Het aantal leerlingen dat aangemeld wordt voor pesten en gepest worden is eerder laag. Dit is echter een onderschatting van de problematiek. Pesten wordt soms ook op een hoger niveau geregistreerd, bijvoorbeeld onder sociale ontwikkeling niet gespecificeerd.
Scholen hebben daarnaast de afgelopen jaren veel expertise ontwikkeld en gaan hier vaak zelf mee aan de slag, zonder de hulp van het CLB.
Vragen rond pesten worden ook vaak gesteld aan de onthaler van het CLB tijdens de consultatieve leerlingenbegeleiding (deze vragen worden niet opgenomen in bovenstaande cijfers).

De overheid heeft een nieuw platform gelanceerd met initiatieven tegen pesten: **www.allesoverpesten.be**

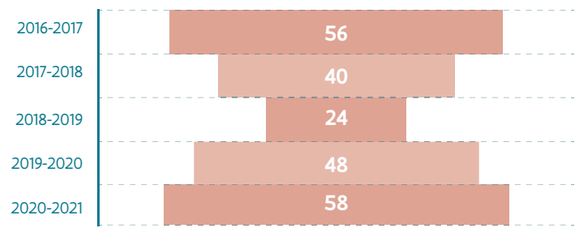

Algemene cijfers pesten Vlaanderen[28]

Vlaamse kinderen en jongeren zijn slachtoffer van pesten[29]

is slachtoffer van cyberpesten[30]

gepeste leerlingen vertelt niemand over het pesten[31]

*Over het algemeen zien we geen stijging bij leerlingen en interventies m.b.t. psychosociaal functioneren. We merken echter op dat de leerlingen die vorige schooljaren werden geregistreerd onder psycho-sociaal functioneren niet-gespecifieerd, dit jaar worden geregistreerd onder de niet- gespecifieerde subcategorieën zoals sociale ontwikkeling. Er is dus een verschuiving in registratie.
[27]Communicatie en interactie : hieronder valt ook sociaal teruggetrokken gedrag en ASS
[28]www.allesoverpesten.be
[29]bron: HBSC studie 2020 (bevraging 2018)
[30]bron: HBSC studie 2020 (bevraging 2018)
[31]bron: Artikel uit De Standaad van 02/12/2021 (n.a.v. Teachers4Victims-studie)

STOP PESTEN wegwijzer voor **begeleiders van kinderen en jongeren** www.allesoverpesten.be

Pak het pestprobleem intern in groep aan:

Wie? leerkracht, trainer, jeugd- en cultuurwerker, ...

Hulp nodig?
Vraag (onder)steun(ing) aan de **zorgleerkracht/ leerlingbegeleider** van jouw school of **API** (aanspreekpersoon integriteit) van jouw groep of sportclub.

Hoe? Ga in gesprek:
1. Wat is er juist gebeurd? Wanneer is het begonnen? Hoe vaak komt het voor?
2. Hoe is dat voor jou? Hoe kan je het volhouden? Wat geeft je steun?
3. Aan wie vertelde je het al? Wat is er al gebeurd?
4. Wat is voor jou belangrijk? Wat moet veranderen? Hoe wil je dat het wordt?
5. Wat is daar voor nodig? Wat kan je daarbij helpen? Wie kan jou daarbij helpen? Wat is voor jou een stap(je) vooruit?
6. Maak samen met het kind/de jongere afspraken over de volgende (kleine) stappen. Informeer altijd het kind/de jongere wanneer je iets doet. Doe niets waarvan het kind/de jongere niet op de hoogte is.

Heb je meer hulp nodig?
ONDERWIJS: CLB
JEUGD & CULTUUR: aanspreekpunt integriteit van je organisatie (API)
SPORT: federatie-API

Bij strafbare feiten: contacteer ook de politie

Als dit niet lukt, zoek dan hulp bij:
ONDERWIJS: aanspreekpunt integriteit CLB / PBD
JEUGD & CULTUUR: De Ambrassade
SPORT: Centrum Ethiek in de Sport

Als de vorige stappen onvoldoende hebben geholpen, kan je contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat

voor **individuele ondersteuning** of **extra luisterend oor**

ZELF AAN DE SLAG
Conflicthelden | conflicthelden.be
Noknok | noknok.be
WatWat | watwat.be
ONLINE/TELEFONISCH
1712 | 1712.be
Awel | awel.be
CLBchat | clbchat.be
JAC-chat | jac.be
Lumi | lumi.be
Tele-Onthaal | tele-onthaal.be
Zelfmoordlijn | zelfmoord1813.be
OP LOCATIE
Overkop | overkop.be
TEJO | tejo.be
JAC | jac.be

Voorkom pesten

Wie? Iedereen die kinderen en jongeren begeleidt: leerkrachten, trainers, jeugd- en cultuurwerkers,...

Hoe? Een gedragen **pestpreventiebeleid** is een eerste belangrijke stap om pestsituaties te voorkomen.

Meer info/hulp

SECTOROVERSCHRIJDEND
Grenswijs | grenswijs.be
Cavaria/Kliq | cavaria.be
NOM | onderwijsbemiddeling.be
Pimento | pimento.be
ONDERWIJS
Anti-pest-slang | vlor.be/antipestslang
Gezonde School | gezondeschool.be
Pedagogische begeleidingsdiensten | onderwijs.vlaanderen.be/nl/pedagogische-begeleiding
Pulso | pulso-europe.eu
Tenz | tenz.be
Vlaamse Scholierenkoepel | scholierenkoepel.be
JEUGD & CULTUUR
Tumult | tumult.be
SPORT
Centrum Ethiek in de Sport | ethischsporten.be

Scan de QR-code voor de digitale versie op **www.allesoverpesten.be**

Vlaanderen verbeelding werkt.

ALLES over PESTEN

[32]www.allesoverpesten.be

Gedrag

REGELOVERTREDEND GEDRAG: AANTAL LEERLINGEN

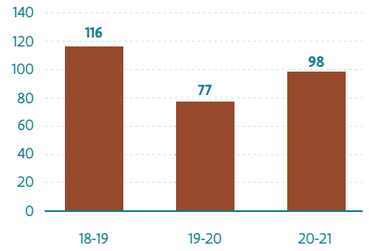

REGELOVERTREDEND GEDRAG: AANTAL INTERVENTIES

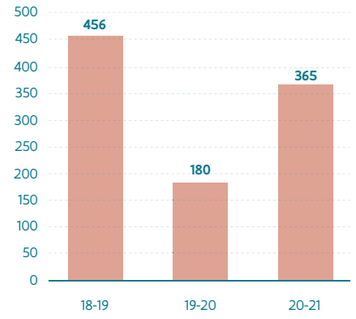

GEDRAGSPROBLEMEN: AANTAL LEERLINGEN

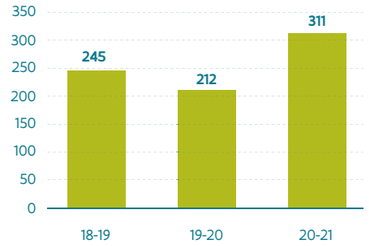

GEDRAGSPROBLEMEN: AANTAL INTERVENTIES

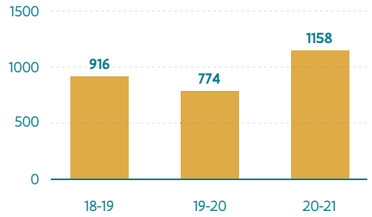

EVOLUTIE REGELOVERTREDEND GEDRAG

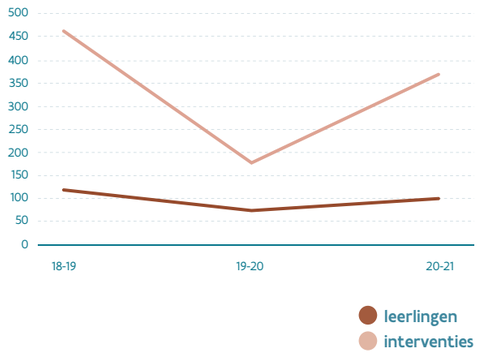

EVOLUTIE GEDRAGSPROBLEMEN

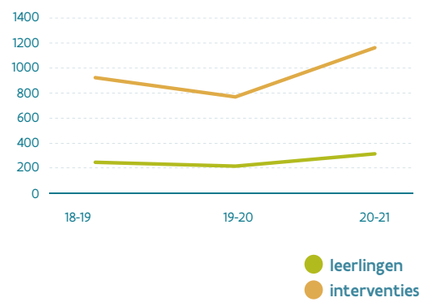

We zien zowel bij regelovertredend gedrag[33] als bij gedragsproblemen[34] opnieuw een stijging in vergelijking met het schooljaar 2019-2020. Tijdens het schooljaar 2019-2020 zagen we een daling in de cijfers omwille van de lockdown en het afstandsonderwijs.

Ook het gemiddeld aantal interventies per unieke leerling voor **regelovertredend gedrag** stijgt van

2,4 naar 3,7 interventies.

Voor **gedragsproblemen** blijft dit stabiel

3,7 interventies per unieke leerling.

[33]Regelovertredend gedrag = in de schoolcontext (een leerling die het schoolreglement niet respecteert)
[34]Gedragsproblemen = als er in ernstige mate sprake is van dwars en opstandig gedrag (ruzie met volwassenen hebben of weigeren te luisteren);

Als we naar het geslacht kijken, dan zien we dat regelovertredend gedrag en gedragsproblemen voornamelijk bij jongens worden gerapporteerd.

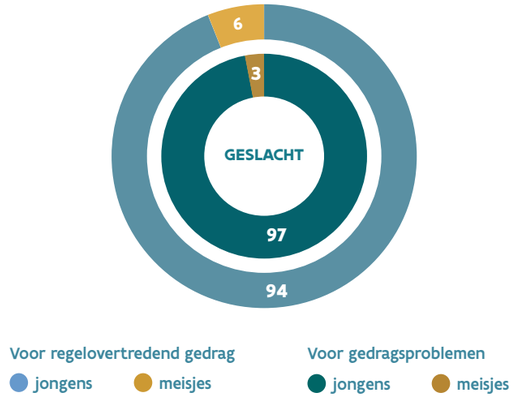

Deze cijfers sluiten aan bij de vaststelling dat meer jongens dan meisjes worden aangemeld bij de CLB's[35].

Jongens hebben de neiging tot meer externaliserend gedrag, ze gaan problemen of emoties meer naar buiten toe uiten. Meisjes hebben niet per se minder problemen, maar ze verwerken die eerder intern.

We moeten daarom als CLB en school extra waakzaam zijn voor de internaliserende problemen bij kinderen en jongeren.
In onze cijfers zien we bij de internaliserende problemen ook een stijging. Opvallend hierbij is de stijging van angstproblemen en stemmingsproblemen. Dit heeft mogelijks te maken met de covidpandemie en is vermoedelijk zelfs een onderschatting.

Emotionele ontwikkeling

EMOTIONELE ONTWIKKELING*

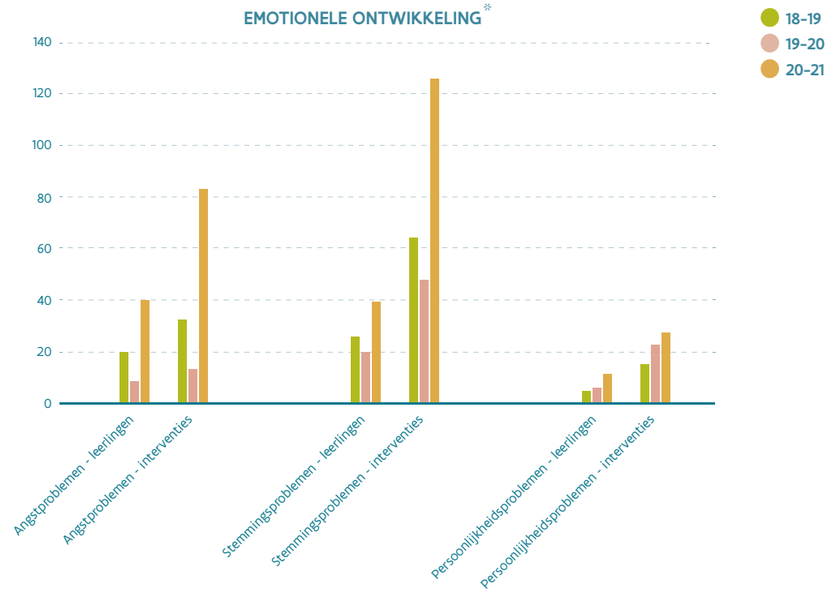

Problemen thuis en verontrusting

PROBLEMEN THUIS

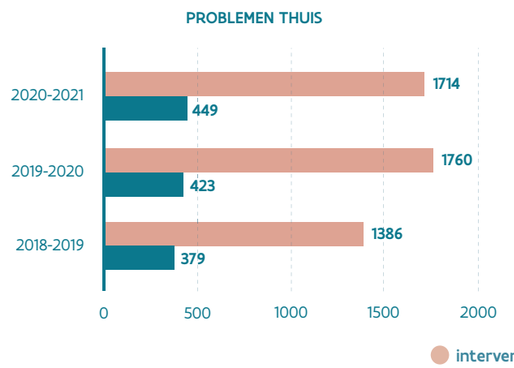

VERONTRUSTING

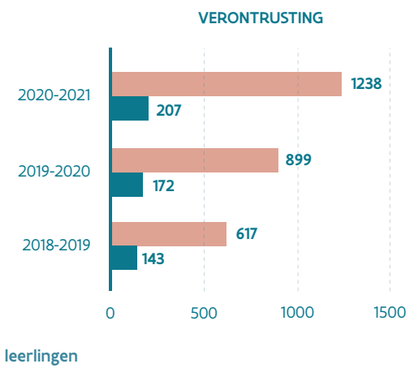

*Over het algemeen zien we geen stijging bij leerlingen en interventies m.b.t. psychosociaal functioneren. We merken echter op dat de leerlingen die vorige schooljaren werden geregistreerd onder psycho-sociaal functioneren niet-gespecifieerd, dit jaar worden geregistreerd onder de niet- gespecifieerde subcategorieën zoals emotionele ontwikkeling. Er is dus een verschuiving in registratie.
[35]https://www.demorgen.be/nieuws/afhaken-zittenblijven-gedragsproblemen-scholen-sturen-vaker-jongens-door-naar-clb~bd1ce21c/

De cijfers van problemen thuis blijven stabiel. Als we meer in detail gaan kijken, dan zien we vooral een stijging in interactieproblemen binnen het gezin (zowel bij aantal leerlingen als interventies).
Voor verontrusting zien we een toename, vooral bij het aantal interventies. Deze stijging ligt binnen de verwachting, gezien de aanhoudende covidpandemie en de gevolgen voor het welzijn van leerlingen en gezinnen.

In de cijfers van verontrusting en problemen thuis zitten ook de casussen rond kindermishandeling en verwaarlozing. Trajecten rond kindermishandeling en/of verontrusting starten vaak vanuit rechtstreekse en/of onrechtstreekse signalen die opgemerkt worden op school. Het hangt af van het opmerkingsvermogen en het engagement van de buitenwereld of deze signalen ernstig genomen worden en de link naar mogelijke mishandeling gelegd wordt.

Sommige casussen van kindermishandeling starten ook vanuit een fysiek letsel. De CLB-arts wordt dan ingeschakeld om diezelfde dag nog een vaststelling te doen op de school en een gesprek te hebben met de leerling. In het schooljaar 2020-2021 werden er 43 vaststellingen gedaan door de CLB-artsen.

Het CLB werkt laagdrempelig voor de leerling en zijn ouders. Wij gaan samen met de leerling en hun ouders op zoek naar de minst ingrijpende vorm van hulpverlening om zo een antwoord te kunnen bieden op de moeilijkheden binnen het gezin. Indien nodig werkt het CLB samen met externe partners, zoals bijvoorbeeld het vertrouwenscentrum kindermishandeling.

In dit jaarverslag kan u een affiche terugvinden rond kindermishandeling en verwaarlozing.

TIP VAN HET CLB:
hang de affiche duidelijk zichtbaar in de leraarskamer

Interview
Matthijs Waumans en Karolien De Ruyck,
Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel

We gingen in gesprek met Karolien De Ruyck en Matthijs Waumans van het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel. Karolien De Ruyck werkt al 14 jaar voor het vertrouwenscentrum, Matthijs 4 jaar. Beide staan aan de wieg van het project 'VK in huis' dat loopt binnen de 3 Brusselse CLB's. Deze intervisies zijn zeer leerrijk voor onze CLB-medewerkers en versterken onze samenwerking enorm. Het is fijn om beroep te kunnen doen op de expertise van het VK om onze trajecten rond kindermishandeling optimaal te kunnen begeleiden.

Wat is kindermishandeling?

Kindermishandeling is alle fysieke- en emotionele mishandeling en verwaarlozing van volwassenen naar kinderen toe. Ook seksueel misbruik valt onder kindermishandeling. We willen onze aandacht ook uitbreiden naar seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen minderjarigen omdat we als volwassenen in deze gevallen een verantwoordelijkheid op te nemen hebben. Dit kan gaan over minderjarigen met een groot leeftijdsverschil maar ook over leeftijdsgenoten. Het is belangrijk dat volwassenen hier adequaat op reageren.

TIP VAN HET CLB:
zie **www.sensoa.be** voor de methodiek vlaggensysteem Sensoa: Omgaan met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag op school.

Welke rol kan een school of een leerkracht spelen in een thema als kindermishandeling?

In de eerste plaats kan een school preventief te werk gaan en openheid creëren bij hun leerlingen. We bedoelen daarmee dat een school geweld en grenzen stellen heel bespreekbaar kan maken met de leerlingen. Dit niet enkel door een éénmalig een project te voorzien. Neen, geweld en grenzen stellen zou een alledaags thema kunnen zijn op school en in de klas.

Leerkrachten zijn sterk in gesprekken voeren over verschillende thema's op maat van het kind of de jongere. Dat talent kunnen ze inzetten om openheid te creëren en kinderen te stimuleren in gesprek te gaan.
Er kan tijdens bepaalde lessen[36] aandacht aan besteed worden maar evengoed kan er naar aanleiding van een conflict in de klas over gesproken worden. Je kan dan praten over hoe je een conflict kan oplossen zonder geweld te gebruiken. Je kan tijdens het gesprek ook praten over hoe volwassenen conflicten oplossen. Denk bijvoorbeeld samen met de leerlingen na over geweldloze manieren om conflicten op te lossen. Vertrek vanuit de leefwereld van de kinderen om daarna stil te staan bij oplossingen die volwassenen gebruiken om conflicten aan te pakken.
Voor kinderen kan het ook helpen om hen te duiden op het verschil tussen autoriteit en geweld. Ouders kunnen en moeten beslissingen nemen over (en met) hun kinderen, maar ze mogen geen geweld gebruiken naar hun kinderen. Kinderen en jongeren moeten luisteren naar hun ouders maar ze moeten geen geweld van hun ouders tolereren.
Door van geweld en grenzen stellen een alledaags thema te maken en door erover te praten geef je een dubbele boodschap aan kinderen en jongeren. Enerzijds stimuleer je kinderen om daarover in gesprek te gaan, anderzijds geef je aan kinderen ook de boodschap 'Wat jij thuis meemaakt, dat is niet ok'. Dit zet voor sommige kinderen en jongeren de deur op een kier om met hun verhaal naar buiten te komen.

Hoeveel kinderen in België worden jaarlijks slachtoffer van kindermishandeling?

Jammer genoeg hebben we in België tot op heden geen prevalentiecijfers omtrent kindermishandeling.
Als we kijken naar onderzoek uit Nederland dan zien we dat er daar jaarlijks **3 OP 100 KINDEREN** *slachtoffer zijn van 1 of meerdere vormen van* **ERNSTIGE** *kindermishandeling[37].*
Het gaat dan echt over situaties waar er geen twijfel over bestaat dat dit kindermishandeling is (niet de grijze zone). Deze prevalentie van 3% wordt een conservatieve inschatting genoemd. Zeker in een grootstedelijk gebied zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weet men dat de risicofactoren die de kans verhogen op kindermishandeling meer aanwezig zijn, denken we aan de socio-economische situatie van gezinnen, de hoge incidentie van psychologische en psychiatrische problematiek bij één van de ouders, ...

Wanneer Nederlandse jongeren bevraagd werden, dan leerde men dat 12% van de scholieren zich het afgelopen jaar slachtoffer te hebben gevoeld van kindermishandeling[38].

Om het een beetje te verduidelijken naar een schoolsituatie: je mag er als leerkracht van uit gaan dat er **IN ELKE GROTE KLAS 1 LEERLING** *zit waarbij er sprake is van kindermishandeling of verwaarlozing.*

Welke rol kan een school of leerkracht spelen in een specifieke casus van kindermishandeling?

Handelen is belangrijk!
Misschien is het in de eerste plaats belangrijk om te weten als leerkracht dat je er niet alleen voor staat. Het is heel normaal om het moeilijk te vinden om met kindermishandeling aan de slag te gaan. Maar de angst om hiermee aan de slag te gaan mag niet verlammen.
Al de slachtoffers van kindermishandeling worden ook volwassen, sommigen worden ook wel leerkracht. Misschien zit er in jullie team wel iemand met een verleden van kindermishandeling. Deze volwassenen zijn soms alerter, gevoeliger voor kindermishandeling of hebben misschien meer schroom om ermee om te gaan. Iedereen heeft een eigen voorgeschiedenis en achtergrond en dit bepaalt mee hoe je handelt binnen bepaalde situaties.

TIP VAN HET CLB:
Het CLB is daarbij de eerste partner, dus goede afspraken met het CLB zijn ook belangrijk.

Bespreek binnen je school hoe je een vermoeden van kindermishandeling kan aanpakken.
Leerkrachten die met vragen zitten en dit niet direct binnen de school willen of durven bespreken kunnen ook altijd terecht op de chatbox of op het nummer 1712. Leerkrachten zijn niet de voornaamste doelgroep van de chatbox, maar ze kunnen daar wel terecht met hun bezorgdheden en om advies te vragen.
Vertrek altijd vanuit

KINDERMISHANDELING IS EEN ONRECHT NAAR KINDEREN DUS NIET HANDELEN IS GEEN OPTIE.

Welke houding neem je aan ten opzichte van ouders?

Een gesprek met ouders moet altijd vertrekken vanuit hetzelfde gemeenschappelijk doel: 'We willen allemaal het beste voor het kind.'

Het merendeel van de ouders meent het echt goed met hun kinderen en willen het goed doen voor hun kinderen. Ook al laten ze dit niet blijken, ouders voelen zich dikwijls slecht over de situatie. **HET BESPREEKBAAR MAKEN VAN KINDERMISHANDELING IS DAN OOK MENSEN HELPEN OM HET BETER TE DOEN.**
Spreek als school met ouders ook over positieve dingen, van het kind, van de ouders zelf, over wat er goed gaat.
Als er dan een traject lopend is rond kindermishandeling is het ook belangrijk dat de school of de leerkracht blijft doen wat ze altijd doet. Blijf ouders aanspreken over een slecht resultaat op een toets, blijf de communicatie met de ouders open houden.
Daarnaast is het natuurlijk belangrijk om te blijven kijken naar hoe het gaat met het kind.

Hoe ondersteunen we het kind?

Je moet als leerkracht een kind nooit dwingen om zijn verhaal te vertellen. Het is wel belangrijk dat kinderen en jongeren weten dat er **ALTIJD** *een deur openstaat. Je kan je bezorgdheid uiten en aangeven dat het kind of de jongere bij jou of bij een andere persoon binnen de school terecht kan. Voor een kind of een jongere is het belangrijk om te weten: 'De leerkracht weet dat ik het moeilijk heb en ik kan bij hem of haar terecht als het nodig is'.*
Veiligheid bieden aan kinderen en de deur openzetten voor kinderen en jongeren betekent ook dat je sommige kinderen of jongeren moet afbakenen. Soms willen ze ongebreideld vertellen over wat hun overkomt aan de leerkracht, in de klasgroep, op de speelplaats, … Geef deze kinderen een moment en een persoon waar ze hun verhaal kwijt kunnen en begrens ze op andere momenten in hun verhaal.
Neem als leerkracht nooit een redderspositie in, geef bijvoorbeeld nooit aan dat je dag en nacht bereikbaar bent.

Wat willen jullie nog meegeven?

In het kinderrechtenverdrag wordt aangegeven dat kinderen recht hebben op een veilige plek om op te groeien. De meeste landen hebben dit verdrag ondertekend.

Dat betekent dat kindermishandeling nooit kan aanvaard worden, het komt in alle culturen voor en het kan nooit gedoogd worden.

Kindermishandeling wordt in geen enkele cultuur aanvaard!

Als afsluiter willen we toch ook nog meegeven dat de leerkracht een cruciale schakel is in het signaleren van verontrusting en kindermishandeling. Zonder leerkrachten worden de kinderen in deze situatie niet snel opgemerkt. Zonder hen zouden er weinig aanmeldingen zijn bij het CLB en het VK. **LEERKRACHTEN HEBBEN ENORME VOELSPRIETEN VOOR LEERLINGEN IN MOEILIJKE SITUATIES OF VOOR HET MENTAAL WELZIJN VAN KINDEREN EN JONGEREN.**

VERTROUWENSCENTRUM KINDERMISHANDELING

Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel

VORMING

Vanaf het schooljaar 2022-2023 biedt het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel vormingen over de herkenning en aanpak van (vermoedens van) kindermishandeling aan de Brusselse basisscholen.

VK Brussel biedt twee formules aan:

1. **een vorming op maat van de school voor het hele schoolteam op de school zelf**
2. **een vorming voor directies en het zorgteam van de scholen op het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling in Brussel**

Ben je geïnteresseerd of wil je hier graag meer info over?

Neem contact op met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling **Brussel via mail (info@vkbrussel.be) of telefoon (02/669.40.50)**

Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Vlaams-Brabant

Bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Vlaams-Brabant kunnen scholen terecht met specifieke vragen en kan er ook een vormingsmoment op maat van de school aangevraagd worden.

Voor vragen of meer informatie
kan u contact opnemen via mail op info@vkvlaamsbrabant.be

[36]Op de website van Sensoa vind je veel informatie over lesgeven over relaties en seksualiteit. www.sensoa.be
[37]Bron: Alink et al., 2018 in ten Boom, A., en Wittebrood, K. (2019). De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
[38]Schellingerhout & Ramakers, 2017 in ten Boom, A., en Wittebrood, K. (2019). De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Ministerie van Justitie en Veiligheid.)

Aanmelding verontrusting

M

10 M-documenten
werden ingediend in het schooljaar 2020-2021

M-documenten stelt het CLB op als ouders niet ingaan op het aanbod van vrijwillige hulpverlening in casussen van verontrusting.
Als er geen vrijwilligheid is in woorden of daden, dan beslist het multidisciplinair team van het CLB dat er sprake is van een maatschappelijke noodzaak.
Onze CLB-medewerkers bouwen een vertrouwensband op met ouders en werken zeer aanklampend en nabij, waardoor ouders toch vaak de stap zetten naar vrijwillige hulpverlening en een M-document bijgevolg niet dient opgemaakt te worden. Het CLB kan rechtstreeks beroep doen op diensten zoals Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), Centrum Algemeen Welzijn (CAW), thuisbegeleidingsdiensten, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK), consultfunctie van het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ)… .

Daarnaast hebben jongeren soms een traject lopen binnen het Franstalig circuit (als het gezin Franstalig is) en worden zij verder begeleid door SAJ[39], waardoor er ook geen nieuwe aanmelding kan gebeuren binnen het Nederlandstalig circuit (OCJ).

Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp

A

21 A-documenten
werden goedgekeurd in het schooljaar 2020-2021

A-documenten stelt het CLB op om niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp aan te vragen (NRTJ). Niet-rechtstreeks toegankelijke hulp is hulpverlening die enkel kan ingezet worden na een aanvraag en een akkoord bij de intersectorale toegangspoort, dit omdat NRTJ erg gespecialiseerd is en vaak erg intensief en ingrijpend. Deze aanvraag dient te gebeuren door een hulpverlener (contactpersoon-aanmelder). CLB N-Brussel heeft een erkenning als MDT (multidisciplinair team) om aanvragen te doen voor NRTJ. Het CLB zoekt naar gepaste hulp die beantwoordt aan de vraag van de minderjarige en zijn gezin. De visie van zowel de ouders als de minderjarige komt aan bod.

Van de 21 A-documenten waren er 6 VIST SA (=VIST specifieke acties in functie van terugbetaling) en 15 zorgvragen (= MFC (multifunctioneel centrum), schoolaanvullende dagopvang MFC, OBC (observatie en behandelcentrum), OOOC (onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum,…). Hiernaast deed het CLB als MDT nog 1 aanvullende diagnostiek voor een andere dienst.

[39]SAJ : service de l'aide à la jeunesse

PREVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG

5%

van het totaal aantal leerlingen stelde een vraaggestuurde hulpvraag rond preventieve gezondheidszorg.

Deze vragen gaan voornamelijk over onderstaande thema's :

VRAAGGESTUURDE PREVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG*

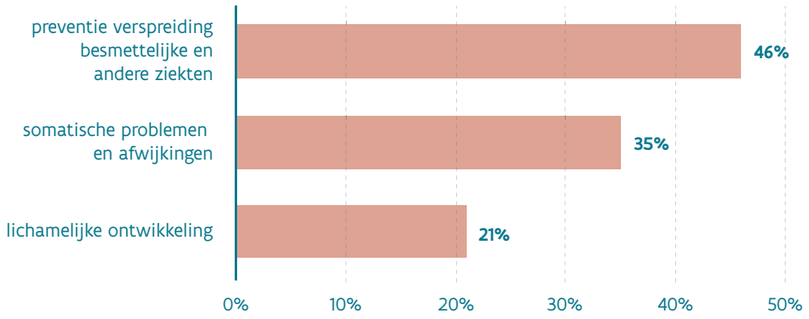

Vraaggestuurd worden de meeste aanmeldingen gedaan **voor preventie van de verspreiding van besmettelijke ziekte en andere ziekten**.
Onder deze data vallen :

- de eerste aanmeldingen van COVID-19 in het begin van het schooljaar (nadien werd de registratie gewijzigd en opgenomen binnen de medische contacten)
- de vaccinaties in de OKAN-klas (zie procedure vaccinatie in de OKAN klas op pagina 68)
- de opvolging van andere besmettelijke ziekten (geen COVID-19)
- de opvolging en begeleiding van luizen in de klas. Enkele verpleegkundigen starten soms nog 'kriebelteams' op in de scholen, om de verspreiding van luizen tegen te gaan.

Binnen **somatische problemen en afwijkingen** gaan de meeste vragen over gehoor en visus.

Binnen **lichamelijke ontwikkeling** zien we vooral vragen over psychomotoriek, groei en pubertaire ontwikkeling.

*De percentages kunnen niet opgeteld worden, aangezien een unieke leerling een vraag kan stellen over verschillende onderwerpen.

ONDERWIJSLOOPBAAN

7%

van het totaal aantal leerlingen[40] stelde een hulpvraag rond onderwijsloopbaan

Van alle vragen die aan het CLB gesteld worden, gaat

40%

(gebaseerd op aantal leerlingen) over het domein onderwijsloopbaan.

ONDERWIJSLOOPBAAN*

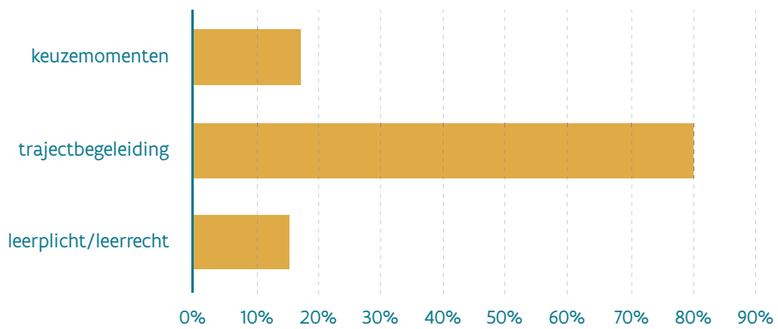

Het domein onderwijsloopbaan omvat drie hoofdthema's: leerplicht/leerrecht, trajectbegeleiding en keuzemomenten.
Het aantal leerlingen waarover een vraag gesteld wordt, is het grootst binnen 'trajectbegeleiding'.

Binnen het thema **trajectbegeleiding** worden de meeste leerlingen begeleid in functie van een traject dat leidt tot een verslag of gemotiveerd verslag, gevolgd door begeleidingen m.b.t. ondersteuningsmodel.

Binnen **leerplicht/leerrecht** zien we het grootst aantal leerlingen bij 'afwezigheden'.

Bij het thema '**keuzemomenten**' zien we dat de meeste leerlingen begeleid worden in functie van de overstap naar (en overzitten in) het secundair onderwijs, gevolgd door de overstap van kleuteronderwijs naar lager onderwijs.

*De percentages kunnen niet opgeteld worden, aangezien een unieke leerling een vraag kan stellen over verschillende onderwerpen.
[40]Totaal aantal leerlingen: 24.602

Infosessies tijdens COVID-19

Tijdens het schooljaar 2020-2021 werden we opnieuw geconfronteerd met COVID-19 maatregelen. Deze hadden ook een impact op onze werking met betrekking tot de onderwijsloopbaanbegeleiding. De medewerkers gingen op zoek naar alternatieven om ervoor te zorgen dat ouders en leerlingen toch alle actuele en belangrijke informatie kregen.

Netoverstijgend werd een YouTube-kanaal opgericht. Hier konden ouders terecht voor informatie over de overstap van het lager naar het secundair onderwijs. Er werden verschillende filmpjes gemaakt die zowel in het Nederlands als het Frans te beluisteren zijn. Daarnaast organiseerden sommige medewerkers digitale infoavonden via Teams, andere scholen namen zelf de informatieverstrekking op zich.

Ook voor de leerlingen bleef ons aanbod bestaan. Heel wat medewerkers hebben de infolessen in de klas kunnen geven. Indien dit toch niet kon, werd soms gebruik gemaakt van de filmpjes of nam de leerkracht dit op.

Afwezigheden

leerlingen werden begeleid voor afwezigheden.

EVOLUTIE INTERVENTIES EN LEERLINGEN AFWEZIGHEDEN

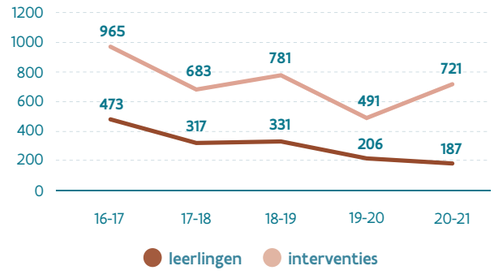

De grafiek lijkt een daling weer te geven in het aantal aanmeldingen van afwezigheden bij het CLB. Of dit betekent dat er ook effectief minder afwezigheden zijn is maar de vraag. De daling is mogelijks opnieuw een gevolg van COVID-19. Vooral in het secundair en het deeltijds onderwijs zien we een daling. Gezien de quarantaines, sluitingen van scholen en afstandsonderwijs, was er een minder goed overzicht over de aan- en afwezigheden en werden er mogelijks minder B-codes gegeven.

Bij de opvolging van afwezigheden zullen sommige trajecten eerder opgevolgd worden door de school (eventueel ondersteund door het CLB via de consultatieve leerlingbegeleiding), anderen eerder door het CLB.

Zeker wanneer de problematiek hardnekkig blijkt, de afwezigheden niet positief evolueren of externe hulp aangewezen is, zal het CLB de problematiek en concrete situatie van de jongere trachten te verhelderen, de nodige begeleiding opstarten en indien nodig de meest aangewezen doorverwijzing doen naar externe partners. Een systematisch en gestructureerd overleg tussen school en de onthaler van het CLB is daarom belangrijk.

Verplichte opdracht CLB inzake leerplichtbegeleiding[41]

Het CLB heeft een verplichte opdracht in leerplichtbegeleiding, dit wil zeggen dat de school elke minderjarige leerling aanmeldt die:

- **door de frequentie en de aard van zijn afwezigheden zijn schoolloopbaan in het gedrang brengt, dit gaat niet alleen over de problematiek van spijbelen, maar ook over leerlingen die langdurig of vaak afwezig zijn omwille van medische redenen, vervalste doktersattesten e.d.**
- **minstens 5 B-codes (1 B-code = halve dag problematisch afwezig) heeft. Er wordt dan in overleg met de school bekeken hoe deze leerling het best opgevolgd kan worden, zijnde door de school zelf of door het CLB.**
- **afwezig is wegens schorsing of wegens tijdelijke uitsluiting als tuchtmaatregel**
- **elke leerling die afwezig is wegens definitieve uitsluiting als tuchtmaatregel. Het CLB kan dan helpen bij het zoeken naar een andere school of alternatief traject.**
- **elke kleuter van wie de ontwikkeling en het leerproces ernstig bedreigd worden door beperkte aanwezigheid.**

[41]Omzendbrief Operationalisering van de leerlingenbegeleiding, 14/06/2018

Tijdelijke uitsluiting of preventieve schorsing[42]

EVOLUTIE TIJDELIJKE UITSLUITING
AANTAL LEERLINGEN BASISONDERWIJS

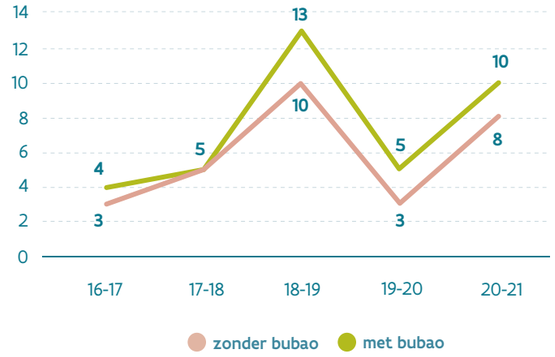

EVOLUTIE TIJDELIJKE UITSLUITING
AANTAL LEERLINGEN SECUNDAIR ONDERWIJS

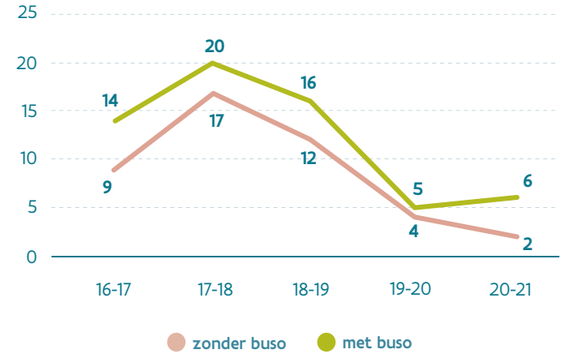

Definitieve uitsluiting[43]

EVOLUTIE DEFINITIEVE UITSLUITING
AANTAL LEERLINGEN BASISONDERWIJS

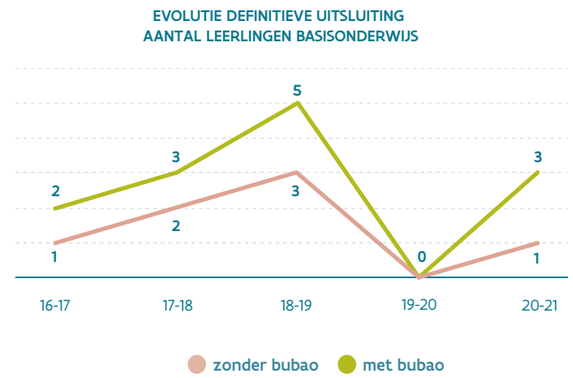

EVOLUTIE DEFINITIEVE UITSLUITING
AANTAL LEERLINGEN SECUNDAIR ONDERWIJS

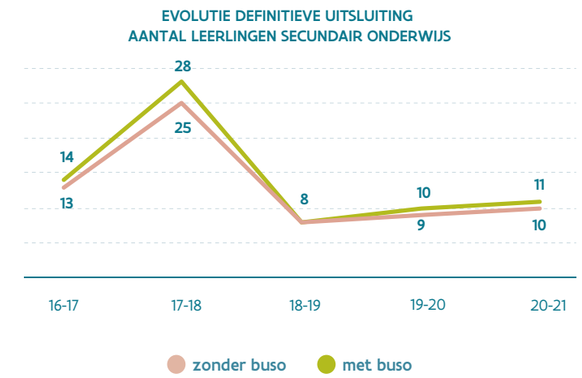

[42]Een tijdelijke uitsluiting duurt minimaal 1 en maximaal 15 opeenvolgende lesdagen in het basisonderwijs en het voltijds secundair onderwijs en maximaal 21 opeenvolgende kalenderdagen in het deeltijds secundair onderwijs. Een preventieve schorsing is geen tuchtmaatregel en gaat vooraf aan een tijdelijke uitsluiting.
[43]'Onbekenden' werden niet mee opgenomen in deze data aangezien deze niet worden meegeteld in het eindtotaal.

Kans Brussel

KANS is enerzijds een informatiecentrum rond alles wat met schooluitval te maken heeft in Brussel, anderzijds fungeren ze als centraal meldpunt voor alle mogelijke vormen van schoolexterne interventies in de preventie van schooluitval. Dat wil zeggen dat trajecten in deze schoolexterne interventies steeds centraal worden aangevraagd via KANS en dat het KANS-team instaat voor een traject op maat van de leerling. Aanmeldingen gebeuren via het CLB, al kan een jongere zichzelf ook rechtstreeks aanmelden bij KANS.

Door middel van rondetafels gaat KANS met alle betrokkenen op zoek naar het meest optimale traject voor de leerling. KANS kijkt niet enkel naar de schoolexterne interventies maar denkt ook mee na over de mogelijke stappen binnen de hulpverlening. De leerling, alsook zijn/haar inbreng, staat hierin centraal.

12 Individuele aanmeldingen Basisonderwijs

53 Individuele aanmeldingen Secundair onderwijs

15 Aangemelde groepen Basisonderwijs

20 Aangemelde groepen Secundair onderwijs

Meldpunt schoolexterne interventies Vlaams-Brabant

Het Meldpunt Schoolexterne Interventies (Meldpunt SI) is een gemeenschappelijk aanspreekpunt voor alle CLB's van de provincie Vlaams-Brabant die op zoek zijn naar een externe partner om een verstoorde relatie van de jongere met de school te helpen herstellen, dit om schooluitval tegen te gaan. Het Meldpunt SI bestaat ondertussen 10 jaar en heeft reeds wat wijzigingen doorlopen.

Tijdens het schooljaar 2020-2021 konden vele NAFT[44] groepsactiviteiten niet doorgaan omwille van de covidmaatregelen.

0 Aangemelde groepen

1 Individuele aanmelding Basisonderwijs

6 Individuele aanmeldingen Secundair onderwijs

[44]NAFT: Een naadloos flexibel traject (NAFT) wordt ingezet om schooluitval en vroegtijdig schoolverlaten in het secundair onderwijs tegen te gaan en is bedoeld voor leerlingen, (klas)groepen, leerkrachten, teams en/of scholen.

Onthaal van Anderstalige nieuwkomers

3 PIJLERS VAN WARM ONTHAAL

127 OKAN-leerlingen

zijn in 2020-2021 in de scholen van CLB N-Brussel ingestroomd in reguliere klassen[45].

Om de integratie en de participatie in de schoolse context te bevorderen, voorziet het CLB voor elke anderstalige nieuwkomer in een contact kort na de inschrijving in een school.

Als het nodig is, zet het CLB zijn kernactiviteiten in. Er wordt met de school afgestemd wie welke actie onderneemt.

Deze contacten worden vaak gekoppeld aan een systematisch- of selectief contactmoment. We stellen echter vast dat er momenteel nog geen uniforme registratie is betreffende het onthaal van deze anderstalige nieuwkomers waardoor we op dit moment geen bijkomende cijfers kunnen weergeven.

Gemotiveerde verslagen

EVOLUTIE GEMOTIVEERDE VERSLAGEN

We zien een stijging voor de gemotiveerde verslagen type basisaanbod, type 4, type 7 en type 9.

Binnen type 7 gaat dit vooral over leerlingen met spraak- en taalmoeilijkheden (90) en enkele leerlingen met auditieve moeilijkheden (3).
Bij type 2 gaat het enkel over leerlingen uit het kleuteronderwijs.

AANTAL GEMOTIVEERDE VERSLAGEN PER TYPE

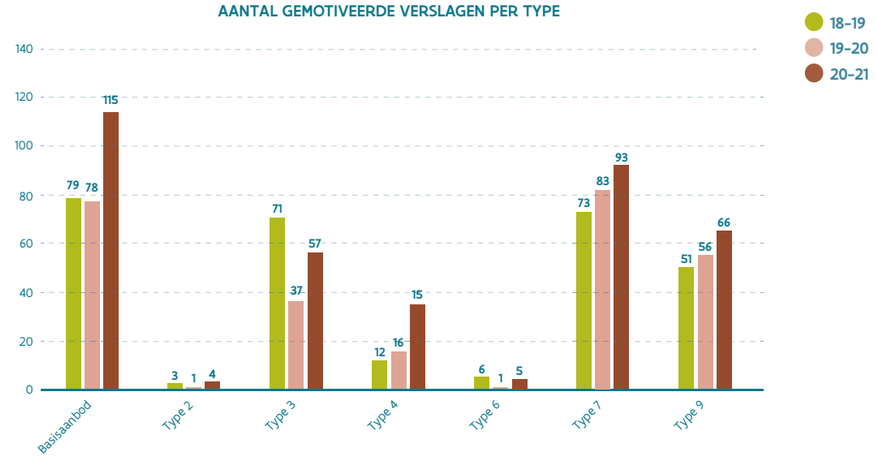

[45]168 OKAN-leerlingen van de OKAN-klas in het secundair onderwijs worden niet meegerekend in dit cijfer

De sterke stijging voor gemotiveerde verslagen type basisaanbod kan mogelijks verklaard worden door de impact van COVID-19 op het onderwijs.

Dezelfde tendens is te zien in de netoverstijgende cijfers van de CLB's.

47

- **Type basisaanbod : leermoeilijkheden**
- **Type 2 : algemene ontwikkelingsachterstand /verstandelijke beperking**
- **Type 3 : gedrags- en emotionele moeilijkheden**
- **Type 4 : motorische beperking**
- **Type 6 : visuele beperking**
- **Type 7 : auditieve beperking en spraak- en taalproblemen/stoornissen**
- **Type 9 : autismespectrumstoornis**

[46]Bron: Rapport betreffende de impact van de Covid-19 maatregelen op kinderen en jongeren van Kenniscentrum Kinderrechten
[47]Inspectierapport Lars

Ondersteuningsnetwerk

CLB N-Brussel werkt samen met vier ondersteuningsnetwerken:

Ondersteuningsteam KASTERLINDEN
GO! • POV • OVSG• n-Brussel

ONDERSTEUNINGSNETWERK CO

VANUIT VILVOORDE ONDERSTEUNEN NAAR INCLUSIE | VONC

OKOplus ondersteuningsnetwerk

Als het CLB een traject gelopen heeft naar een gemotiveerd verslag en de hulpvraag van school/ouder/leerling beantwoord werd, dan sluiten we als CLB het traject af.
Indien het CLB het dossier afgesloten heeft, dan zal de CLB-medewerker ook niet meer aansluiten op evaluaties met het ondersteuningsnetwerk.

De aanwezigheid van het CLB kan gevraagd worden indien:
- er een vraag is naar wijziging gemotiveerd verslag of wijziging verslag
- er een vraag is bij overgangen in de onderwijsloopbaan
- een ouder/ school/ondersteuner een specifieke vraag voor het CLB heeft
- er nieuwe onderwijsbehoeften zijn

EVOLUTIE INTERVENTIES EN LEERLINGEN ONDERSTEUNINGSMODEL

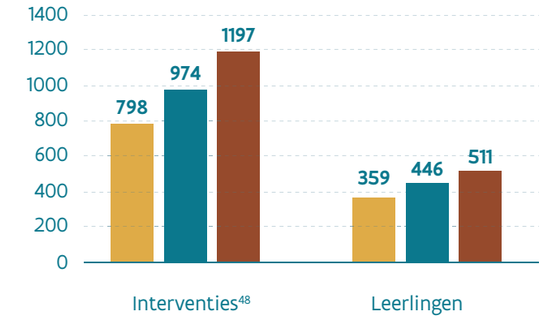

[48]Ook voor leerlingen die vorige jaren een gemotiveerd verslag kregen, kunnen er nog interventies gedaan worden.

CONTACTMOMENTEN EN VACCINATIES

63%

van de leerlingen kwam voor een medische activiteit in contact met CLB N-Brussel[49].

Overzicht vaccinaties en contactmomenten

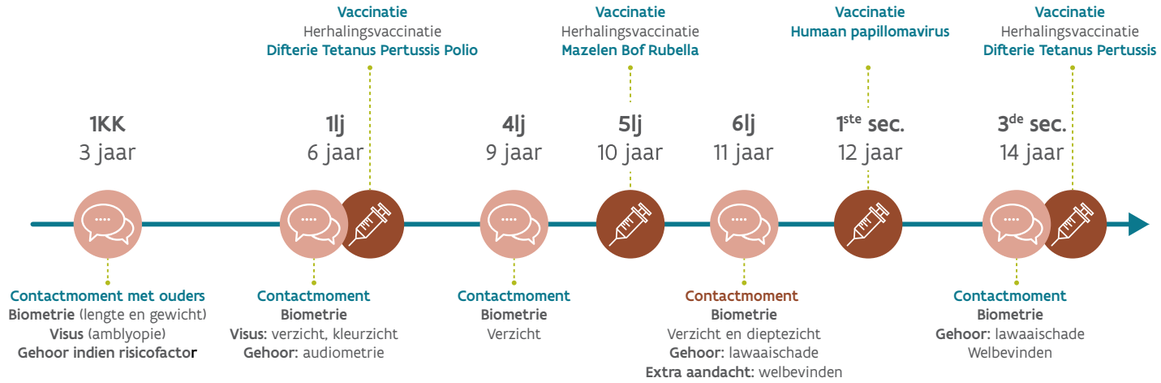

Systematische contactmomenten[50]

Tijdens het schooljaar 2020-2021 zagen we 3801 leerlingen uit de 1ste kleuterklas. Dit is een enorme stijging in vergelijking met het schooljaar voordien. Tijdens het schooljaar 2019-2020 zijn vele kleuterklassen niet meer gezien omwille van COVID-19. Deze zijn allemaal ingehaald in de maanden september en oktober 2020.
We zien een daling in de contactmomenten van het 4de leerjaar. Omwille van de netoverstijgende prioritering door COVID-19 , werd in oktober 2020 intern beslist om het 4de leerjaar dat schooljaar niet meer te zien.

De klassen van het 6de leerjaar werden wel nog allemaal gezien, terwijl ook deze contactmomenten niet tot de prioriteiten behoorden. We hebben er als centrum toch voor gekozen deze te laten doorgaan, zodat er indien nodig een traject kon opgestart worden, voordat de leerlingen de overstap maakten naar het secundair onderwijs. Er werd extra aandacht besteed aan de impact van COVID-19 op het welbevinden van de leerlingen.
Vanaf het schooljaar 2021-2022 worden de contactmomenten van de 6de leerjaren opnieuw vroeger in het schooljaar gepland, zodat er nog voldoende tijd is om een uitgebreid traject op te starten.

SYSTEMATISCHE CONTACTMOMENTEN

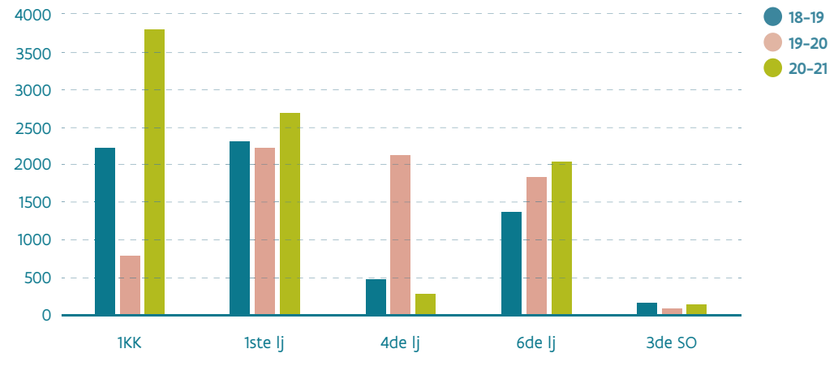

[49]Netoverstijgend (voor alle CLB's) is dit 55%
[50]Elk kind dat schoolloopt in een erkende school in Vlaanderen of huisonderwijs volgt, moet naar het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) voor een systematische contact (medisch onderzoek) op de leeftijd van: 3 jaar of in de eerste kleuterklas; 6 jaar of in het eerste leerjaar; 9 jaar of in het vierde leerjaar; 11 jaar of in het zesde leerjaar; 14 jaar of in het derde jaar secundair onderwijs
[51]ISC, Prioritering van de PGZ-activiteiten in kader van de COVID-19 pandemie

Selectieve contactmomenten[52]

SELECTIEVE CONTACTMOMENTEN

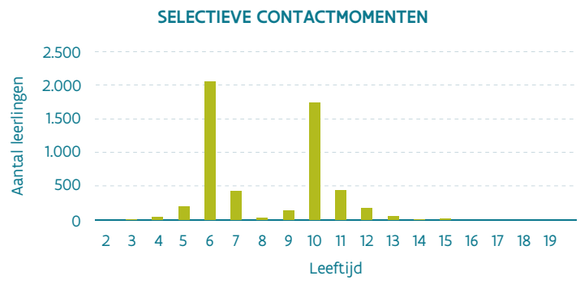

Selectief hebben we **5380 leerlingen** gezien, dit is **23,56%** van het totaal aantal leerlingen.

Onder selectieve contactmomenten vallen vaccinaties, inhaal-vaccinaties, selectieve opvolging van leerlingen gezien binnen de systematisch contactmomenten en op vraag van school/ouder.

De pieken bij 6- en 10-jarigen kunnen we verklaren door de vaccinaties en inhaalvaccinaties bij deze leeftijdsgroepen.

Vaccinaties

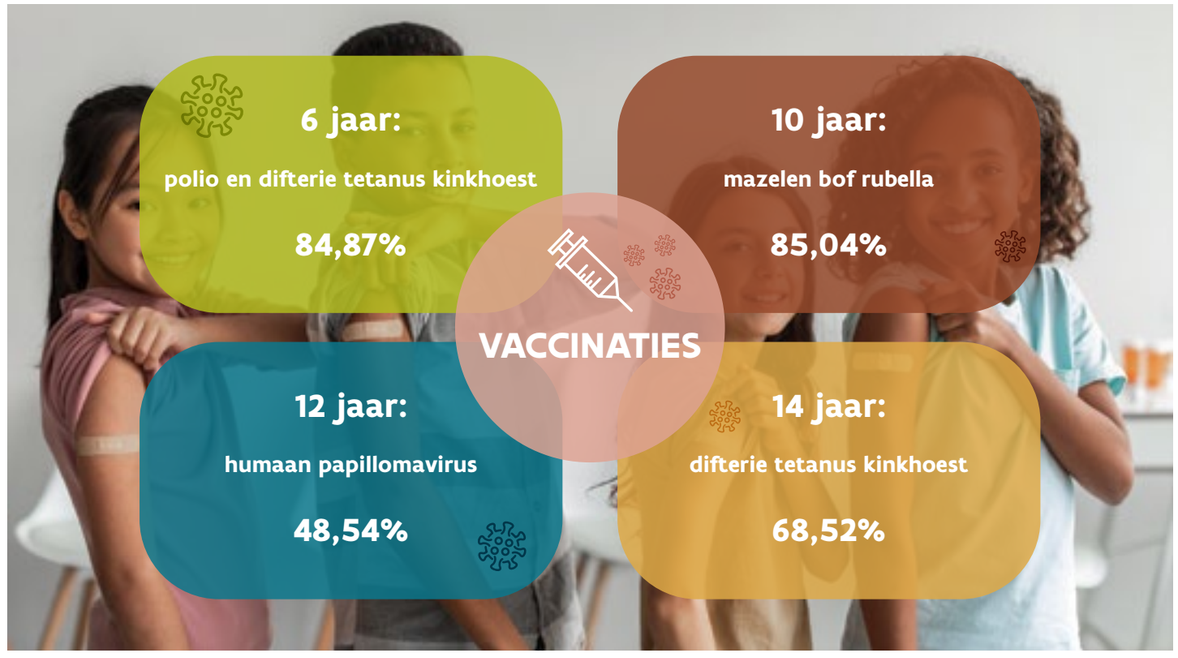

In vergelijking met vorige schooljaren zien we een **daling in vaccinaties bij de 12- en 14-jarigen : in 2019-2020 68,33% voor 12-jarigen en 78,99% voor 14-jarigen[53]**.
Als CLB moeten we waakzaam blijven dat deze daling zich niet verderzet. In 2020-2021 is de vaccinatiecampagne van COVID-19 voor de +12- jarigen gestart. Door de komst van vaccinatie tegen COVID-19, is er het vermoeden dat sommige ouders en jongeren die weigerachtig staan tegenover COVID-19 vaccinatie ook terughoudender zijn ten aanzien van andere vaccinaties. Artsen en verpleegkundigen van het CLB geven aan dat ze in vergelijking met vorige jaren minder schriftelijke toestemmingen terugkrijgen in aanloop naar een vaccinatiemoment en merken bijkomend op dat er bij telefonische contacten voor het bekomen van een toestemming, een verhoogde nood is aan informatie voor de ouders.

Daarnaast waren ook veel leerlingen door quarantaine of afstands-onderwijs vaker afwezig op school, waardoor de leerlingen uit het secundair onderwijs moeilijker te bereiken waren.

Meer dan ooit zetten de artsen en verpleegkundigen nu in op de vaccinatiestatus van de leerlingen. Zij gaan actief op zoek naar welke vaccinaties van het basisvaccinatieschema reeds zijn gegeven en welke eventueel nog bijkomend moeten gegeven worden. De arts en de verpleegkundige stellen samen het inhaalvaccinatieschema op en de verpleegkundige gaat aan de slag om de ouders en leerlingen te bereiken.

[52]Een selectief contactmoment is een contactmoment ter opvolging van een vaststelling uit een vorig systematisch contactmoment of in het kader van een vraaggestuurd traject.
[53]CLB N-Brussel heeft weinig secundaire scholen in begeleiding (3 secundair en 3 buitengewoon secundair)

Vaccinatie in de OKAN-klas

Sinds het schooljaar 2020-2021 wordt er bij de leerlingen van de OKAN-klas in het secundair onderwijs een aanklampend stappenplan gevolgd met volgende doelstellingen:

- Zicht krijgen op de vaccinatiestatus van de OKAN- leerlingen
- Aanbieden van een inhaalschema aan elke anderstalige nieuwkomer
- Streven naar het verkrijgen van maximale toestemming tot toediening van inhaalvaccinaties in samenwerking met netwerk
- Streven naar een zo snel mogelijk toedienen van het volledige inhaalschema (liefst in de periode dat ze in OKAN schoollopen)
- Streven naar een continuïteit in toediening van inhaalschema's, ook bij schoolverandering
- Streven naar maximale registratie in vaccinnet en Lars van de toegediende vaccinaties en in Lars uploaden van de opgestelde inhaalschema's
- Zicht krijgen op de jaarlijkse vaccinatiecoverage bij OKAN- leerlingen

De resultaten

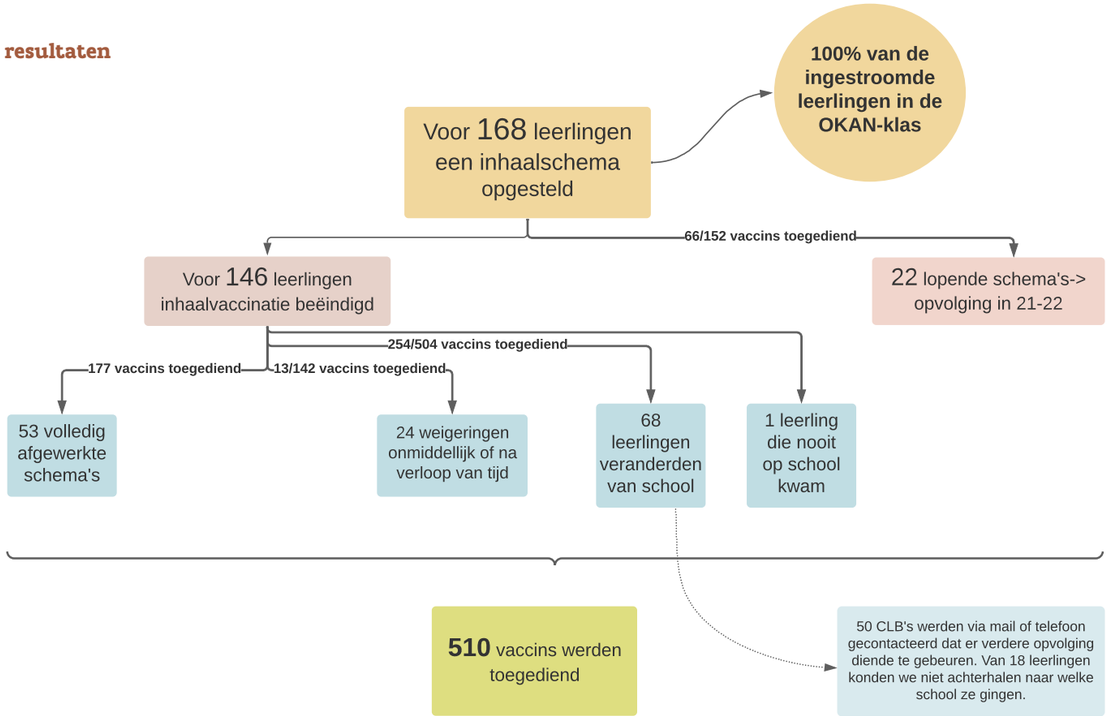

Medische doorverwijzingen

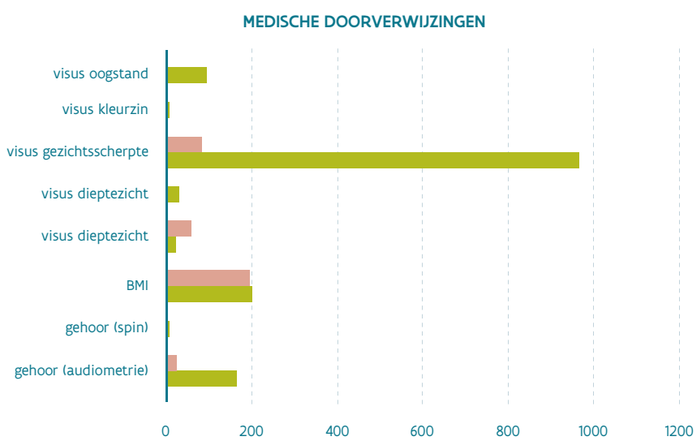

Als CLB verwijzen we het vaakst leerlingen door voor visus-gezichtsscherpte, gevolgd door BMI en gehoor (audiometrie).

- Selectief (door CLB zelf)
- Extern

OVERSTAP NAAR SCHOOL OP MAAT

Verslagen buitengewoon onderwijs

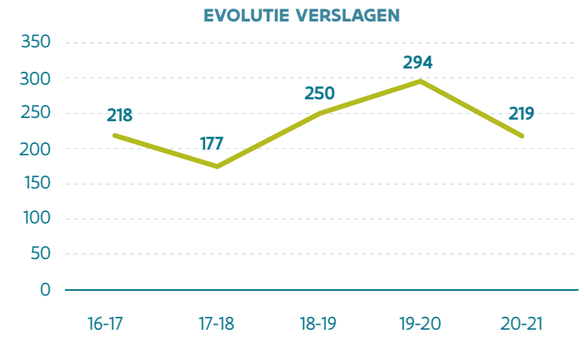

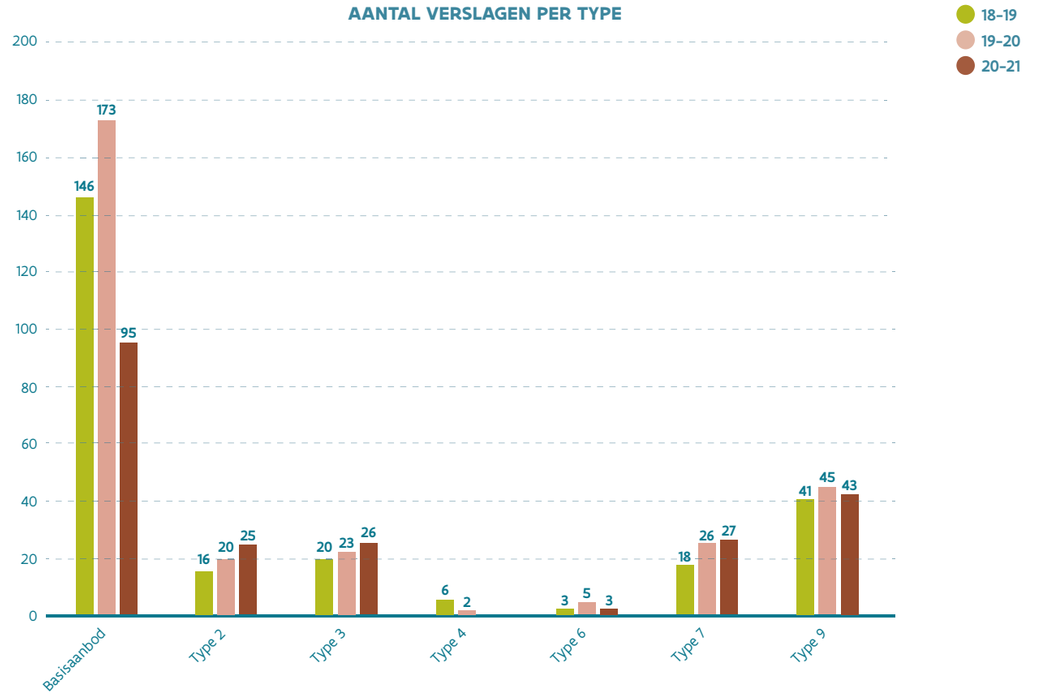

In type basisaanbod zien we een daling, onder andere door het minder uitschrijven van verlengingen verslag[54]. Vanuit het 'decreet tot het nemen van dringende tijdelijke maatregelen in het onderwijs naar aanleiding van de coronacrisis' moesten deze verlengingen niet meer opgemaakt worden.

Voor type 7 gaat het over 21 verslagen voor taal- en spraakstoornis en 6 verslagen voor een auditieve beperking.

De overheid voorziet vanaf 2020-2021 de mogelijkheid om een tijdelijk verslag te maken in die gevallen waar (externe) diagnostiek niet tijdig rond geraakt. Deze mogelijkheid wordt voorzien voor de opmaak van verslagen type 2, 3, 4, 6, 7 en 9 en dit zowel voor een instap in BuO, het opstarten van een IAC of een typewijziging voor een leerling die al een verslag had (en een IAC volgt of in BuO zit). Voor type basisaanbod is de mogelijkheid van een tijdelijk verslag niet voorzien, gezien hier geen vereisten zijn inzake classificerende diagnostiek. Ook in 2021-2022 zal deze mogelijkheid geboden worden.

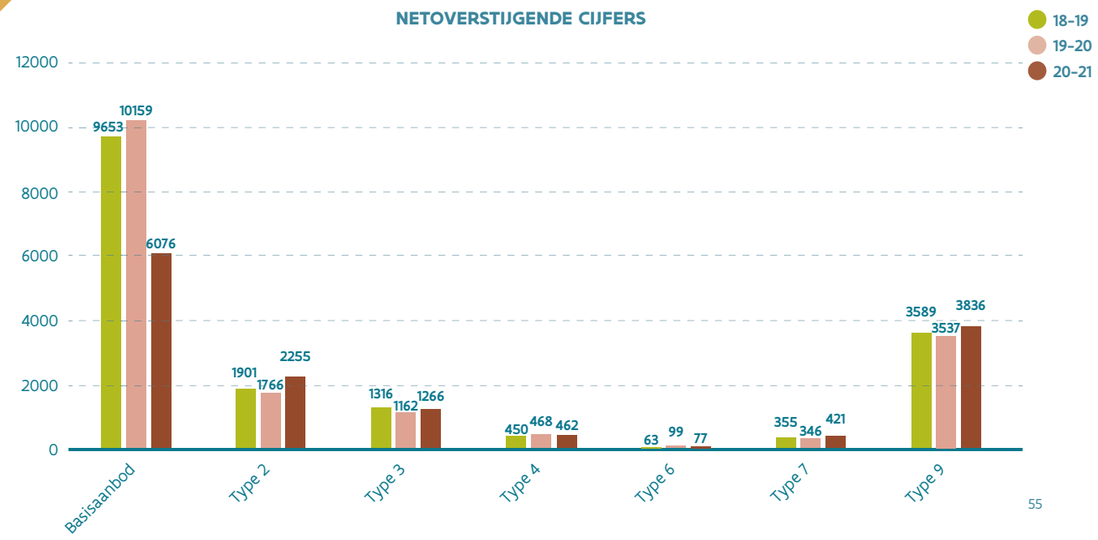

55

- Type basisaanbod: voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften voor wie het gemeenschappelijk curriculum met redelijke aanpassingen niet haalbaar is in een school voor gewoon onderwijs
- Type 2 : voor kinderen met een verstandelijke beperking
- Type 3 : voor kinderen met een emotionele of gedragsstoornis
- Type 4 : voor kinderen met een motorische beperking
- Type 6 : voor kinderen met een visuele beperking
- Type 7 : voor kinderen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis
- Type 9 : voor kinderen met een autismespectrumstoornis

[54]Na 2 schooljaren in het buitengewoon onderwijs type basisaanbod moet er een evaluatie komen en indien mogelijk gaat de leerling terug naar het gewoon onderwijs of wordt er een verlenging opgemaakt.
[55]Inspectierapport Lars

INTERNE KWALITEITSZORG

Tevredenheidsbevragingen

Omwille van COVID-19 was het in 2020-2021 niet mogelijk om de ouders van de 1ste kleuters te bevragen aangezien we de ouders niet fysiek konden ontvangen op school.

Ook de tevredenheidsbevraging bij de leerlingen van het 6de leerjaar over het systematisch contactmoment werd geannuleerd omwille van de hoge werkdruk op het einde van het schooljaar.

Evaluatie nieuwe organisatiestructuur

Zowel bij de scholen als bij de medewerkers werd er feedback gevraagd over de nieuwe organisatiestructuur.

De scholen werden uitgenodigd op directietafels in Brussel en Vlaams-Brabant. Alle feedback van de scholen werd besproken met de teams. Naar alle medewerkers werd er een online bevraging gestuurd m.b.t. de nieuwe organisatiestructuur. Er werd gepeild naar multidisciplinair werken, expertise, gedeelde verantwoordelijkheid, positieve punten, knelpunten, krachten en talenten en gevraagd naar suggesties. De resultaten werden per team geanalyseerd.

De feedback en suggesties van de scholen en de medewerkers werden meegenomen naar de planningsdag[56] en naar de tweedaagse[57] om de organisatiestructuur verder bij te sturen.

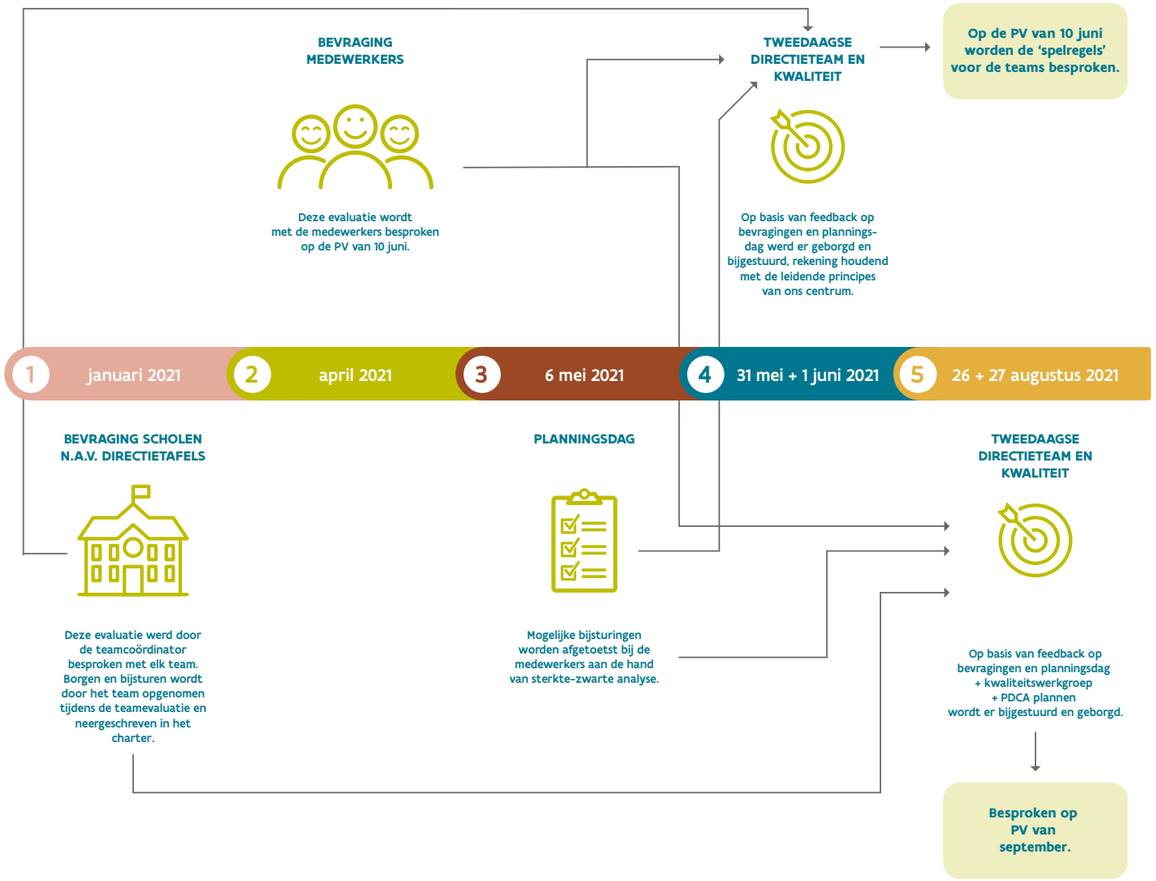

[56]Dag waarop medewerkers uit de verschillende teams en verschillende disciplines samen met het directieteam en kwaliteit de organisatie evalueren en bijsturen.
[57]Twee dagen waarop kwaliteit en directieteam alle feedback van medewerkers en scholen analyseren om de organisatie bij te sturen.

Evaluatie samenwerking met netwerkpartners

Samen met de twee andere Brusselse CLB's werd er in februari 2021 een bevraging opgemaakt en gezamenlijk uitgestuurd naar 5 netwerkpartners (pilootproject): KANS, Centraal meldpunt Brussel, Paika UZ Brussel, VK Brussel, CAR De Poolster en CGG Brussel. Deze netwerkpartners antwoordden vanuit hun ervaring met de drie CLB's samen. Specifieke feedback voor een bepaald CLB kon in het tekstkader onder de vraag weergegeven worden.

Op basis van de resultaten en de feedback werd de bevraging verder verfijnd.

In 2021-2022 wordt de bevraging vanuit Triptiek verstuurd naar een groot aantal netwerkpartners.

Teamdoelstelling 'de leerling betrekken'

Tijdens het schooljaar 2020-2021 gaan de grote teams van start. Binnen de teams zal ook gewerkt worden met teamdoelstellingen. Dit zijn doelstellingen die de teams voor zichzelf vooropstellen. Daarnaast selecteert het centrum op basis van het beleidsplan en het kwaliteitswerkplan van het betreffende schooljaar ook een doelstelling op centrumniveau, die voor alle teams dezelfde is.
Tijdens het schooljaar 2020-2021 is de doelstelling op centrumniveau "het betrekken van de leerling binnen een traject". Dit lijkt een vanzelfsprekende doelstelling, maar het valt op dat er door scholen en CLB vaak gesproken wordt over de leerling, zonder de leerling zelf te betrekken of te horen. Het CLB heeft daarom de ambitie om de leerling in elk traject te horen en inbreng te geven in het traject.

Elk team stelt een eigen PDCA plan op om met deze doelstelling aan de slag te gaan.

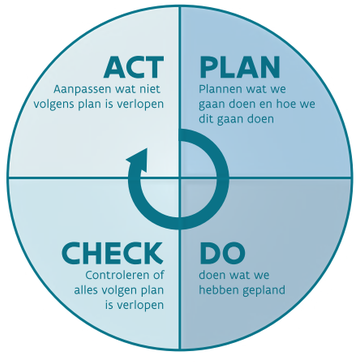

Evaluatie teamwerking per team

Elk team evalueert de kwaliteit van de dienstverlening, de werking van het team en de teamdoelstellingen minimum twee keer per schooljaar op basis van het teamcharter. Het centrum stelt methodieken ter beschikking voor de teams. De teams kiezen zelf welke methodiek ze gebruiken om hun teamwerking te evalueren.
De kwaliteit van de dienstverlening wordt o.a. geëvalueerd d.m.v. data. Zowel onthalers als begeleiders registreren een heel aantal factoren.

De kwaliteitsafgevaardigden van elk team verzamelen en analyseren deze data op de werkgroep kwaliteit. De diepere analyse, reflectie en het bijsturen ervan gebeurt in het team.
Daarnaast verzamelen de kwaliteitscoördinatoren elk schooljaar data in functie van de schoolfoto's en het jaarverslag. Deze data worden ook geanalyseerd per team en samen met het team bijgestuurd.

NETOVERSTIJGENDE SAMENWERKING

Kansenbevordering

Vanuit het ROC[58] wordt er een werkgroep 'Kansenbevordering' opgestart met volgende doelen:

- een netoverstijdende visie op kansenbevordering
- een overkoepelend netoverstijgend basisdocument dat is gekoppeld aan de kernprocessen en gedragen wordt door de medewerkers in beide centra

Ervaringen, kennis en inzichten van beide centra worden uitgewisseld in dit lerend netwerk. Daarnaast wordt er aan de slag gegaan met documenten om van daaruit specifieke aanbevelingen en richtlijnen op te stellen over hoe we kansenbevordering kunnen integreren in onze centrumwerking.

De leden van de werkgroep maakten een woordenwolk met als vraag:

"Als je aan de werkgroep kansenbevordering denkt, dan denk je aan..."

Vormingsweek

Tijdens de eerste week van september organiseren de 3 Brusselse CLB's (Triptiek) samen een vormingsweek voor de CLB medewerkers.

Door COVID-19 kon deze vormingsweek niet in zijn oorspronkelijke vorm doorgaan. Er wordt gekozen voor een digitaal alternatief, met online vormingen en webinars. Thema's die aan bod kwamen : kindermishandeling, ICF, beroepsgeheim, kennisclips prodiagnostiek, trauma, nieuwe autoriteit-geweldloos verzet, e-modules VWVJ.

[58]ROC = Regionaal ondersteuningscentrum met het GO! CLB Brussel

Project PAIKA

Het project Paika loopt sinds het schooljaar 2017-2018. Het is een samenwerking tussen de 3 Brusselse CLB's (Triptiek), scholen buitengewoon onderwijs Zaveldal en Kasterlinden en Paika (afdeling kinderpsychiatrie UZ Brussel). Dit project wordt gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Een kinderpsychiater is op maandelijkse basis aanwezig op het centrum. Doel van het project is bestaande drempels m.b.t. diagnostisering weg te werken en in te zetten op gerichte zorg voor kinderen en jongeren met (een vermoeden van) een psychische problematiek. De CLB-medewerkers kunnen kiezen voor intervisie en/of consultatie met de kinderpsychiater.

27 unieke leerlingen aangemeld voor het project

29 intervisies van 23 unieke leerlingen

13 consultaties van 9 unieke leerlingen

6 diagnostiche bilans (zowel na intervisie als consultatie)

Project VK in huis

'VK in huis' is intervisie tussen VK- medewerkers en CLB- medewerkers (van de 3 Brusselse CLB's, Triptiek). Het project loopt sinds 2019-2020. Het doel van deze intervisie is de expertise van CLB- medewerkers te versterken in het omgaan met verontrusting/kindermishandeling en te reflecteren over de aanpak van lopende of gelopen casussen.

Tijdens het schooljaar 2020-2021 heeft de intervisie 9 keer plaatsgevonden.

Thema's die onder andere aan bod kwamen:

- Hoe gaan we als CLB- medewerker om met seksueel grens-overschrijdend gedrag? Hoe kunnen we dit inschatten? Hoe kunnen we scholen hierin coachen? Wat is de rolafbakening CLB/ VK?
- Wat kunnen we minimaal van een school verwachten wanneer er sprake is van verontrusting?
- Hoe gaan we als CLB- medewerker te werk wanneer we te maken hebben met een ouder met (een vermoeden van) het Münchhausen-by-proxysyndroom?
- Hoe gaan we om met jongeren (12+) die komen met een verhaal maar waarvan de CLB-medewerker geen mandaat krijgt om er iets mee te doen?
- Hoe gaan we als CLB-medewerker om met casussen waar er sprake is van emotionele mishandeling/verwaarlozing? Hoe kunnen we hierover gesprekken aangaan met ouders? Welke rol kan een school hierin opnemen?
- Hoe pakken we als CLB-medewerker casussen rond kinder-mishandeling aan wanneer we weten dat ouders verwikkeld zijn in een vechtscheiding? En vooral, hoe kom je hier als CLB-medewerker niet tussen te zitten?

Een interne tevredenheidsbevraging geeft aan dat de medewerkers deze intervisies als zeer waardevol ervaren (gemiddelde van 4/5).

CLB Ch@t[59]

CLBch@t is een netoverstijgend initiatief van de CLB's van het Gemeenschapsonderwijs (GO!), Onderwijs van Steden en Gemeenten (OVSG), Provinciaal Onderwijs (POV) en Vrij CLB Netwerk. Tijdens het schooljaar 2020-2021 bestond het CLBch@t team uit 186 enthousiaste medewerkers. Zij hebben allemaal ervaring als professional in een CLB en kregen vooraf een opleiding om met het medium 'chat' in een hulpverleningskader te leren werken.

In het schooljaar 2020-2021 was de chat tijdens de schooldagen open op maandag, dinsdag, woensdag en donderdag van 14-21u. Zo konden we tijdens de gedeeltelijke lockdowns leerlingen en ouders ook overdag ondersteunen. Tijdens de volgende vakantieperiodes hielden we deze uitgebreide openingsuren aan: herfst-, krokus- en paasvakantie - kerstvakantie: 2 dagen - de eerste 2 weken van juli - de laatste 2 weken van augustus.

10952 chatgesprekken werden gevoerd tijdens 20-21.

Dit is een stijging met maar liefst **27%** in vergelijking met het voorgaande schooljaar.

51% stijging in de gesprekken met ouders

22% stijging in de gesprekken met leerlingen

14,6 jaar
gemiddelde leeftijd

♀ 73,5% ♂ 22,5% X 4%

TOP 10 GESPREKKEN MET LEERLINGEN OP DE CLB CHAT IN 20-21

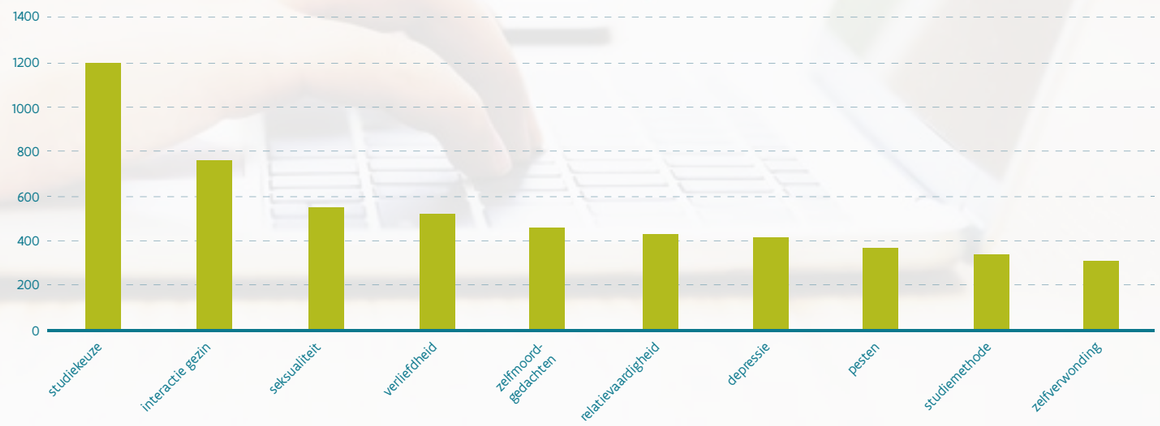

Ook bij ouders is de studiekeuze met 21,5% van alle vragen nog steeds het meest voorkomende onderwerp op de chat. Opvallend, maar niet verwonderlijk, is het grote aantal COVID-19 gerelateerde vragen (19,7%).

Verder komen ouders regelmatig naar de chat met onderwerpen als 'leermoeilijkheden', 'interactie (conflicten) in het gezin', het 'medisch onderzoek', enz.

[59]Jaarverslag 20-21 CLB chat

CLBch@t tijdens de COVID-19 crisis

Het aantal chatgesprekken steeg reeds exponentieel sinds maart 2020, toen de eerste lockdownmaatregelen in de strijd tegen het coronavirus gelanceerd werden. Die stijging bleef ook tijdens het volledige schooljaar 2020-2021 aanhouden.

Leerlingen gingen vaker het gesprek aan omdat ze zich niet goed in hun vel voelden ten gevolge van de coronamaatregelen.

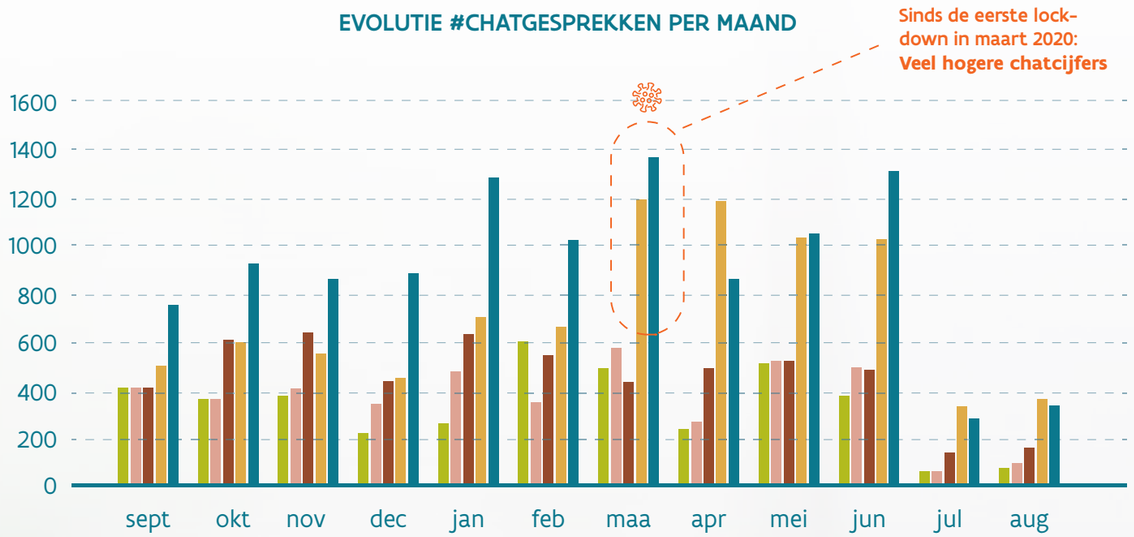

BLIK OP DE TOEKOMST

Werkgroep blended hulpverlening

In 2020-2021 roepen we een nieuwe werkgroep in het leven: 'Blended Hulpverlening'.
Wanneer we in een traject face-to-face gesprekken combineren met het gebruik van online tools, spreken we over **BLENDED HULPVERLENING**.
Twee leden van de werkgroep vormen de aanspreekpunten in ons centrum. Zij volgden de basisvorming blended hulpverlening 'Splendid Blend-it' en nemen deel aan een netoverstijgend lerend netwerk over de implementatie van blended hulpverlening.

In schooljaar 2020-2021 zetten we vooral in op het samenstellen van de werkgroep, het opmaken van een implementatieplan en een korte kennismaking met de verschillende tools.

In schooljaar 2021-2022 worden er intern vormingen aangeboden m.b.t. volgende tools:

BLENDED CHAT	Op afspraak chatten met leerlingen of ouders met wie reeds een traject werd opgestart.	
NOK NOK	Tool voor jongeren van 12 tot 16 jaar om de mentale weerstand en veerkracht te versterken	**www.noknok.be**
CONFLICTHELDEN	Tool voor jongeren van 13-18 jaar die leerlingen ondersteunt bij het omgaan met allerlei conflictsituaties.	**www.conflicthelden.be**
TOOLS van de ZELFMOORDLIJN	Tools die jongeren beter helpen omgaan met zelfmoordgedachten of na een zelfmoordpoging.	**www.zelfmoord1813.be**
De GELUKSDRIEHOEK	Tool en oefeningen waarmee jongeren vanaf 16 jaar aan de slag kunnen om hun mentaal welzijn te versterken.	**www.geluksdriehoek.be**

Medewerkers uit ieder team zullen leren hoe en in welke situaties ze deze tools kunnen implementeren zodat ze een aanvulling vormen tijdens trajecten met leerlingen.

Professionalisering gedragsmoeilijkheden

Het centrum zal in het schooljaar 2021-2022 extra inzetten op professionalisering rond gedragsmoeilijkheden. De vragen rond gedragsmoeilijkheden op school lijken toe te nemen.

Het centrum voorziet een vorming nieuwe autoriteit/geweldloos verzet voor alle onthalers, begeleiders en logopedisten.

Daarnaast zal er vanuit het POC OVSG een 3-daagse vorming 'Omgaan met moeilijk gedrag' georganiseerd worden voor telkens 2 CLB-medewerkers uit de teams. Tijdens deze ontmoetingsdagen krijgen de CLB-medewerkers afwisselend theoretische achtergrond en praktische handvaten om een school effectief te gaan ondersteunen.

Beleidsdoelstellingen 2021-2022

Omwille van COVID-19 en de daarbij horende opdrachten kunnen bepaalde doelstellingen niet meer uitgevoerd worden en worden deze meegenomen naar het schooljaar 2022-2023.

NIEUWE ORGANISATIE-STRUCTUUR	· Verbindende communicatie en feedbackcultuur · Context- en inputkenmerken : werken met data; ontwikkelen van schoolfoto · Directieteam : coachend leidinggeven
TRANSPARANT, DOELGERICHT EN SAMENHANGEND BELEID	· Financieel- en materieel beleid · Nieuw functionerings- en evaluatiebeleid
ONDERZOEKEN EN EVALUEREN VAN KWALITEIT OP SYSTEMATISCHE MANIER	· Procesevaluatie op basis van data: team maakt gebruik van specifieke data per school om begeleiding beter af te stemmen · Medewerkers reflecteren over hun eigen werking >> aangepast evaluatiebeleid · Evaluatie van teamwerking op gestructureerde en systematische manier · Aandacht voor resultaten en effecten van de leerlingbegeleiding - Leerling betrekken in begeleiding - Leerplicht en problematische afwezigheden in het secundair onderwijs
COMPETENTIEGERICHTE ONTWIKKELING EN PROFESSIONALISERING	· Nieuw evaluatiebeleid · Kwaliteitsvol selectie- en aanwervingsbeleid · Vormingen rond nieuwe autoriteit-geweldloos verzet
MIDDELEN OM KWALITEITSVOL WERK TE LEVEREN	· Informatieveiligheid · Intern online platform SharePoint optimaliseren
GOEDE SAMENWERKING CLIËNTEN EN PARTNERS	· Verder uitbouwen van structurele en systematische samenwerking met netwerkpartners · Bezoek/contact directeur CLB aan scholen
NETOVERSTIJGENDE SAMENWERKING TUSSEN DE CLB'S	· Afstemming rond COVID-19 · Project eerstelijnspsychologen · Samenwerkingsafspraken met netwerkpartners · Afspraken rond bereikbaarheid · Werkgroep kansenbevordering · Werkgroep kwaliteit – tevredenheidsbevragingen
KWALITEITSVOLLE TRAJECTEN EN BEGELEIDINGEN	· Kwaliteitscriteria verplichte attesten
PREVENTIEVE EN REMEDIËRENDE ACTIES	· Aanpak rond schoolverzuim · Aanpak rond voeding en gezonde levensstijl · Inzetten op respons na doorverwijzing · Inzetten op expertiseontwikkeling van gedragsmoeilijkheden (vorming nieuwe autoriteit) · Kansrijk oriënteren
NIEUW DECREET LEERLINGEN-BEGELEIDING	· Verdere implementatie van signaalfunctie en consultatieve leerlingenbegeleiding

Notities

Centrum voor Leerlingenbegeleiding N-Brussel
Technologiestraat 1
1082 Sint-Agatha-Berchem
info@clbnbrussel.be
www.clbnbrussel.be

brussel

V.U.: Steven Vervoort, E. Jacqmainlaan 135, 1000 Brussel

Foto's CLB N-Brussel: Lander Loeckx